

**ПРАВИЛА на Светата
Православна Църква - Част 1**

ПРАВИЛА на Светата Православна Църква - Част 1

Издава се с благословието на славянобългарския манастир "Св. Вмчк Георги Зограф", Света Гора, Атон.

Вместо предговор	ix
ПРАВИЛА НА СВЕТИТЕ АПОСТОЛИ	1
.....	2
Кратки исторически сведения за правилата на светите апостоли	2
Правила 1-85	2
Правило 1	2
Правило 2	2
Правило 3	2
Правило 4	2
Правило 5	3
Правило 6	3
Правило 7	3
Правило 8	3
Правило 9	3
Правило 10	3
Правило 11	3
Правило 12	3
Правило 13	3
Правило 14	3
Правило 15	4
Правило 16	4
Правило 17	4
Правило 18	4
Правило 19	4
Правило 20	4
Правило 21	4
Правило 22	4
Правило 23	4
Правило 24	4
Правило 25	5
Правило 26	5
Правило 27	5
Правило 28	5
Правило 29	5
Правило 30	5
Правило 31	5
Правило 32	5
Правило 33	5
Правило 34	6
Правило 35	6
Правило 36	6
Правило 37	6
Правило 38	6
Правило 39	6
Правило 40	6
Правило 41	6
Правило 42	7
Правило 43	7
Правило 44	7
Правило 45	7
Правило 46	7
Правило 47	7
Правило 48	7
Правило 49	7

ПРАВИЛА на Светата
Православна Църква - Част 1

Правило 50	7
Правило 51	8
Правило 52	8
Правило 53	8
Правило 54	8
Правило 55	8
Правило 56	8
Правило 57	8
Правило 58	8
Правило 59	8
Правило 60	8
Правило 61	9
Правило 62	9
Правило 63	9
Правило 64	9
Правило 65	9
Правило 66	9
Правило 67	9
Правило 68	9
Правило 69	9
Правило 70	10
Правило 71	10
Правило 72	10
Правило 73	10
Правило 74	10
Правило 75	10
Правило 76	10
Правило 77	10
Правило 78	10
Правило 79	11
Правило 80	11
Правило 81	11
Правило 82	11
Правило 83	11
Правило 84	11
Правило 85	11
ПРАВИЛА НА СВЕТИТЕ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОРИ	12
Вместо предговор	13
ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ ПЪРВИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР (Никейския)	14
Исторически сведения за Първия вселенски събор	14
Правила 1-20	19
Правило 1	19
Правило 2	19
Правило 3	19
Правило 4	19
Правило 5	20
Правило 6	20
Правило 7	20
Правило 8	20
Правило 9	20
Правило 10	21
Правило 11	21
Правило 12	21
Правило 13	21

ПРАВИЛА на Светата
Православна Църква - Част 1

Правило 14	21
Правило 15	21
Правило 16	22
Правило 17	22
Правило 18	22
Правило 19	22
Правило 20	22
ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ ВТОРИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР (Цариградския)	23
Исторически сведения за Втория вселенски събор	23
Правила 1-7	28
Правило 1	28
Правило 2	28
Правило 3	28
Правило 4	28
Правило 5	28
Правило 6	28
Правило 7	29
ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ ТРЕТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР (Ефеския)	30
Исторически сведения за Третия вселенски събор	30
Правила 1-8	34
Правило 1	34
Правило 2	34
Правило 3	34
Правило 4	34
Правило 5	34
Правило 6	34
Правило 7	34
Правило 8	35
Послание на светия Трети вселенски събор до свещения Памфилийски събор относно Евстатий, бивш Памфилийски митрополит	35
ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ ЧЕТВЪРТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР (Халкидонския)	37
Исторически сведения за Четвъртия вселенски събор	37
Правила 1-30	41
Правило 1	41
Правило 2	42
Правило 3	42
Правило 4	42
Правило 5	42
Правило 6	42
Правило 7	43
Правило 8	43
Правило 9	43
Правило 10	43
Правило 11	43
Правило 12	43
Правило 13	43
Правило 14	44
Правило 15	44
Правило 16	44
Правило 17	44
Правило 18	44
Правило 19	44
Правило 20	44
Правило 21	45

ПРАВИЛА на Светата
Православна Църква - Част 1

Правило 22	45
Правило 23	45
Правило 24	45
Правило 25	45
Правило 26	45
Правило 27	45
Правило 28	46
Правило 29	46
Правило 30	46
ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ ПЕТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР	47
Исторически сведения за Петия вселенски събор	47
ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ ШЕСТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР (Цариградския, Тулски)	51
Исторически сведения за Шестия вселенски събор	51
Правила 1-102	54
Правило 1	54
Правило 2	56
Правило 3	56
Правило 4	57
Правило 5	57
Правило 6	57
Правило 7	57
Правило 8	58
Правило 9	58
Правило 10	58
Правило 12	58
Правило 13	58
Правило 14	59
Правило 15	59
Правило 16	59
Правило 17	59
Правило 18	60
Правило 19	60
Правило 20	60
Правило 21	60
Правило 22	60
Правило 23	60
Правило 24	61
Правило 25	61
Правило 26	61
Правило 27	61
Правило 28	61
Правило 29	61
Правило 30	62
Правило 31	62
Правило 32	62
Правило 33	62
Правило 34	63
Правило 35	63
Правило 36	63
Правило 37	63
Правило 38	63
Правило 39	64
Правило 40	64
Правило 41	64

ПРАВИЛА на Светата
Православна Църква - Част 1

Правило 42	65
Правило 43	65
Правило 44	65
Правило 45	65
Правило 46	65
Правило 47	65
Правило 48	66
Правило 49	66
Правило 50	66
Правило 51	66
Правило 52	66
Правило 53	66
Правило 54	66
Правило 55	67
Правило 56	67
Правило 57	67
Правило 58	67
Правило 59	67
Правило 60	67
Правило 61	67
Правило 62	68
Правило 63	68
Правило 64	68
Правило 65	68
Правило 66	68
Правило 67	69
Правило 68	69
Правило 69	69
Правило 70	69
Правило 71	69
Правило 72	69
Правило 73	70
Правило 74	70
Правило 75	70
Правило 76	70
Правило 77	70
Правило 78	70
Правило 79	70
Правило 80	71
Правило 81	71
Правило 82	71
Правило 83	71
Правило 84	71
Правило 85	71
Правило 86	72
Правило 87	72
Правило 88	72
Правило 89	72
Правило 90	72
Правило 91	72
Правило 92	73
Правило 93	73
Правило 94	73
Правило 95	73

ПРАВИЛА на Светата
Православна Църква - Част 1

Правило 96	73
Правило 97	74
Правило 98	74
Правило 98	74
Правило 99	74
Правило 100	74
Правило 101	74
Правило 102	75
ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ СЕДМИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР (Никеийския)	76
Кратки сведения за Седмия вселенски събор	76
Правила 1-22	76
Правило 1	76
Правило 2	76
Правило 3	77
Правило 4	77
Правило 5	77
Правило 6	78
Правило 7	78
Правило 8	78
Правило 9	78
Правило 10	79
Правило 11	79
Правило 12	79
Правило 13	79
Правило 14	79
Правило 15	80
Правило 16	80
Правило 17	80
Правило 18	80
Правило 19	80
Правило 20	81
Правило 21	81
Правило 22	81

Вместо предговор

Правилата на светата православна християнска Църква са една насъщна нужда колкото за църковния пастир, като духовен учител и като управник, толкова и за християнина. Те съдържат законите и наредбите на Църквата, основани на Христовото учение, разработени, изтълкувани и приети от светите апостоли, светите вселенски и поместни събори и от светите отци и учители на Църквата още от първите християнски векове. Известни са под името канони и са извор на законоположения не само за живота и управлението на света Съборна Апостолска Източна Църква, а са легнали - главно духът им - и в основата на държавните закони на всички християнски страни.

Обаче въпреки голямата им важност и ценност, у нас те са достъпни само за едно малцинство: от тях, с незначителни изключения, се ползват само официално църковни учреждения и лица, понеже внесените отвън сборници на тези правила на църковнославянски и гръцки език са в твърде ограничен брой.

Нуждата от по-широкото им разпространение се е усещала отдавна и затова още в първите години на освобождението на България се е предприело превеждането от църковнославянски и издаването им на български език, тъй като в класическия славянски - старобългарски език, поради неговите форми и строеж, има известни трудности и неясноти. С превода и издаването на правилата се заело младото още тогава по живот, едва що основано, Софийско свещеническо братство, което издало в една книжка само правилата на светите апостоли и спряло по-нататъшното издаване по липса на материални средства, както са ни разказвали съвременници.

Но ако преди около петдесет години издаването на църковните правила на български е било чувствителна нужда, днес то се явява наложителна необходимост, тъй като това го изисква: 1) крайно нарасналата потребност да се утвърди благодатният дух на тия правила в съзнанието на българина християнин като ръководно начало в частния и обществения му живот; 2) по частно-църковното правораздаване, при което нуждата от по-широко църковно-правно осветление е еднаква и за съдията, и за заинтересованата страна, и за защитата, и 3) необходимостта от ръководство за изучаване на правилата в Богословския факултет в Софийския университет "Климент Охридски".

Водени от тази идея, ние, с волята Божия, предприехме трудната задача да преведем на български език правилата или каноните на светата православна Църква, а по-добре казано, да продължим прекъснатото дело на потрудилите се преди нас.

Преводът направихме от руското издание на "Книга Правила" при сравнение със сръбския превод, ползвайки се и от знаменития труд на приснопамятния учен богослов и канонист Далматинския епископ д-р Никодим Милаш: "Правила с тумаченьима св. пр. ц". Страхме се да спазваме точност в превода, почти до дословност. Допуснатата някъде свобода в това отношение се е наложила от необходимостта за улеснение. Не претендираме за съвършенство в работата си, трудността на която някъде може би се е оказала неотстъпчива пред усърдието.

Пред правилата, както на светите апостоли, тъй и на светите събори - вселенски, поместни и на светите отци, даваме кратки исторически сведения, - нещо, което в чуждите официални сборници го няма. Това направихме за улеснение на ползващите се от правилата, а най-вече от желание да улесним изучаващите висшите богословски науки, които, вярваме, колкото се отнася до историческата част, ще се освободят до известна степен от правенето на справки в различните съчинения, и то предимно чужди, из които е разпръснат този материал.

Сведенията за историята на Вселенските събори черпихме от намиращото се в библиотеката на Светия Синод на Българската Църква руско периодическо издание в шест тома: "Деяния вселенскихъ соборовъ" (изд. Казан. Дух. Академии 1910 г.). Дължим искрена признателност на Синодния главен секретар Негово Преосвещенство Стобийския епископ д-р Кирил за оказаното ни в случая съдействие при използването на тези източници за целта ни. Сведенията за историята на поместните събори и на

светите отци взехме от собственото наше издание “Православно църковно право” - София, 1904 г., превод от сръбското издание на епископ д-р Никодим Милаш.

Но участта на тоя наш труд сигурно щеше да е същата, каквато преди години бе участта на усилията на Софийското свещеническо братство, ако не беше се отзовала управата на Съюза на свещеническите братства, която, достойно оценявайки ползата и навременността за по-широко разпространение на правилата на светата православна Църква, се нагърби с напечатването и издаването им със съюзни средства, задоволявайки с това една належаща обществена нужда.

От преводача

ПРАВИЛА НА СВЕТИТЕ АПОСТОЛИ

Кратки исторически сведения за правилата на светите апостоли

С името на светите апостоли до нас са дошли 85 правила. Отначало предполагали, че тези правила са издадени от божествените апостоли съвместно с предназначение да служат за управлението на църквата. Това мнение за произхода на въпросните правила било разпространено най-вече на запад и се запазило петнадесет века. Когато магдебургските центуриатори изказали съмнение за апостолския им произход, срещу тях излязъл един от известните тогава учени (Turrianus), който доказвал, че същите правила били издадени писмено и непосредствено от светите апостоли на един техен събор в Иерусалим в четиридесет и петата година след Р. Хр. Тази мисъл се защитавала и от много други учени на XVI век. От това време се почнало научното изследване за произхода на тези правила, резултатът от което бил, че те не били издадени непосредствено от светите апостоли писмено, но че получили началото си от апостолското предание и чрез устно предаване се запазили между апостолските приемници, а поради явилите се потребности в църквата, те били събрани още преди I вселенски събор, Никейския (325 г.), от неизвестен благочестив мъж, който ги нарекъл апостолски правила, за да покаже, че те чрез предание са получили началото си от самите божествени апостоли.

За доказателство на това, че споменатите правила са точен израз на апостолското учение, предадено устно от светите апостоли на техните приемници, служи и обстоятелството, че в основните си мисли те са напълно съгласни с онова учение, което се съдържа в каноническите книги на светото Писание. Друго доказателство е и това, че те строго съответстват на църковната практика, която ни се представя от непосредствените апостолски ученици и техните най-близки приемници и, най-сетне, че светите събори и светите отци на църквата от първите векове са им признали апостолски авторитет. За това именно тези правила, макар и да не са издадени писмено от самите свети апостоли, заслужават даденото им име и онова уважение, което им е признала вселенската църква.

Правила 1-85

Правило 1

Епископ да се ръкополага от двама или трима епископи.

Правило 2

Един епископ да ръкополага презвитер, дякон и останалите клирици.

Правило 3

Епископ или презвитер, който въпреки Господнето установление за жертвата донесе в олтара някакви други неща: мед, мляко, или вместо вино някакво питие, приготвено от нещо друго, или птици, или някои животни, или овощия, противно на установленията, освен нови класове, или грозде в надлежно време, да бъде низвергнат от свещен чин. Впрочем да не се позволява да се донася в олтара нещо друго, освен елей за кандила и тамян във време на светата служба.

Правило 4

Наченки от всякакъв друг плод да се изпращат в дома на епископа и на презвитерите, а не в олтара, разбира се, като епископите и презвитерите ги делят с дякони и останалите клирици.

Правило 5

Епископ, презвитер или дякон да не изпъжда жена си под предлог на благоговение; а ако я изпъди, да бъде отлъчен от църковно общение; ако пък остане непреклонен, да бъде низвергнат от свещен чин.

Правило 6

Епископ, презвитер или дякон да не приема върху си мирски грижи; инак да бъде низвергнат.

Правило 7

Епископ, презвитер или дякон, който празнува светия ден на пасхата преди пролетното равноденствие наедно с иудеи, да се низвергне от свещен чин.

Правило 8

Епископ, презвитер или дякон, или някой от свещения чин, който не се причасти при извършване на приношението, да представи причината и ако е уважителна, нека бъде извинен, а ако не представи причина, да бъде отлъчен от църковно общение като такъв, който е причинил вреда на народа и е навел подозрение върху тоя, който е извършил приношението, като че го е извършвал неправилно.

Правило 9

Трябва да се отлъчват от църковно общение всички ония верни, които влизат в църква и слушат писанието, но не достояват на молитва и свето причастие до края, като такива, които произвеждат безчиние в църквата.

Правило 10

Ако някой, макар и вкъщи, се помоли с отлъчен от църковно общение, да бъде (и сам той) отлъчен.

Правило 11

Ако някой, който се брой в клира, се помоли с низвергнат, и сам нека бъде низвергнат.

Правило 12

Ако някой от клира или отлъчен от църковно общение мирянин, или недостоеен да бъде приет в клира, като напусне, бъде приет в друг град без препоръчително писмо, нека бъде отлъчен и тоя, който го е приел, и тоя, който е приет.

Правило 13

А ако бъде отлъчен, да му се продължи отлъчването, като на такъв, който е излъгал и измамил църквата Божия.

Правило 14

Не е позволено на епископ да напуска епархията си и да преминава в друга, макар и от мнозина да е бил убеждаван, освен ако има някаква извинителна причина, която да го кара да прави това като такъв, който

може да принесе по-голяма полза на тамошния народ с благочестивото си слово. И това да върши не по собствен произвол, а по решение на много епископи и след най-усилно убеждаване.

Правило 15

Ако някой презвитер или дякон, или изобщо броящ се в клира, напусне областта си, премине в друга и като се премести окончателно, се засели там да живее без волята на собствения си епископ, на такъв заповядваме да не служи повече, и най-вече, ако не е послушал епископа си, който го вика да се върне, а в случай, че продължава да упорства в това безчиние, нека остане там в общение като мирянин.

Правило 16

А ако епископ, у когото се случат такива, ги приеме за членове на клира си, пренебрегвайки наложеното им запрещение, такъв да бъде отлъчен като учител на безчиниято.

Правило 17

Който след светото кръщение е бил обвързан с два брака или е имал наложница, не може да бъде нито епископ, нито презвитер, нито дякон, нито изобщо да се брои в свещения клир.

Правило 18

Който е взел за съпруга вдовица, разведена или блудница, робиня или опорочена, не може да бъде ни епископ, ни презвитер, ни дякон, ни пък въобще да се брои в свещения чин.

Правило 19

Който е имал за съпруги две сестри или племенница не може да бъде приет в клира.

Правило 20

Клирик, който поръчителства за някого, да се низвергне.

Правило 21

Скопец, който е станал такъв от човешко насилие или е бил лишен от мъжките си органи във време на гонение, или пък се е родил така, нека бъде епископ, ако е достоен.

Правило 22

Който сам себе си е скопил, да не се приема в клира, понеже е самоубиец и враг на Божието създание.

Правило 23

Ако някой от клира се е самоскопил, нека бъде низвергнат, понеже е убиец на самия себе си.

Правило 24

Мирянин, който се е самоскопил, нека бъде отлъчен от тайнствата за три години, понеже е злоумишленик срещу собствения си живот.

Правило 25

Епископ, презвитер или дякон, който бъде изобличен в блудство, в клетвопрестъпление или в кражба, нека бъде низвергнат от свещен чин, но без да бъде отлъчен от църковно общение, понеже Писанието казва: “не въздавай два пъти за едно и същото” (Наум. 1:9). Същото важи и за останалите клирици.

Правило 26

Заповядваме, щото от ония, които се броят в клира, само четци и певци да встъпват в брак по желание.

Правило 27

Заповядваме да бъде низвергнат от свещен чин епископ, презвитер или дякон, който бие съгрешили верни или досадили неверни, и с това иска да заплашва други, понеже Господ на нищо такова не ни е учил, а напротив, Сам, бидейки удрян, не е нанасял удари, бидейки укоряван, не отвърщал с укор, страдайки, не заплашвал (1 Петър 2:23).

Правило 28

Епископ, презвитер или дякон, който справедливо е низвергнат за доказано престъпление, ако дръзне да се докосне до възложеното му някога служене, нека бъде съвършено изключен от църквата.

Правило 29

Епископ, презвитер или дякон, който е получил това си достойнство за пари, нека бъде низвергнат и (сам) той, и оня, който го е ръкоположил, и нека бъде напълно изключен от общение като Симон влѣхв от мене, Петра.

Правило 30

Епископ, който си послужи със светски власти и чрез тях получи епископска власт в църквата, да се низвергне и отлъчи, както и всички ония, които се съобщават с него.

Правило 31

Презвитер, който презре собствения си епископ, събере отделни събрания и издигне друг олтар, без да изобличи епископа си в нищо противно на благочестието и правдата, да бъде низвергнат като властолюбец, понеже насила е отнел властта. Също така да бъдат низвергнати и всички други от клира, които са го последвали, а миряни да бъдат отлъчени от църковно общение. Но всичко това да стане след три поредни увещания от епископа.

Правило 32

Презвитер или дякон, отлъчен от епископа (си), да не се приема в общение от друг епископ, а само от тоя, който го е отлъчил, освен когато се случи да умре отлъчилият го.

Правило 33

Да не се приема никой чужд епископ, презвитер или дякон без препоръчително писмо, и когато такова бъде предявено, нека бъдат подложени на изпитание, та ако са проповедници на благочестието, нека се приемат, а ако не са, дайте им необходимото, но в общение не ги приемайте, понеже стават много измамвания.

Правило 34

Епископите на всеки народ трябва да познават първия измежду си, когото да признават като глава, и да не вършат без негово разсъждение нищо, което превишава тяхната власт, а всеки да прави само това, което се отнася до епархията му и до подведомствените на нея места. Но и първият епископ да не върши нищо без разсъждението на всички епископи, понеже по този начин ще има единомислие и ще се прослави Бог чрез Господа в Духа Свети - Отец и Син и Дух Свети.

Правило 35

Епископ да не дръзва да извършва ръкоположения в неподчинени нему градове и села извън епархията му; а ако се докаже, че е направил това без съгласието на ония, на които са подчинени тия градове и села, нека бъде низвергнат и сам той, и ръкоположените от него.

Правило 36

Ако някой, ръкоположен за епископ, не приеме да служи и да се грижи за поверения му народ, нека се отлъчи, докато приеме. Също така и презвитер и дякон. А ако отиде там и не по своя воля, а по злоба на своя народ не бъде приет, нека си остане епископ, но да бъде отлъчен клирът на тоя град, задето не е поучил тоя непокорлив народ.

Правило 37

Два пъти в годината да става събор на епископите и да разсъждават помежду си за догмите на благочестието и да разрешават явяващи се църковни спорове: първия път в четвъртата неделя на петдесетницата, а втория - в дванадесетия ден на месец октомври.

Правило 38

Епископ да се грижи за всички църковни вещи и да разпорежда с тях така, като че Бог ги надзирава. Но не му се позволява да си присвоява нищо от тях или да подарява на свои сродници принадлежащото на Бога. А ако са сиромаси, нека им даде като на такива, обаче под този предлог да не продава принадлежащото на църквата.

Правило 39

Презвитери и дякони да не извършват нищо без волята на епископа (си), понеже нему е поверена грижата за Божия народ и той ще отговаря за неговите души.

Правило 40

Нека точно се знае собственото имущество на епископа (ако той има такова) и точно да се знае Господнето, та умирайки, епископът да има право да остави онова, което е негово собствено, на когото и както иска, за да не би под вид на църковно да бъде разнесено и имуществото на епископа, който може би има жена и деца, или сродници, или слуги. Понеже е справедливо пред Бога и пред човеците, и църквата да не претърпи някоя щета поради неизвестността на епископовото имущество, пък и епископът и сродниците му да не се подхвърлят на отнемане имуществото му заради църквата, или пък близките му да не се разправят чрез съд, та смъртта му да бъде обезславена.

Правило 41

Заповядваме епископът да има власт над църковното имущество, защото, ако нему трябва да бъдат поверени скъпоценните човешки души, колко повече трябва да му бъде поверена грижата за пари: да се

разпорежда по своя власт и със страх Божий и с благоговение да управлява всичко и да дава на нуждаещи се чрез презвитерите и дяконите. Така също (ако е потребно) да взима назаем за свои и на странстващи братя за необходими нужди, за да не търпят недостиг в нещо; защото Божият закон е постановил, служащите на олтара от олтара да се издържат, както и войникът никога не ще вдигне оръжие срещу неприятел на свои разноски.

Правило 42

Епископ, презвитер или дякон, който се е предал на игра и пиянство, нека или да престане, или да бъде низвергнат.

Правило 43

Иподякон, четец или певец, който върши същото, или да престане, или да бъде отлъчен; така също и миряни.

Правило 44

Епископ, презвитер или дякон, който иска лихва от длъжниците си, нека или да престане, или да бъде низвергнат.

Правило 45

Епископ, презвитер или дякон, който само се е молил с еретици, нека се отлъчи; а ако им позволи да вършат нещо като свещенослужители в църквата, да бъде низвергнат.

Правило 46

Заповядваме да се низвергват епископ или презвитер, които са приели кръщение или жертва на еретици, понеже: “Какво съгласие може да има между Христа и Велиара? Или какво общо има верният с неверния” (2 Кор. 6:15).

Правило 47

Епископ или презвитер, ако отново кръсти някого, който е действително кръстен, или не кръсти осквернен от нечестиви, да бъде низвергнат, понеже се е надсмял над кръста и смъртта Господни и не е различил свещеници от лъжесвещеници.

Правило 48

Мирянин, който, като изгони жена си, вземе друга, или напусната от другия, да бъде отлъчен.

Правило 49

Епископ или презвитер, който кръсти не по Господното установление в името на Отца и Сина и Светаго Духа, а в три безначални, или в три Сина, или в три Утешителя, да се низвергне.

Правило 50

Епископ или презвитер, който извърши не три потапяния на едното тайнство, а едно потапяне в смъртта на Господа, да бъде низвергнат, защото Господ не е казал: “кръщавайте в моята смърт”, а: “Идете и научете всички народи, като ги кръщавате в името на Отца и Сина и Светаго Духа”(Мат. 28:19).

Правило 51

Ако някой епископ, презвитер, дякон или изобщо от свещения чин отбягва от брак, месо и вино не заради подвиг на въздържание, а за това, че се гнуси, като е забравил, че всичко е много добро и че Бог, създавайки човека, създал ги е мъж и жена, и по тоя начин, хулейки, злослови създанието - такъв или да се поправи, или да бъде низвергнат от свещен чин и да се отхвърли от църквата. Също така и мирянин.

Правило 52

Епископ или презвитер, който не приеме, а отхвърли такъв, който се обръща от греха, нека бъде низвергнат от свещен чин, понеже наскърбява Христа. Който е казал: "И на небесата повече радост ще има за един каещ се грешник" (Лук. 15:7).

Правило 53

Ако епископ, презвитер или дякон, който в празнични дни не яде месо и не пие вино, поради гнусене, а не поради подвиг на въздържание, нека бъде низвергнат, като осъден от собствената си съвест, защото става причина за съблазън и на други.

Правило 54

Клирик, който бъде забелязан, че яде в кръчма, да бъде отлъчен, освен когато, като пътник, бъде принуден да отпочива в гостилница.

Правило 55

Клирик, който наскърби епископ, да се низвергне, понеже е казано: "началника на твоя народ да не злословиш" (Деян. 23:5).

Правило 56

Клирик, който наскърби свещеник или дякон, да се отлъчи.

Правило 57

Клирик, който се присмива на куц, глух, сляп или на сакат в краката, да се отлъчи. Също така и мирянин.

Правило 58

Епископ или презвитер, който не се грижи за клира и за паството си и не ги учи на благочестие, да бъде отлъчен. А ако не престане да нехае и се лени, нека бъде низвергнат.

Правило 59

Епископ, презвитер или дякон, който не дава потребното на нуждаещ се клирик, да се отлъчи. А който не престава да бъде такъв, да се низвергне като убиец на брата си.

Правило 60

Който във вреда на народа и клира прогласява в църква за свети издаваните от нечестивци лъжливи книги, да бъде низвергнат.

Правило 61

Верен, който бъде обвинен в блудство, прелюбодейство или друго някое престъпление, и бъде уличен в това, да не се приема в клира.

Правило 62

Клирик, който се уплаши от иудеин езичник, или еретик и се отрече от Христовото име, да се отлъчи от църквата; а ако се отрече от името служител на църквата, да се низвергне от клира; ако ли се покае, нека се приеме само като мирянин.

Правило 63

Епископ, презвитер или дякон, или пък въобще някой от свещения чин, който яде удушено, звероядено или мърцина, да бъде низвергнат, понеже законът е забранил това (Бит. 9:4); а ако мирянин извърши това, нека бъде отлъчен.

Правило 64

Ако някой клирик бъде забелязан, че пости в деня Господен или в събота, освен в едната (велика) събота, да бъде низвергнат; а ако е мирянин, да бъде отлъчен.

Правило 65

Клирик или мирянин, който се моли в иудейска или еретическа синагога, да бъде низвергнат от свещен чин и отлъчен от църковно общение.

Правило 66

Клирик, който в свада удари някого и с един удар го убие, да бъде низвергнат за дързостта си; а ако това стори мирянин, да бъде отлъчен.

Правило 67

Ако някой изнасили негодена девица, да бъде отлъчен от църковно общение и в никой случай да не му се позволява да взима друга, а е длъжен да вземе оная, която е избрал, та макар тя да е и сиромашкиня.

Правило 68

Епископ, презвитер или дякон, който приеме от някого второ ръкоположение, да бъде низвергнат от свещен чин, както той, така и оная, който го е ръкоположил, освен ако се установи, че е ръкоположен от еретик; понеже кръстени или ръкоположени от такива не могат да бъдат нито верни, нито служители на църквата.

Правило 69

Епископ, презвитер, дякон, иподякон или певец, който не пости в светата Четиридесетница преди Пасхата, или в сряда и петък, освен когато на това му пречи телесна немощ, нека бъде низвергнат, а мирянинът да бъде отлъчен.

Правило 70

Епископ, презвитер, дякон или въобще броящ се в клира, който пости наедно с иудеи, празнува наедно с тях или приема техни празнични дарове, като опресноци или нещо подобно, да бъде низвергнат, а мирянинът да бъде отлъчен.

Правило 71

Християнин, който занесе зехтин в езическо капище или в иудейска синагога в техни празници, или запали свещ, да бъде отлъчен от църковно общение.

Правило 72

Клирик или мирянин, който открадне от църква восък или зехтин, да бъде отлъчен от църковно общение и петорно да върне онова, което е взел.

Правило 73

Никой да не присвоява за своя употреба златен или сребърен съд, или завеса, понеже това е беззаконно; а който бъде забелязан в това, нека бъде наказан с отлъчване.

Правило 74

Епископ, който е обвинен в нещо от заслужаващи доверие люде, трябва лично да бъде призован от епископи, и ако се яви и изкаже признание или бъде доказано обвинението му, нека му бъде определена епитимия; и ако, призован веднъж, не послуша, да се призове повторно чрез изпратени до него двама епископи; не послуша ли и тоя път, нека бъде повикан и трети път (пак) от двама пратеници епископи; ако ли и това не уважи и не се яви, съборът нека произнесе решение по благоусмотрение, за да не мисли той, че ще има някоя изгода от това, дето се отклонява от съда.

Правило 75

Да не се приема еретик за свидетел против епископ, но и само един верен не е достатъчен, понеже: “с устата на двама или трима свидетели да се потвърди всяка дума” (Мат. 18:16).

Правило 76

Не подобава на епископ от угода към брат или син да поставя в епископско достойнство когото пожелае, понеже не е право да се създават наследници на епископството и Божията собственост да се дава в дар на човешкото пристрастие, защото Божията църква не трябва да се поставя под властта на наследници; а ако някой направи това, поставянето да е недействително и сам той да бъде наказан с отлъчване.

Правило 77

Лишен от едно око и повреден в краката, но достоен за епископ, нека бъде такъв, понеже не го осквернява телесният недостатък, а душевната нечистота.

Правило 78

Глух и сляп не бива да става епископ не за това, че е бил осквернен, а за да няма пречка в извършване на църковните работи.

Правило 79

Бесноват да не се приема в клира, нито с верни да се моли; а ако се освободи, да се приеме с верните, пък в случай, че се окаже достоен, тогава да се приеме и в клира.

Правило 80

Не е право веднага да се ръкополага за епископ такъв, който е преминал от езически живот и е кръстен, или е обърнат от порочен начин на живеене, понеже е несправедливо неизпитан още да бъде учител на други, освен ако това стане по Божия благодат.

Правило 81

Казали сме, че не трябва епископ или презвитер да се меси в народни управи, а винаги да се занимава с църковните работи. Такъв или трябва да бъде убеден да не върши това, или да се низвергне, понеже, според Господнята заповед, "никой не може да слугува на двама господари"(Мат. 6:24).

Правило 82

Не позволяваме да се произвеждат в клира роби без съгласието на господарите им за оскърбление на владетелите им, понеже това води след себе си разстройство в домовете. А ако се намери роб, достоен за ръкоположение в църковна степен, какъвто е и нашият Онисим, а при това господарите му разрешат и го освободят, пък и го пуснат от дома му, нека бъде произведен.

Правило 83

Епископ, презвитер или дякон, който е на длъжност във войската и иска да задържи и едното, и другото, т.е. римското началстване и свещенослужителската длъжност, да бъде низвергнат от свещен чин, понеже: "Кесаревото - Кесарю, Божието Богу" (Мат. 22:21).

Правило 84

Който противозаконно оскърби царя или княза, да бъде наказан: ако е от клира, да бъде низвергнат от свещен чин, а ако е мирянин, да се отлъчи от църковно общение.

Правило 85

Всички вие, които сте в клира и миряни, почитайте за свещени книгите от стария завет: Моисеевите пет: Битие, Изход, Левит, Числа, Второзаконие; за Иисуса Син Навинов - една; Съдиите - една; Рут - една; Царствата - четири; Паралипоменон (остатъци от книгата за дните) - две; Псалтир - една; Ездра - две; Естир - една; Макавейски - три; Иов - една; Соломонови - три; Притчи, Еклесиаст, Песен на песните; Пророци - дванадесет; Исаия - една; Иеремия - една; Езекиил - една; Даниил - една. Освен това, обръща ви се внимание вашите младежи да изучават премъдростта на многоучения Сирах. Наши пък, т.е. от Новия Завет са: четири Евангелия: от Матей, Марко, Лука, Иоан; четиринадесет послания от Павел; от Петър две послания; от Иоан - три; от Иаков - едно; от Иуда - едно; от Климент две послания; и постановленията, които от мене, Климент, са издадени за вас, епископите, в осем книги (които не трябва да се разпространяват между всички, заради тайнственото в тях), и Деянията наши апостолски.

ПРАВИЛА НА СВЕТИТЕ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОРИ

Вместо предговор

Вселенските събори в историята на църквата се отнасят към периода от първата половина на IV век (325 г.) до последната половина на VIII в. (788 г.). Няма нужда да се говори много за тяхната особена важност в църквата. Всеки от тях е изразявал разума и гласа на вселенската Христова църква, т.е. разума и гласа на всички места и на всички по-раншни времена на християнството, а всички те заедно съставят най-пълно и живо свидетелство на цялата древна църква в догматическо, каноническо, йерархическо и нравствено отношение. Те са изразили и утвърдили за всички последващи времена най-чистото първоначално църковно предание; разкрили са и с цялата точност са определили и изложили догмите на вярата; установили са най-важните църковни правила: свещенослужебни, дисциплинарни, съдебни и покаяни; осъдили са не само неправомислещи секти и лица, които тогава са бунили вселенската църква, а и цели поместни църкви, които в своите частни мнения, действия и обичаи, повече или по-малко, са се отклонявали от единния, вселенски дух; запазили са чистото изповядване на православната вяра и вътрешния живот на църквата от нововъведения, несъгласни с нейните първоначални предания, и от всякакви произволни мнения и разпореждания в нея - запазили са я именно със затвърдяването на положителни основи и образци на изповядването на вярата и духовното управление на църквата - за всички времена. Понеже в своите определения те са изразявали единомислието и единогласието на цялата християнска църква от различни места и времена - единомислие и единогласие, които не така лесно са могли да бъдат поддържани в такова пространство и времена само с човешки сили, от една страна, а, от друга - тъй като в решаване на най-важните догматически въпроси за най-висши тайни на вярата никак не биха били достатъчни само усилия на човешкия разум или само свидетелства на човешката вяра, - затова вселенските събори твърде справедливо се признават за вдъхновени в своите решения от Светия Дух. Вследствие на това православната вселенска църква съзнава себе си и непогрешимата си чистота във вярата, както и духовната цялост във вътрешния си живот, като неизменна основа, утвърдена на седемте вселенски събора.

Като паметници на вселенските събори са останали не само исторически и странични свидетелства, от които някои са съвременни на тях, а по-голяма част са им твърде близки по време, - но и деянията на съборите. Тук под названието деяние на съборите ние разбираме не само отделни актове или документи, отнасящи се до историята на съборите, като например: послания на съборите и на отците, които са присъствали на тях, грамоти на царе за свикването им; съборни изложения на вярата и т.н., но и самия ред на съборните съвещания, разисквания и действия с всички подробности. За автентичността на тия съборни деяния въобще няма причини за никакво съмнение, понеже: 1) съставът им и изложението напълно съответстват на известията и обстоятелствата на времето, на мястото, на лицата и на делата, които се отнасят до един или друг събор, така че деянията носят сами в себе си признаците на своята достоверност; 2) отделни, несъмнени документи, принадлежащи към историята на съборите, потвърждават, всеки един от тях, онова, което се излага в деянията; 3) странични исторически свидетелства, всяко едно за себе си, също така посочват много неща, които се забелязват в деянията. Възможността за съставянето на записките за съборните съвещания нито може да бъде опровергана, нито може да бъде подложена на съмнение, понеже е известно, че на съборите, освен църковни пастири, са присъствали и официални граждански представители и чиновници, а освен това и деянията, ако не в пълнота, поне отчасти са били представяни за сведение на императорите, които понякога и собственоръчно са ги подписвали. Между това в подробностите на сборните съвещания могат да се видят твърде интересни, поучителни и полезни данни за историята на църквата и за точното изучаване на самата православна вяра. Деянията ни посочват колко внимателно, с каква дълбочина и мъдрост, и как предпазливо и точно светите отци са изследвали Божественото учение на вярата, как са определяли догмите и не само в мислите, а и в самите изрази, и дори в отделните думи; как грижливо са наблюдавали повсеместното предание и всеобщия глас на църквата; как търпеливо и предвидливо са разглеждали и разрешавали всички недоумения против вярата у колебаещи се умове и у свободомислещи; как прилежно са изучавали мислите и писанията на своите предшественици, като ги препрочитали на съборите; как не са изпусkali дори и най-малки подробности за благоустрояването на църквата, за вътрешното ѝ здравяване и за опазването ѝ от всички възможни и случайни колебания не само за своето време, а и за последващи времена.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ ПЪРВИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР (Никеийския)

Исторически сведения за Първия вселенски събор

През царуването на Константин Велики църквата Христова, едва успокоена от външни врагове, била наново разбунена от противохристиянското учение на Арий, презвитер на Александрийската църква. - Подбуждан от честолюбие и завист спрямо връстника си Александър, когото народът и клирът избрали на епископската катедра в Александрия, Арий решил да компрометира учението на своя епископ¹. Когато Александър, по обичая, беседвал с клира си за единосьщното на Сина Божий с Бога Отца, Арий почнал да го изобличава в савелиянство²; но опровергавайки мнимата ерес, той сам се оказал проповедник на действителна ерес, която отхвърляла християнската вяра в самата ѝ основа. Арий почнал да учи така: "било е време, когато е нямало Син Божий; Син Божий е сътворен от несъщното (гр. εξ ουκ οντων), а никак не от същността на Отца, при това бил роден във времето, а не във вечността, не като Бог истински от Бог истински, а е сътворен като оръдие за създаване на други твари; той и по естество бил по-долу от Отца и бил изменен по воля; а нарича се Син Божий не по естество, а по осиновяване, като послушен на волята на Отца"³. Заразата на това пакостно учение засегнала най-първо клира: седмина презвитери и дванадесет дякони станали първи последователи на Арий, а заедно с това и първи проповедници⁴. Александър мислел отначало с кротки беседи и с увещание да върне Арий на истинския път, но когато видял, че той е непреклонен в убеждението си, че богохулното му учение се простира зад пределите на Александрия и че заразило дори и някои епископи⁵, тогава, като повикал предстоятелите на църквите в Египет и Ливия на брой около сто, той (Александър) свикал събор в Александрия, на който, след като била изобличена ереста, с обща присъда еретиците били лишени от свещенослужителски места, били отлъчени от църквата и изгонени от Александрия⁶.

Арий, като се отстранил с привържениците си в Палестина, писал на много епископи, между които и на Никомидийския епископ Евсевий, който в онова време бил силен в императорския двор, като се оплакал от несправедливото уж преследване на Александър и искал защита и от тях. Надменният Евсевий, чието честолюбие било толкова поласкано, приел еретиците под свое покровителство и с послание до епископите, оправдавайки и защитавайки Арий, съдействал за разпространяването на нечестивата ерес, която по такъв начин заразила Палестина, Никомидия, Витиния и други области⁷.

Междувременно, като мислел, че ереста след съборното ѝ осъждане сама по себе си ще изчезне, Александър мълчал за станалото в църквата му, но когато узнал, че еретиците били приети под покровителството на Евсевий и че той разпращал навсякъде писма за заздравяване на ереста, решил да извести чрез окръжно послание⁸ всички епископи на вселенската църква както за станалото в църквата му събитие, така и за злонамерените действия на Евсевий Никомидийски. Епископите на Египет, Тиваида, Ливий, Пентапол, Сирия, Ликия, Памфилия, Азия, Кападокия и от др. съседни области подписали посланието

¹ Теодорит., Църк. ист. 1, гл. 2.

² Савелий в III в. след Христа учил, че Бог е една същност, едно лице, а троица е само три имена. Учениците му наричали Бога на небето - Отец, на земята - Син, а в тварите - Дух Свети. По такъв начин, според тяхното учение, Бог Отец се родил от Дева под име Син, пострадал и умрял. Такова сливане и смесване на лицата в Божеството е известно в църковната история под името савелиянство.

³ Сократ., Църк. ист. 1, 6. Созом., Църк. ист. 1, 15; Теодорит, Църк. ист. 1, 5; Атанас., първо слово против арианите.

⁴ Епиф. Hares. LXIX, п. 3.

⁵ Епиф. пак там.

⁶ Созом., Църк. ист. 1, 15; Атанас., второ слово против арианите.

⁷ Отначало Евсевий бил епископ на Берат в Сирия, а после, след усилен настоявания, сполучил да стане Никомидийски епископ. Никомидия в онова време била избрана за столица на императора. Там чрез Костанция, сестра на императора, той се доближил до царския двор, за да може да влияе върху църковните работи. - Вж. окръж. Послание на Александра до епископите у Созомена, Църк. ист. 1, 6. Посланието на същия за Ария, вж. у Теодорита, Църк. ист. 1, 6.

⁸ Вж. по-долу, ст. 1.

на Александър и в знак на единомислие с него изпратили удостоверителни писма⁹. За да има повече защитници на православното учение, той писал нарочно писмо до епископите на Цариградския окръг на името на главния им предстоятел, Цариградския епископ Александър¹⁰. При все това ереста на Арий, имайки силен покровител в лицето на могъщия Евсевий, вършила своите гибелни действия; преминавайки от една област в друга начело на предстоятелите, които увличали подире си и народа, тя навсякъде възбуждала спорове и раздори, така щото в края на краищата направила християнската вяра предмет на поругание и на осмиване дори на публични зрелища¹¹. Единомишлениците на Евсевий, взимайки страната на Арий, усилено се стараели да убедят Александър да опрости еретиците и да ги приеме в църквата наедно с учението им. Сам Арий, оправдавайки себе си, приветствал Александър и безсрамно твърдял, че уж бил приел учението си от него. Но когато Александър, твърд в изповядването на православната вяра, не обръщал внимание на защитниците на Арий, епископите, които покровителствали лъжеучението, приемайки това невнимание за оскърбление на своята личност, съставили във Витиния събор и, въпреки апостолското правило¹², признали Арий за несправедливо осъден; заедно с това, като известили за същото останалите свои съучастници, убеждавали ги да приемат Арий като верен син на църквата¹³.

Император Константин се научил за тия неуредици в църквата и крайно се натъжил, считайки това и за свое собствено нещастие. Той незабавно изпратил в Александрия обичания и уважаван от него Кордубски епископ Осий с увещателно писмо до Александър и до Арий с поръка да ги помири¹⁴. Обаче тази кротка мярка само засилила упорството на враговете на мира - арианите. Императорът бил готов да вземе решителни мерки, за да премахне разпространеното навсякъде лъжеучение, но преди да направи това, решил да напише на Арий и на последователите му послание¹⁵, като ги убеждавал и ги молил да прекратят подетата от тях против самия Христа препирня, ала и това никак не подействало за изоставянето на ожесточената злоба от враговете на истината.

Към същото време били на зрели и други отдавнашни неуредици в църквата. Епископ Мелетий, управляващ Тиваидската епархия, която била в зависимост от Александрийската катедра, бил отлъчен от Александрийския епископ Петър за различни престъпления, а най-вече за измяна на вярата във време на гоненията. Това било започнало още при Петър, продължило при епископ Ахил и при приемника му Александър. Когато се появило арианското учение, Мелетий заедно с единомишлениците си се присъединил към Арий, и споделяйки заедно с него враждуването му срещу Александър и клира му, съдействал усилено за по-широкото разпространение на ереста¹⁶. Най-накрая към тези смутове се присъединили още и разногласията между западните и източните християни по повод празнуването на Пасхата. Източните християни празнували заедно с иудеите, именно в 14-о число на първия месец след пролетното равноденствие, а западните - в първия неделен ден след пълнолунието на тоя месец. Последствието от това разногласие било, че в едно и също време едните се подвизавали в пост и молитва, възпоменавайки Господните страдания, а другите весело се наслаждавали от светлото тържество на възкръсването Му - нещо, което твърде естествено пораждало раздори между едностранните християни и отслабвало взаимното уважение на поста и на празника. Станалите по тоя случай във II и III в. събори не успели да докарат разномислещите до едно съгласие¹⁷. Тогава император Константин, подбуждан от тия важни обстоятелства в църквата и съветван от добромислещи епископи, предприел свикването на събор, за да разреши спорните въпроси, и за това предписал на предстоятелите на всички църкви да се съберат в Никея, град, намиращ се във Витиния¹⁸.

На призива на императора се отзовали и в Никея се събрали предстоятелите на църкви от Азия, Африка и Европа на брой 318. Римският епископ, който не можел да се яви лично, по причина на дълбока

⁹ Вж. посланието на Александр. еписк. Александър до цариградския епископ също Александър.

¹⁰ Вж. по-долу ст. II.

¹¹ Сократ. Църк. ист. 1, 6. Евсев. За живота на Констан., 11, 61.

¹² Съгласно апостол. Правило 6, никой епископ не бива да приема в църковно общение такъв, който е отлъчен от друг епископ.

¹³ Созом., Църк. ист. 1, 15. Сокр., Църк. ист. 1, 7, 8; Евсев. За живота на Констан. 11, 73.

¹⁴ Вж. по-долу ст. 3.

¹⁵ Вж. по-долу ст. IV.

¹⁶ Сокр., Църк. ист. 1, 6; Теодор., Църк. ист. 1, 6; Епиф. Haeres LXVIII, п. 4.

¹⁷ Евсевий за живота на Констан. III, 5; Сокр., Църк. ист., 1, 8; Созом., Църк. ист. 1, 16.

¹⁸ Евсевий, пак там III, 3; Теодор., Църк. ист. 1, 7.

старост, изпратил от своя страна двама презвитери Витон и Викентий¹⁹. Между събралите се пастири мнозина се славили с дар на слово и с познаване на Божествените Писания (като например Евстатий Антиохийски, Евсевий Палестински и др.), или с дар на прозорливост (Кападокийският епископ Леонтий) и с чудотворство (Тримитунският епископ Спиридон, Яков Низибийски), а някои носили върху си раните на мъчения, свидетелство за жива и действена вяра в Изкупителя (Макарий Иерусалимски, Пафнутий, епископ на горна Тиваида, Павел Неокесарийски, Ипатий Гангърски и други²⁰). Заедно с епископите на събора дошли и много презвитери и дякони, между които особено известен бил Атанасий, дякон (после епископ) на Александрийската църква, който се прославил в състезанието с арианите²¹. Все тогава се явили в Никея и някои езически философи, - едни, за да се запознаят по-отблизо с християнското учение, а други - от омраза към него, - надявайки се с помощта на диалектиката да могат да разбъркват речите на епископите и да опровергават защитаването от тях учение. Между тези философи църковните писатели споменават особено за един, който много се надигал с диалектиката си и се надсмивал над епископите, обаче с простите думи за вярата на един свят старец бил обърнат към Христа²².

Преди да се открият на събора общите тържествени разсъждения за вярата, епископите няколко пъти се събирали помежду си и, призовавайки Арий, изпитвали мнението му, за да узнаят по-точно същността на проповядваното от него учение. А когато настъпил определения от императора ден за откриване на събора, епископите се събрали в двореца, където било пригодно за събора особено помещение с трон за царя и със седалища за участващите в събора. След като пристигнал императорът, един от епископите го приветствал с реч от името на събора²³, на която той отговорил също с реч²⁴, като изказал радостта си, че се намира в събранието на толкова църковни пастири и ги убеждавал да са единомишленици във вярата²⁵. След това започнали разискванията в събора.

По искане на събора Арий, който бил призован със съмишлениците си, изложил пред събора учението си. Богохулното му съдържание дотолкова оскърбило православните епископи, че те запушвали ушите си, не можейки да го търпят²⁶. След това било прочетено вслух пред целия събор изложението за вярата на Евсевий Никомидийски, но нелепостта му била толкова очевидна, че веднага било отхвърлено и разкъсано пред очите на всички²⁷. Веднага били прочетени актовете на Александрийския събор, за да може от реда, по който е ставал съдът над еретиците, да се проясни, колкото се може повече, самото им учение. При това, за да се подбудят еретиците към доброволно съзнание на заблудата си, било позволено и на едната, и на другата страна свободно да излагат мненията си. Императорът спокойно изслушвал състезаващите се, стареейки се само да ги склони към единомислие²⁸. Арий отначало бил поддържан само от седемнадесет души, но и от тях голяма част преминали на страната на православните. В това време между другите защитници в спора с арианите взимал особено участие Атанасий Александрийски, който с голямо изкуство, със силата на словото и с мислите си поразявал хитро сплетените им умувания. Вероятно на страната на Арий са били и някои от философите, влизайки в словоборство с епископите²⁹.

Но Арий с няколко свои съмишленици останал непреклонен в мненията си. Тогава отците на събора, като изповядали тържествено и едногласно Сина Божий единосъщен на Отца, предали на анатема Ариевото учение като противно на словото Божие и на отеческото предание, наедно с всички, които се придържали към това учение. А за да утвърдят в точност правото изповядване на вярата за Сина Божий за всички последващи времена, отците изложили това изповядване в Символа на вярата, като прибавили към него анатемата над ония, които говорили за Сина Божий, че имало време, когато Го нямало, че Той не бил роден от същността на Отца, а сътворен по-рано от всички твари, че бил изменяем и т. н. Когато било прочетено това учение

¹⁹ Руфин., кн. 1, гл. 1; Елиф., Haeres. LXIX; Теодор. 1, 7.

²⁰ Евсевий. За живота на Констан. III, 9. Теодор. 1, 7.

²¹ Созом., Църк. ист. 1, 17. Сокр. 1, 8.

²² Руфин. Кн. 1, гл. 1; Сокр. 1, 5; Созом. 1, 17.

²³ Вж. по-долу ст. 5.

²⁴ Вж. по-долу ст. VI.

²⁵ Созом., църк. ист. 1, 17 и 19. Евсевий за живота на Констан. III, 9, 10. Теодор. 1, 7.

²⁶ Руфин. Кн. 1, гл. 5. Атанас., първо слово против арианите.

²⁷ Евстатий Антиох., който бил на събора - у Теодор. Църк. ист. 1, 8 ef. Julii papae epist. ad orien. Apud Athan. Apol. 2 et Athanas, epist. contr. Haer. arian.

²⁸ Евсевий, за живота на Констан. III, 13.

²⁹ Созом., 1, 20. Атанас. Второ слово против ариан. Сокр. 1, 15; Руфин. кн. 1, гл. 16 ef. Act. Cons. Nic. Gelasii I, II c. XIV-XXIII.

на глас пред всички, императорът го приел като символ от Бога даден и заповядал да го подпишат всички присъствали на събора³⁰. А Арий и единомишлениците му, освен че получили църковно отлъчване, били и заточени. И понеже Арий разпространявал лъжливото си учение чрез свои съчинения, от които особено съблазнителна била неговата книга³¹, императорът заповядал да се изгорят всички тия съчинения, като обявил, че ще бъде наказван със смърт всеки, който бъде забелязан, че ги укрива³². Утвърденото от събора изповядване на вярата подписали и много от покровителите на Арий като: Никомидийският епископ Евсевий, Теогний Никейски, Марис Халкидонски, Патрофил Екитополски, Наркис Иеронийски и други³³. Но Мармаришкият епископ Теон и Птоломаидският епископ Секунд останали също така непреклонни, както и Арий. Впрочем Евсевий и Теогний, като подписали символа, не се съгласили да подпишат и осъждането на Арий, под предлог, че уж той лично не бил такъв, за какъвто го признали. Затова отците на събора, заключавайки от постъпката на тия двама епископи, че те са подписали съборното изложение на вярата само от страх да не бъдат наказани, а не по вътрешно убеждение, ги осъдили като защитници на ереста, а императорът ги обявил за лишени от църковните им места и заедно с Арий, Теон и Секунд ги изпратили на заточение, откъдето Впрочем били наскоро върнати, понеже изпратили писмено разкаяние за заблудата си³⁴.

След низвергването на Арий и учението му, съборът разсъждавал и по други съвременни въпроси в църквата.

За предотвратяване на вредните последствия от разногласието в празнуването на Пасхата и за да няма нищо общо в това тържество с иудеите, съборът постановил тя да се празнува във всички църкви в едно и също време, именно в първия неделен ден след пълнолунието на пролетното равноденствие³⁵. От това време е въведен в обща употреба и пасхалният кръг като ръководство за определяне на пасхата за всяка година. А относно Мелетиевия разкол съборът определил Мелетий да живее в Лика (в Египет) с име на епископ, но без всяко участие в работите на църковната управа, и ония, които са ръкоположени от него, да запазят достойнството си, но по чин да са по-долу от свещенослужителите, ръкоположени от Александър, и да се намират в такава зависимост от александрийския епископ³⁶.

В грижите си да въдвори църковно единомислие между всички, императорът извикал на събора епископа на новацианската секта Акесий и щом като бил изложен и подписан от събора символът на вярата, го попитал съгласен ли е с това изповядване и с определението за празника на Пасхата. Акесий отговорил: "Постановеното от събора, господарю, не е ново: така са вярвали още от самото начало". А когато императорът пак го попитал защо той се дели от църковното общение, тогава Акесий споменал за събитията във времето на Декиевото гонение и произнесъл формулата на своето строго правило, че ония, които са паднали в грех след кръщението си, който Божественото писание нарича смъртен, не трябва вече да се допускат до участие в Божествените тайнства и надеждата за опрощаване ще получат вече не от иереи, а от самия Бог, Който има сила и власт да опрощава грехове. На това императорът му отговорил: "Акесие, постави стълба и сам се изкачи на небето"³⁷.

Освен за догмите на вярата, съборът разисквал още и за предмети, отнасящи се до църковната дисциплина. Плод на тия разисквания и разсъждения били 20 канона или правила³⁸, които в по-голямата си част са или повторение и обяснение, или допълнение и приспособяване на апостолските правила към съвременното състояние на църквата, които, вероятно с течение на времето били изгубили силата и яснотата си в църковната практика. Безсъмнено е, че във връзка с тия постановления на събора е изказано онова забележително съждение, което църковните историци приписват на участвалия в него свети Пафнутий. Когато разсъждавали за изправление на живота на свещенослужащи лица, някои епископи предлагали да се въведе правило, презвитери и дякони да напуснат съпружеството си, в което са встъпили до

³⁰ Вж. по-долу послан. на Евсевия до палестинските църкви.

³¹ Ὁσλέια - гр. е събрание на различни песни, написани по образец на стихотворенията на Стотадис Критски, който излагал в стихове най-важните и достойни за благоговение тайнства на вярата. Philostorg. lib. II. С. 2. Сокр. 1, 9.

³² Созом. 1, 21: Послание на Константина до православните епископи и народа. Вж. това по-долу.

³³ Созом. Пак там.

³⁴ Теодор., Църк. ист. 1, 5; Созом. 1, 2, 25; Сокр. 1, 7, 14.

³⁵ Евсевий. За живота на Констан. III, 17, 18. Сокр. 19; Теодор. 1, 9, 10.

³⁶ Пак там.

³⁷ Созом., 1, 22.

³⁸ Вж. по-долу ст. XI.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ ПЪРВИ
ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР (Никеийския)

ръкоположението си в свещен чин; тогава Пафнутий, който бил изповедник и никога не бил изпитвал брачно състояние, решително се противопоставил на това мнение. Наричайки брака честен и съжителството със законна жена чисто и нескверно, той убеждавал отците на събора да не налагат такъв ярем на всички свещенослужители. Съборът възприел мнението му и предоставил безбрачното състояние на волята на всеки свещенослужител³⁹.

Разказват още за една постъпка на цар Константин в събора, която не се отнася до съборните постановления, но която издава високия характер на императора. Когато епископите се събрали в Никея, някои немиролюбиви люде се явили с обвинение срещу някои епископи и подали писмени доноси на самия император. Докато още не било възстановено съгласието на мненията в самия събор, императорът приемал жалби и като ги сложил всички наедно, запечатал ги с пръстена си и заповядал да се пазят; но после, когато било постигнато едногласие в събора и бил възстановен мирът в църквата, императорът донесъл подадените му доноси в присъствието на епископите и преди тях ги изгорил, твърдейки под клетва, че не е чел нищо, каквото било писано в тях: “Не трябва, казвал той, простъпките на свещени лица да стават обществени, за да не би народът, като получи от тук повод за пререкания срещу тях, да почне без страх да греши”⁴⁰.

След свършването на съборните разисквания както императорът, така и епископите признали за добре, преди да напуснат Никея, писмено да известят църквата и православния народ за решението на събора, за да не остава никакво съмнение за достоверността на онова, което остане да бъде обявено от всеки епископ в своята църква. Сам Константин писал послания: 1) до Александрийската църква, 2) до всички епископи и до народа против Арий и едномислениците му, 3) до епископите, които не били на събора⁴¹. Също така и целият събор изпратил послание до Александрийската църква със съобщение, какво било решено на събора и как бил низвергнат Арий с неговите едномисленици⁴². Епископът на Кесария Палестинска Евсевий писал отделно до своята църква⁴³.

Когато отците на събора трябвало вече да напуснат Никея, Константин събрал всички епископи заедно и произнесъл пред тях увещателна реч, в която им внушавал да се грижат за запазването на мира помежду си, да отбягват упорства в мненията и вредни спорове, нито да завиждат на ония от събратята си, които с мъдростта си в учението са си спечелили слава, а, напротив, достойнствата им да се считат за общо благо, и в заключение ги молел прилежно да възнасят на Бога молитви за него⁴⁴. След това наставление епископите се разотишли всеки в църквата си.

Според думите на Сократ, съборът бил свикан “в консулството на Павлина и Юлиана в 20-ия ден на месец май през 636 г. от царуването на цар Александър Македонски”. Това, по общо мнение, е било 325 г. след Р. Хр. или в 20-ата от царуването на Константин.

Деянията (актовете) на Никеийския събор в цялост и в точен вид не са дошли до нас. Ние имаме само няколко отделни, но несъмнено оригинални документа, които се отнасят до обстоятелства, по-раншни от събора и отчасти до дейността на самия събор. Тези паметници са следните: 1) послание на Александрийския епископ Александър до Вселенската църква; 2) от същия послание до Цариградския епископ Александър; 3) послание на император Константин до Александър и Арий; 4) от същия послание до Арий и арианите; 5) приветствена реч на събора към император Константин; 6) речта на Константин към събора; 7) съборно изложение на вярата и правилата на събора; 8) послание на императора до Александрийската църква; 9) от същия послание до всички епископи и до народите; 10) до епископите, които не били на събора; 11) съборно послание до Александрийската църква; 12) послание на Евсевий Кесарийски до неговата църква и 13) откъс от увещателната реч на Константин до епископите преди отпътуването им от Никея. Разказите на църковните историци (Руфин, Сократ, Созомен и Теодорит), които са живели наскоро след събора, са

³⁹ Созомен. 1, 23.

⁴⁰ Теодорит, Църк. ист. 1, 11.

⁴¹ Вж. по-долу ст. XIII, XIV, XV.

⁴² Вж. по-долу ст. XVI.

⁴³ Вж. по-долу ст. XVII.

⁴⁴ Евсевий. За живота на Констант. III. 21; Созом. 1, 25; До нас е дошъл само един откъс от тази реч, запазен от Евсевий. Вж. по-долу по това.

откъслечни, непълни и не във всичко съгласни помежду си; заимствани са или от разкази на отци, участвали в събора, споменаващи между другото за съборните деяния в съчиненията си (особено писаните против Арий), или от устни предания, получавани от разни лица от самите присъствали на събора. Сам Евсевий Кесарийски, личен свидетел на всичко, което ставало на събора, в повествуването си за него е много кратък и се ограничава само с общи указания. От това може да се заключава, че подробно изложение на съборните актове, макар и да било съставено във времето на събора, не е било обнародвано в църквата или пък наскоро след събора е било изгубено. Има един сборник на деянията на Никеийския събор (гр. Συντάγματα τῶν κατὰ τὴν ἐν Νηκαίᾳ ἀγίαν συνόδου τραπεζεντων), издаден от Геласий Кизически, обаче този сборник, според думите на самия издател ⁴⁵, който е живял в края на V в., не е нищо друго, освен негов собствен опит да изложи последователно сведенията за събора, които Геласий заимствал от древни ръкописи на някой си презвитер Иоан, а също и из повествованията на Евсевий, Памфил Руфин и много други (особено Сократ, чиито разкази Геласий често взима дума по дума). А онова, което намираме у Геласий извън тези заимствания, които той вероятно е черпил от частни предания, няма признаци на историческа достоверност.

Правила 1-20

Правило 1

Който през време на боледуване е бил лишен от детеродните си органи от лекари или е бил скопен от варвари, да остане в клира; но ако някой, бидейки здрав, сам се е скопил, макар и да се е числил в клира, нека бъде изключен и занаяд никой такъв да не се произвежда. Но, както е очевидно, това се отнася за ония, които преднамерено постъпват по такъв начин и които дръзват сами себе си да скопяват, така, напротив, правилото допуска в клира такива, които са скопени от варвари или от господарите си, стига да бъдат признати достойни в други отношения ⁴⁶.

Правило 2

Понеже, било поради нужда или по други човешки подбуди, много неща са станали (в църквата), въпреки църковното правило, така че хора, които отскоро са преминали във вярата от езичество и за късо време са били оглашавани в нея, набързо са били кръщавани и веднага след кръщението са били ръкополагани за епископи или за презвитери - за това намерено е за добре да се признае, занаяд нищо подобно да не става, тъй като и за оглашаването е потребно време и след кръщението е нужно по-дълго изпитание. Апостолското послание е ясно, като казва: "Да не е новопокръстен, за да не се възгордее и падне в еднакво осъждане с дявола (1 Тим. 3:6). А ако с течение на времето се открие у някого някакъв душевен грях и се докаже от двама или трима свидетели, такъв трябва бъде изключен от клира. А който постъпи въпреки това правило, сам себе си ще подхвърли на опасност да бъде изключен от клира като такъв, който дръзва да се противи на Великия събор.

Правило 3

Великият събор без изключение забранява на епископ, презвитер, дякон или кой и да бил от клира да държи в къщата си съжителстваща жена, освен майка, сестра, леля или такива лица, които са свободни от всяко подозрение.

Правило 4

Епископ трябва да се поставя изобщо от всички епископи в окръга. Ако това е неудобно, било поради належаща нужда или поради далечен път, тогава поне трима да се съберат в едно място, като отсъстващите

⁴⁵ В предговора на споменатата книга гр. λογ. τρωτ. Idit. Zabb concil general. T. II, p. 113.

⁴⁶ Апостол. прав. 21.

изявят писмено съгласието си и тогава да се извършва ръкоположението. Утвърждаването на всички тия действия във всеки окръг принадлежи на митрополита.

Правило 5

По отношение на тия, които епископите всеки в епархията си са отлъчили от общение - били те от клира или миряни, трябва да важи правилото, с което се постановява: отлъчени от едни да се не приемат от други ⁴⁷. Нужно е обаче да се изследва да не би да са били отлъчени поради малодушие, разпра или поради някакво подобно неудоволствие на епископа. И за да може да се извърши надлежно изследване, намери се за добре във всеки окръг два пъти в годината да стават събори, за да могат всички епископи от окръга, събрани заедно, да изследват тия недоразумения и по такъв начин ония, които се окажат действително несправедливи спрямо епископа си, основателно да бъдат признати от всички, че са недостойни за общение дотогава, докато съборът на епископите не произнесе за тях някое по-снизходително решение. А съборите да стават - единият преди Четиридесетницата, за да може след прекратяване на неудоволствията да се принесе чист дар на Бога, а другият - около есента.

Правило 6

Да останат в сила древните обичаи, които са приети в Египет, Ливия и Пентапол, именно Александрийският епископ да има власт над всички тия места, понеже и Римският епископ има свои в това отношение обичаи. Така също и в Антиохия и в други окръзи да се пазят предимствата на известни църкви. Нека се знае изобщо, че ако някой е бил поставен без съгласието на митрополита за епископ, великият събор определя такъв да не е вече епископ. А когато при общ от всички избор, произведен редовно и според църковното правило, двама или трима, поради навик да спорят, почнат да се противят на това, тогава нека важи мнението на болшинството от избиращите.

Правило 7

Понеже се е утвърдил вече обичай и древно предание да се почита епископът, който е в Елия, за това нека и занаят му се отдава тази почит със запазване на митрополията и признатите ѝ права.

Правило 8

Относно ония, които се присъединяват към Светата вселенска и апостолска църква и които някога наричали себе си чисти ⁴⁸, светият и велик събор постановява: след възлагане ръка върху им да остават в клира. Преди това обаче те трябва да удостоверят писмено, че ще следват догмите на Вселенската и апостолска църква, т.е., че ще бъдат в църковно общение както с второбрачни, така и с отпаднали през време на гоненията, относно които е установено и време за покаяние и е определен срок за опрощение. Изобщо те във всичко трябва да следват догмите на вселенската църква. За това там, където в села или в градове всички клирици се окажат само от тях, да си останат в същия чин. Ако ли там, където има епископ от Вселенската църква, някои от тях се присъединят към църквата, ясно е, че епископското достойнство трябва да принадлежи на епископа от православна църква; а оня, който се е именувал епископ у така наречените чисти, ще има презвитерска чест, освен ако местният епископ намери за добре да допусне и той да има участие в честта на това име (на епископ). Ако епископът не позволи това, тогава нека му се намери място на хорепископ или на презвитер, за да се види, че той е в клира; но не бива в един град да има двама епископи.

Правило 9

Ако някои без изпитание са ръкоположени за презвитери или макар при изпитание и да са изповядали греховете си, след тази им изповед са се намерили люде, които, въпреки правилата, са възложили върху

⁴⁷ Апостол. пр. 28.

⁴⁸ Апостол. пр. 28.

им ръце, такива правилото не допуска до свещенослужение, защото светата вселенска църква изисква без друго непорочност (1 Тим. 3:2).

Правило 10

Ако някои отпаднали са били ръкоположени в свещенство по незнание или и със знанието на тия, които са ги ръкоположили, това не отслабва силата на църковното правило, понеже такива, след като се узнае истината, се низвергват от свещен чин.

Правило 11

Относно отстъпили от вярата не по принуда или по причина на отнемане на имот, или поради опасност или нещо подобно, както това се случи във време на Ликиниевото мъченичество, съборът реши да им се оказва милост, макар да не заслужават човеколюбие. И така, ония, които искрено се покаят, нека три години бъдат между слушащите писанието, като верни, седем години да припаднат в църква, искайки прошка, и две години да участват с народа в молитвите, без да се причастяват със светите тайни.

Правило 12

Ония, които, призовани от благодатта към изповядване на вярата, са показали пръв порив на ревност, като са захвърлили знаците на военната служба, а отпосле, като псета, които се връщат на бълвотината си, са употребявали и сребро и с помощта на дарове са били възстановени на военна служба, такива десет години да припаднат в църква, след като три години слушат писанието в притвора. Впрочем във всички такива случаи да се взима в съображение разположението и начина на покаянието. Ония, които със страх, сълзи, търпение или с благотворителност показват, че действително, а не само външно, са се обърнали (към вярата), такива, като изпълнят определеното време за слушане, могат да бъдат приети в молитвено общение, а епископът може дори и още по-снизходително да постъпи с тях. Онези пък, които равнодушно са понесли грехопадението си и само едно външно влизане в църква считат достатъчно за изправлението си, такива да издържат изцяло определено време за покаяние.

Правило 13

Относно такива, които се намират при свършека на живота си, нека се пази и сега древният закон и правило, а именно - умиращ да не се лишава от последното и най-необходимо напътствие. Ако пък умиращ се в края на живота си и удостоен с причастие пак остане между живите, такъв да се приема между тия, на които е позволено да участват само в молитва. Изобщо, който и да бил умиращ, който желае да се причасти, нека бъде удостоен със светите дарове след като бъде надлежно изпитан.

Правило 14

Относно оглашени и отпаднали (от вярата), светият и велик събор постанови: три години да са между слушащите писанието, а след това да се молят заедно с оглашените.

Правило 15

Поради многото смущения и безредия е определено съвършено да се унищожи обичаят, съществуващ в някои места, въпреки апостолските правила, нито епископ, нито презвитер, нито дякон да не преминава от един град в друг. Ако някой и след това определение на светия велик събор предприеме нещо подобно или допусне да се направи с него такова нещо, тогава разпореждането да бъде съвършено недействително и виновният да се върне в църквата, за която е ръкоположен като епископ, презвитер или дякон.

Правило 16

Презвитери, дякони или друг някой от броящите се в клира, които, нямайки пред очи страх Божий и не знаейки църковното правило⁴⁹, безразсъдно напускат църквата си, по никакъв начин не трябва да се приемат в друга църква и трябва всякак да се принудят да се връщат на местата си, или ако упорстват, нека бъдат вън от общение. Също така, ако някой (епископ) дръзне да привлече принадлежащ към ведомството на друг епископ и го ръкоположи за своя църква без съгласието на епископа, когото е напуснал причисленият в клира, ръкоположението да бъде недействително.

Правило 17

Понеже мнозина от причислените към клира, увлечени от жажда за богатство и лихварство, забравят Божественото писание, което казва: парите си да не даваш под лихва (Пс. 14:5) и като дават в заем, искат стотен прираст, светият и велик събор постанови да се низвергва от клира и да бъде вън от църковния чин такъв, който след това определение почне да взима лихва върху дадено в заем или да върши същото под друг вид, или да се ползва от половината на лихвата, или пък измисля нещо друго заради срамна печалба.

Правило 18

На светия и велик събор стана известно, че в някои места и градове дякони преподавали на презвитери евхаристия, въпреки че нито чрез правила, нито чрез обичай е предадено, ония, които нямат власт да принасят тялото Христово, да го преподават на ония, които Го възнасят. Също така стана известно, че някои дякони, дори и преди епископи, приемат евхаристия. Всичко това трябва да престане и дякони да не излизат вън от рамките си, като помнят, че те са служители на епископа и са по-долу от презвитерите, че трябва да приемат евхаристия по реда си след презвитерите, било когато тя им се дава от епископ или от презвитер. На дякони не е позволено дори и да сядат между презвитерите, защото и то е против правилата и реда. Ако ли някой и след това определение не се покори, нека бъде лишен от дяконство.

Правило 19

Относно ония, които от павлиянска ерес се връщат във вселенската църква, определяме всички те без разлика отново да бъдат покръствани. Онези от тях, които преди са били в клира, ако се окажат безпорочни и безукорни, след като бъдат покръстени, отново да се ръкополагат от епископ на православната църква. А ако след изпитанието се окажат неспособни за свещенство, нека се низвергват от свещенически чин. По същия начин да се постъпва и с дякониси, както и с всички причислени към клира. Казаното обаче се отнася за дякониси, които по облекло само се приемат за такива, понеже те нямат никакво ръкоположение, така че могат да се броят като миряни.

Правило 20

Понеже някои коленичат в неделен ден и в дни на Петдесетница, то за да има еднаквост във всичко и във всички епархии, светият събор постанови в поменатите дни стоешком да се възнасят молитви към Бога.

⁴⁹Апостол. пр. 15.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ ВТОРИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР (Цариградския)

Исторически сведения за Втория вселенски събор

Когато император Констант, чието царуване служило за православните пастири като прибежище и охрана от арианските нападения, бил умъртвен от Магненций в Галия, брат му Констанций, който се боял от него, като се почувствал свободен, се предал на лошите си наклонности и излял върху църквата цялата си злоба, която отдавна таял в душата си. Тук можем да приведем думите на Пиктавийския епископ Иларий, който в това смъртно време показал безпримерно мъжество, като изпитал най-жестоко гонение. “Заявявам ти, Констанций - казва той, - онова, което бих казал на Нерон и което биха чули от мене Декий и Максимиан! Ти воюваш против Бога, свирепстваш против църквата, преследваш светиите, ненавиждаш Христовите проповедници, съсипваш вярата. Аз казах за онова, което у тебе е общо с нас, а сега изслушай кое е собствено твое. Ти се преструваш само, че си християнин, а на дело си нов враг на Христа. Ти съзиждаш вярата, а живееш против вярата; ти даваш епископии на свои (привърженици), заместваш добрите с лоши; затваряш в тъмници свещениците; с войските си заплашваш църквата; свикваш събори и вярата на западните (християни) принуждаваш към нечестие: като си ги затворил на едно място, грозиш ги със заплашвания, изтощаваш ги с глад, умъртвяваш ги със студ, развратяваш ги с насмешки; а изкусно разпалваш разногласията между източните; търсиш лъстци, подучваш доброжелатели. Ти извършваш всевъзможни жестокости без състрадание към умиращи със славна смърт. Ти побеждаваш с ново и нечувано тържество на демонския ум и преследваш без мъченичество. Ние твърде много дължим на вашата жестокост, о, Нероне, Декие и Максимиане, понеже чрез вас победихме дявола. Когато демоните съскат, навсякъде тържествува светата кръв на блажени мъченици, изцеряват се болести, съзерцават се удивителни работи, душите без огън горят, вярата се изповядва, без да бъдат принуждавани ония, които я търсят. А ти, най-жестокият от всички жестоки, свирепстваш срещу нас с явна вреда и малка милост. Ти тихо и крадешком идваш под нашето име, с ласкания умъртвяваш, вършиш нечестие под вид на набожност, унищожаваш Христовата вяра, бидейки лъжлив проповедник на Христа. Ти не позволяваш на нещастните дори да се оправдаят, т.е. не им даваш да представят на своя вечен Съдия язвите на измъчените си тела, та с немоцта да се извини неизбежността (на падението). Всички бедствия на гонението, ти, най-престъпни от смъртните, устройваш така, че и в греха унищожаваш помилването и в изповедта - мъченичеството. Но на всичко това те учи баща ти, виновник на човешка смърт: той научи да се побеждава без храброст, да се умъртвява без меч, да се преследва без срам, да се ненавижда без подозрение, да се лъже без съображение, да се изповядва без вяра, да се ласкае без разположение, да се върши всичко, каквото се иска, но да се не издава онова, което се желае”¹. Когато Констанций бушувал по такъв начин, от корена на арианската ерес, която изглеждало, че била отсечена от Никейския и други (поместни) събори като гнило дърво, изникнали много издънки. От тях особено вредни били три - първата: Македоний, когото Констанций поставил за епископ на цариградската църква, като низвергнал Павел, Александров приемник. Отначало той споделял само мислите на Арий. Но като почнал да управлява митрополията, навлякъл върху себе си ненавистта не само на православните, които тогава наричали омусиани², заради жестоките си постъпки срещу тях, а и от страна на арианските епископи, особено на Акакий и Евдоксий, заради необикновените си злодейства. И сам Констанций намразил Македоний, задето без негово знание пренесъл костите на баща му Константин в църквата на мъченика Акакий; по този повод станало такова народно вълнение, че преддверието на храма почервеняло от кръвта на убити граждани. А когато Евдоксий обърнал погледа си към цариградската църква, възползван от негодуванието на императора и подпомогнат от привърженици на Акакий, отнел от Македоний епископската му власт и овладял катедрата му. Оскърбеният Македоний преминал от акакианците на страната на

¹Иларий в книгата му против Констанций.

² От гръцката дума: гр. ὀμοιοσιος, което означава едносъщен.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ВТОРИ ВСЕЛЕНСКИ
СЪБОР (Цариградския)

полуарианите и за да спечели разположението им, започнал да употребява думата ομοιουτιον (подобосъщен), тогава, когато до това време той принадлежал към оная страна на арианите, която, предводителствана от Акакий, твърдяла, че Синът не е подобосъщен на Отца, а само подобен (μοιος) Нему. Когато православните питали защо това е така, македонияните им отговаряли чрез Софроний, епископ на Помпеопол Пафлагонски, следното: “Ние отхвърляме думата едносъщен (ομοουσιον), за да не слеем, подобно на Савелий, ипостасите на Отца и Сина, понеже те много отдалечават единия от другия. Между тия крайни разногласия ние държим средния път и вярваме, че Синът по същество е подобен на Отца”. Така отговаряли македонияните. Но надменният Македоний, считайки за унижение за себе си да следва чужди мнения, поискал да стане глава на някоя секта и измислил нова ерес, която се състояла в богохулство срещу Светия Дух. Той почнал да твърди, че Дух Свети няма абсолютно никакво единение с Отца и Сина в божеството и славата, вследствие на което последователите на Македоний са наречени духоборци, а също и полуариани. Впрочем след кратко време, когато император Валент обявил учението за подобосъщия като нетърпимо, последователите на Македоний, преследвани от Валент повече, отколкото били очаквали, прибегнали до общение с Рим, и чрез пратеници се заклели пред Либерий, че ще признават едносъщия; но после, когато Август Грациан в началото на царуването си допуснал у народа свободата на вероизповеданието, македонияните, като нечисти животни, навикнали да се въргалат в блатото, се върнали към старата си заблуда.

Епископите македонияни, възползвали се от безнаказаността, се събрали в Антиохия и прогласили, че Синът не е едносъщен, а подобосъщен на Отца. Впрочем някои от тях още правилно разсъждавали за Сина, при все че всички отричали божеството на Светия Дух. Този е бил първият плевел, израснал от арианското семе.

Втората издънка била лъжеучението на Аеций, наречен безбожник (ἀθεός) за голямото си нечестие. Той бил ръкоположен за дякон от ариански епископ. За неговото невежество и грубост Епифаний пише така: “Според слухове този Аеций до съвършената си възраст не е бил запознат и с мирското образование. Но като отишъл в Александрия, почнал да взима уроци при някакъв философ от школата на Аристотел и на софистите. Като изучил тук диалектическите тънкости, той мислел само за това, как да измъдрува ново учение за Бог Слово и бил така прилежен в това, че постоянно, от сутрин до вечер, мислел да учи и разсъждава за Бога при помощта на математиката, а между това учил и живял като истински арианин. Когато приел бясното учение на Арий, той станал още по-вреден, понеже всеки ден изострял езика си против Сина Божий и против Светия Дух”³. Това свое софистическо и коварно изкуство да доказва мислите си той предал на слушателя си Евномий, който, бидейки по-смел и по-говорлив от учителя си, достигнал сектата му да се нарече с негово име - евномиянска. Последователите на тая секта отхвърляли не само едносъщия, но и подобосъщия, и по такъв начин въвели другосъщия ετεροουσιος, т.е. учили, че Синът има съвсем друго същество, отколкото Отец. Евномий, според думите на Теодорит, още по направо се изказвал, че Синът е първа и най-превъзходна твар на Отца, а Светият дух е създаден от Сина преди другите твари. Евномий също така лудешки говорил и за кръщението: той приемал само ония, които за втори път били кръстени у него и извършвал кръщението не по начина, предаден от Исуса Христа на апостолите “В името на Отца и Сина и Светаго духа” (Мат. 28:19) - а в смъртта на Христа; говорил и други подобни безсмислици. По причина на това учение за различието или неподобието между Отца и Сина Аеций, Евномий и последователите им са наречени аномияни или аномеи (ανομειανοι, от думите: αν не и ομοιος - подобен). Това е второто чудовище, което се изродило от арианството.

Третата издънка, изникнала на ариминския събор от лъжата на Валент и Урсакий, които излъгали православните епископи, като прогласили, че Син Божий е от Бога и подобен на Отца, а не е твар, каквито са другите твари “Думите им, казва Иероним⁴, звучали благочестиво и никой не подозирал, че това открито изповядване било смесено с отрова. А за да отменят думата същество (ουσια) било представено благовидното основание, че то, както те говорили, не се намира в Писанието, и със своята новост съблазнява много прости люде, за това по-добре е да се отмени. Епископите не се грижели за думата, предполагайки, че смисълът си оставал неприкосновен”. От това пагубно учение се заразил Констанций и упорито го поддържал. Така, според думите на Теодорит, той издал указ, никой да не смее да нарича Сина Божий нито едносъщен, нито подобосъщен, понеже, казвал, че не е позволено да се изследва Божието същество, и заповядал да се нарича Син във всичко подобен на Отца. Но утвърждавайки това подобие, той не бил съгласен с македонияните. Последните говорели, че Синът е подобен на съществото на Бога, а той твърдял,

³Епифан, ерес. 76.

⁴В беседата против луциферианите.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ВТОРИ ВСЕЛЕНСКИ
СЪБОР (Цариградския)

че Синът е подобен не на Божието същество или на Бога, а на Отца. Някой си запознат с македониянската секта така обяснил на Иларий, който го разпитвал, разликата между единия и другия израз: “Синът не е подобен на Бога, но може да се мисли за подобен на Отца, понеже Отецът искал да създаде такава твар, която да се стреми към подобна на Себе си; и затова Синът е подобен на Отца, защото той по-скоро е син на волята, нежели на божеството. Но той не е подобен на Бога, понеже не е Бог, и не е роден от Бога, т.е. от съществото на Бога”⁵. Безчинствайки по този начин, Констанций не можел да търпи ония, които употребявали думата *ousia* (същество). И най-напред нападнал омусианите (изповядващи едносъщияето на Сина с Отца) с такава жестокост, че това преследване отделило много хора от Църквата. После, като не търпял така също и другосъщияето, той изпратил на заточение виновниците му Аеций и Евномий, първия във Фригия, а втория в Памфилия. Същото искал да направи и с Евдоксий, който, според мнението на мнозина, измислил това чудовищно учение; но Евдоксий, страхувайки се от Констанциевия гняв, прехвърлил вината за това другосъщияето върху Аеций.

Тези три ереси през царуването на Констанций не преставали да раздрусват църквата Божия. Ние не говорим още нито за Фотин, когото сирмийският събор осъдил за едномислието му с Павел Самосатски и със Савелий; нито за Аполинарий, който мислел, че плътта на Христа Господа била взета от небето, от лоното на Отца, но нямала човешка душа и разум, че отсъствието на душата се попълвало от Словото Божие, и че Божеството оставало мъртво в течение на три дена; нито за каларитския епископ Луцифер, който, макар мъжествено да е изтърпял заточението за никейската вяра, понеже се разсърдил на някои православни епископи, отстъпил от църквата, и това негово падение горчиво оплаквал Иероним⁶; - най-после не говорим за други, които с противоречивите си мнения и разните⁷, макар и не важни, особености раздирали тялото на Църквата, така че вярата, според думите на Иларий⁷, станала вяра на времето, а не на Евангелието. И тези язви в различните учения, изникнали във времето на Констанций или наскоро след смъртта му, продължавали и расли до самото царуване на Теодосий. Юлиан, макар и да заповядал на заточените при Констанций епископи да се върнат при църквите си, направил това, за да спечели любовта на народа, а не да затвърди истинската вяра, която толкова много страдала и която, напротив, искал да провали. Иовиан, в продължение на седеммесечното си царуване е можел само лично да почита православната вяра, но не и да я защити от толкова много смутове и напасти. Валентиниан, когато на изток почнали изследванията на вярата, сам защитавал вярата в едносъщияето, обаче, зает с управлението на Запада и с войната, която водил със савроматите, той поверил управлението на Изтока на брата си арианин Валент, чиято жестокост описва накратко Григорий Назианзен, с твърдост изтърпял в онова време бедствията наедно с Василий; той казва: “Колкото бляскави и да са лошите дела на Валент, още по-бляскави се оказаха последните му подвизи с нас. Кой първи злодеяния разбирам аз? Изгнания, опис на имущества, явно и тайно коварство; прелъстявания с думи, където случаят се е представял сгоден; насилие, където лъстенето не помагало; изгонване от църквата на проповедници на правата вяра и въвеждане в църквата на ония, които следвали пагубното учение на императора, и които търсели нечестиви ръкописи и съставяли още по-нечестиви съчинения; изгаряне на презвитери на кораб в морето; (насърчаване на) нечестиви военачалници, които побеждавали не персите, покорявали не скитите, преследвали не някакъв варварски народ, а се опълчвали срещу църквите, поругавали се над олтарите, безкръвното свещенодействие обагрjali с кръвта на човеци и осквернявали чистотата на девиси с нечувана гавра”⁸.

Но след като Валент, победен и изгорен от готите, получил достойно наказание за светотатството си, Август Грациан признал за съучастник на своята власт Теодосий, под чието предводителство той, за отмъщение за смъртта на чичо си, разорил и разбил готите и му поверил началството над целия Изток. Този най-усърден почитател на едносъщияето, кръстен в Солун, обнародвал закон, с който искал от подвластните си народи да напуснат несъгласията и споровете за вярата по мегданите, и по съгласие да приемат предадената от апостолите вяра в едното божество на Отца и Сина и Светаго Духа. Заминавайки наскоро за Цариград, той намислил да се изследват ересите на вселенски събор и чрез него да обедини църквата в правата вяра. За тази цел Теодосий свикал сто и петдесет православни епископи. Това било при консулството на Евхерия и Сиария в 381 година. Кой е председателствал този събор, с точност не е известно. Че не е

⁵Иларий в книгата против Констанций.

⁶В беседата против луциферианите.

⁷В книгата му против Констанций.

⁸Слово на Григорий Назианзен за похвала на Василий Велики.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ВТОРИ ВСЕЛЕНСКИ
СЪБОР (Цариградския)

председателствал императорът и че той само е свикал епископите на събор, това показват съборните послания за действията на събора до папа Дамас и до императора. Папа Дамас не участвал в събор нито лично, нито чрез свои легати. Епископ Нектарий още не бил поставен на мястото на Григорий Назианзен, който още не бил се отказал от цариградската катедра. Така че съборът е бил председателстван или от Григорий Назианзен, който в това време е бил още епископ на цариградската църква, или от Мелетия Антиохийски; Тимотей Александрийски се явил на събора по-късно, когато Мелетий вече починал и когато разсъжденията за вярата били свършени⁹. Между многото мъже с отлични достойнства, които са присъствали на тоя събор, се посочват: Кесарийският епископ Еладий, приемник на Василий Велики; Пелагий Лаодикийски, когото Валент изпращал в аравийските планини за изповядване на никейския символ на вярата; Амфилохий, епископ на Икония Ликаонска, другар на Василий Велики и на Григорий, прекарал дълги години в изгнание; Маркианополският епископ Мартирий; Кирил Иерусалимски, който претърпял много горчивини за изповядването на едносъщиято и влизал във важни спорове с арианите; Геласий, епископ на Кесария Палестинска, знаменит с добродетелите и познанията си; Ахолий Солунски, който чрез благодатта на кръщението възродил Теодосий заради Христа¹⁰. Но най-вече се прославили трима: Григорий Нисски, брат на Василий Велики, съединен с него колкото по родство по кръв, толкова и по слава на отлично благочестие и ученост; - Мелетий Антиохийски, мъж, знаменит със светостта си, който през време на тиранията на Валент се прославил с тежки бедствия, заточения, с различни диспути и извършване на чудеса; Теодосий, който, като частен човек още, видял насън, че Мелетий му давал знаците на императорската власт - мантия и корона; а когато на събора Теодосий познал Мелетий по останали в паметта му черти на лицето му, твърде много се зарадвал и с удоволствие прегърнал светия мъж; - Григорий Назианзен, знаменито светило на църквата, който, от една страна, виждайки, че Цариградската църква около четиридесет години била разклащана от различни ереси и раздрусвана от арианските епископи (приемници един от друг), Македоний, Евдоксий и Демофил, а, от друга страна, подбуден и извикан по молба на православните епископи, поел управлението на тази църква, за да я очисти от тръните и плевелите, които почти били заглушили апостолската нива. По това време Григорий учил към малката църква, в която после императорите, подбудени от благочестие, пристроили обширен храм, наречен Анастасия (възкресение), понеже на това място възкръснало потъпканото от хора изповядване на Никейския събор. Но изморен от дълговременни трудове и от различни ядове в стълкновенията с арианите, Григорий най-сетне бил предмет на завист от страна на някои православни епископи. Египетските епископи самоволно избрали на негово място циничния философ Максим, който ги подкупил с пари и който впоследствие бил ослепен от Аполинарий. Въпреки това Григорий, който, ако и да чувствал нужда от покой след тежката умора, по молба на благочестивите християни останал на престола почти против волята си.

Деянията на събора в пълен състав и в оригинален вид не са дошли до нас. Запазили са се само: 1) речта на Григорий, която той произнесъл на събора, 2) съборните канонически постановления с посланието на съборните отци до императора Теодосий, 3) изложението на вярата, 4) подписите на присъствалите на събора лица и 5) посланието на източните патриарси, изпратено до Рим след събора. Въз основа на указанията, които се намират в тия документи, както и на свидетелството на съвременните на събора историци, деянията на събора могат да бъдат представени в следния ред. Мелетий и други епископи, които били повикани на събора, преди всичко пожелали да възстановят реда в Цариградската църква, безредията в която вредили и на самото дело на вярата. Те обявили, че поставеният от египетските епископи за епископ на цариградската катедра Максим, нито е бил, нито е епископ, че следователно поставените от него клирици, като неутвърдени от правилна (каноническа) власт, не принадлежат към никоя степен на клира; че сам той е последовател на ереста на Аполинария и за това няма никакви права в църквата. Сетне Максим е изгонен от църковния дом, а Григорий, като законен и достопочитан за заслугите си пастир, с общия глас на събора отново е утвърден на цариградската катедра. Но сам Григорий Назианзен, виждайки, че египетските епископи все повече и повече се дразнят срещу него, за свое оправдание произнесъл пред съборните отци извънредно силна, красноречива и трогателна реч и решително поискал да бъде освободен от епископска длъжност. Тогава съборът, за да умиротвори църквата, не го възпрял и както по желанието на императора, така и по съгласие на всички отци, на цариградската катедра бил поставен Нектарий Тарски, от знатен сенаторски род, който тогава бил претор, човек на преклонна възраст и известен с честния си живот. Епископите, дотогава

⁹ Сократ кн. 5, гл. 8 на Григорий Назианзен стихотв. за своя живот.

¹⁰ Теодорит. ц. н. кн. 5, гл. 8. Григорий Назианзен посл. 12 и 13. Созом. кн. 7, гл. 9. Сократ книга 5 гл. 8.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ВТОРИ ВСЕЛЕНСКИ
СЪБОР (Цариградския)

разногласни помежду си, били толкова единодушни в избора на Нектарий, че самото място, където станал изборът и бил върнат мира, нарекли съгласие.

Между това Теодосий поканил на събора още 36 македонски епископи под началството на Елевсий Казически, надявайки се, че заради съюза, който той сключил с папа Либерий, те ще се съгласят да признаят едносъщието. Те обаче решително обявили, че никога не ще се съгласят да допуснат това и напуснали събора. Тогава съборните отци пристъпили към разсъждение за вярата. Предложено било на събора да разгледа свитъка на западните, който съдържал изповядването на вярата, изпратен от папа Дамас от римския събор до антиохийския епископ Павлин. Като прочели тоя свитък, отците единодушно постановили против Македоний, че Дух Свети не е служебно същество, а Господ животворящ, изходящ от Отца, с Отца и Сина еднакво покланяем и еднакво славен. А за да осъдят другите ереси - на евномианите, арианите и полуарианите, всички незабавно приели и утвърдили никейския символ на православната вяра. Но понеже на тоя събор било накратко казано за Божеството на Светия Дух, тъй като във времето на Никейския събор е нямало ереста срещу Светия Дух, за това съборът намерил за добре (подобно на това, както Никейският събор направил допълнение за Божеството на Сина) да прибави няколко думи за Божеството на Светия Дух, в които да се изкаже против всички еретици едносъщието на Дух Свети с Отца и Сина. По такъв начин, с общо съгласие на всички отци било написано изложението на вярата и с особено постановление били предадени на анатема ересите на евномианите, арианите и други с тях виновници. Най-сетне съборът изложил няколко частни правила, отнасящи се до управлението на църквата. След това отците изпратили до императора Теодосий съборно послание с изложение на действията си и ги утвърдили с подписите си. След като бил свършен съборът, епископите поискали да се върнат в църквите си, обаче внезапната смърт на Мелетий Антиохийски и нуждата за назначаването на негов приемник ги задържали в Цариград¹¹.

От своя страна императорът с най-строги закони постановил¹², всички епископи, които отстъпват от Цариградския символ, да бъдат лишени от епископство и не само да не се превеждат на други места, а да се отстраняват от църквата, от градските стени и от контакт с хората¹³. Когато, вследствие на това, еретиците почнали да се вълнуват по градовете и със смутовете си произвеждали безредици, Теодосий, който усърдно желаел да върне мира в църквата, като получил писмо от Дамас, който викал източните епископи на Римския вселенски събор¹⁴, заповядал на епископите в своите владения, каквато вяра и да поддържали и към която секта да принадлежали, да се съберат отново в Цариград. Това било в 382 г. Когато се събрали епископите, императорът, по съвета на Нектарий, попитал арианите, евномианите и македонианите искат ли да следват светите учители на църквата, които разсъждавали за правата вяра в Бога, преди още да се явят ересите им, някои одобрявали намерението и мисълта на императора, а други не я одобрявали, увличайки се не толкова от учението на древните отци, колкото от тънкостта на диалектиката. Когато едните и другите спорели и се препирали помежду си, Теодосий предложил на предводителите на сектите всеки от тях писмено да изложи своя начин на мислене за вярата. Като получил в определен ден и прочел записките им, императорът благоговейно измолвал светлината на Божествената мъдрост в това тъй трудно дело; после, като осъдил и разкъсал пред всички еретическите записки, потвърдил вярата в едносъщието като истинска, православна. Еретиците се разотиили в унии, осъждани дори от някои от привържениците си за взаимните разногласия, които навлекли на делото им пълно презрение.

Тогава императорът обявил на епископите да заминат в Рим, съгласно поканата на Дамас. Епископите, разбирайки, че при наличността на толкова еретически смутове и интриги, не могат да напуснат паствата си, особено ония, които били върнати от бездната на арианството, изпратили при Дамас трима епископи: Кириак, Евсевий и Прискиан, като му съобщили от името на събора причините, които не им позволявали да отидат в Рим, и препратили на римския първосвещеник деяния на вселенския събор, станал в 381 г. в Цариград¹⁵.

¹¹Вж. Борония: ап. 381, пит. 24, 80.

¹²Теодорит. Книга 5, гл. 8.

¹³Cod. theodos. 1. 16 tit. 1. 1. 3 tit. 1. 6. 14.

¹⁴Сократ, кн. 5, гл. 10. Созом. кн. 7, гл. 12. Теодор., кн. 5, гл. 8, 9.

¹⁵Всички изложени тук сведения за събора са взети от църковните историци: Сократ, Созомен, Теодорит, а също и от съчиненията на св. Григорий Богослов.

Правила 1-7

Правило 1

Светите отци, събрани в Цариград, постановиха да не се отменя Символът на вярата, изложен от триста и осемнадесет отци, събрани на събора в Никея витанска, а да остане неизменен и да се предаде на анатема всяка ерес, а именно ереста на евномиани, аномеи, ариани или евдоксиани, полуариани или духоборци, савелиани, маркелиани, фотиниани и аполинариани.

Правило 2

Областните епископи да не простират властта си над църкви извън пределите на областите си и да не смесват църквите, а съгласно правилата Александрийският епископ да управлява само църквите в Египет, и източните епископи да началстват само на Изток със запазване на предимствата, признати от никейските правила на Антиохийската църква¹⁶; също така епископите на Азийската област да началстват само в Азия; понтийските епископи - само в Понтийската област, и тракийските - само в Тракия. - Без да са поканени, епископи да не преминават пределите на своята област за ръкополагане или за някоя друга църковна разпоредба. А при спазване на горните правила за църковните области, очевидно е, че работите на всяка област ще се ръководят от събора на същата област, както е определено в Никея¹⁷. Църквите обаче, които се намират между другоплеменни народи, трябва да се управляват според спазвания досега обичай на отците.

Правило 3

Цариградският епископ да има предимство на чест след Римския епископ, понеже той град е нови Рим.

Правило 4

Относно Максим циника и произведеното от него в Цариград безредие е определено: Максим нито е бил, нито е епископ, нито пък ръкоположените от него са били или са в каквато и да било степен в клира; всичко извършено за него и от него е унищожено, като недействително.

Правило 5

Относно свитъка на западните приемаме (в общение) ония, които се намират в Антиохия, щом като изповядат едното Божество на Отца и Сина и Светаго Духа.

Правило 6

Понеже мнозина, от желание да разбъркат и унищожат реда в църквата, злонамерено и клеветнически измислят обвинения срещу управляващи църкви православни епископи с намерение само да помрачат доброто свещеническо име и да произведат смущение сред мирния народ, за това светият събор на събралите се в Цариград епископи постанови да не се допускат обвинители без изследване и да не се позволява всеки да обвинява църковни управници, но не и на всички да се забранява. Ако някой подаде срещу епископ собствена, т.е. частна жалба, като например за отнемане имот или друга някоя претърпяна неправда - при такива обвинения да не се обръща внимание нито на личността на обвинителя, нито на вярата му. Защото, във всеки случай и съвестта на епископа трябва да бъде чиста, и оня, който се счита обиден, от каквото вероизповедание и да е той, да намери правосъдие. Ако обвинението срещу епископ е от църковен характер, тогава трябва да се изследва личността на обвинителя и главно да се не допускат еретици да

¹⁶ | Всел. съб. Пр. 6.

¹⁷ | Всел. съб. Пр. 5.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ВТОРИ ВСЕЛЕНСКИ
СЪБОР (Цариградския)

обвиняват православни епископи по църковни работи. А еретици ние наричаме както онези, които отдавна са изключени от църквата, така и тия, които отпосле сме предали на анатема; а заедно с тях - и тия, които, ако и да се преструват, че изповядват нашата вяра, обаче са се отделили и държат свои събрания против канонически поставени наши епископи. Освен това, ако някои принадлежали към църквата за някаква вина по-рано са били съдени и низвергнати или отлъчени от клира, или от разряда на миряните, в такъв случай и на такива не се позволява да обвиняват епископ, докато не се очистят от собствената вина. Също така и ония, срещу които от по-напред има повдигнато обвинение, да не се допускат да обвиняват епископи или други от клира, докато по несъмнен начин не докажат, че не са виновни в приписваните им обвинения. Ако някои, без да са еретици или отлъчени, нито осъдени или предварително обвинени в някои престъпления, заявят, че имат оплакване срещу епископ по църковни работи, светият събор заповядва такива преди всичко да предявят обвиненията си пред всички епископи на областта и пред тях да докажат престъпленията на епископа; а ако се случи, че областните епископи, против очакването не са могли да се произнесат по обвинението на епископ, тогава обвинителите трябва да се отнесат до по-голям събор на епископите от тази област, свикан по този повод, обаче, те не могат да поддържат тъжбата си, додето писмено не се задължат, че приемат да понесат наравно с обвиняемия наказание, ако при разглеждане на делото се окаже, че клеветят обвинения епископ. Ако пък някой, който, без да зачита постановеното по такъв начин решение, се отнесе до царя или до съда на мирски началници, или безпокои вселенския събор, като оскърбява честта на всички областни епископи, такъв по никой начин да не се приема да подава тъжба като такъв, който е потъпкал църковните правила и е нарушил църковния ред.

Правило 7

Ония, които от еретици се присъединяват към православието и към броя на спасяваните, приемаме по следния начин и обичай: ариани, македониани, саватиани, новатиани, именуващи себе си чисти и най-добри, четиринадесетдневници или тетрадити, и аполинариани, след като заявят писмено и прокълнат всяка ерес, която учи не така, както учи светата Божия вселенска и апостолска църква, приемаме чрез запечатване, т.е. като помазваме със свето миро отначало челото, после очите, ноздрите, устата и ушите и помазвайки ги, произнасяме: "печат на дара на Духа Свети". Евномиани пък, които чрез еднократно потапяне се кръщават, монтанисти, именувани тук фриги, и савелиани, които проповядват сино-отечество и вършат и други нетърпимости, и всички други еретици (защото тук има много такива, които най-вече изхождат от Галатската област) - всички, които от тях желаят да се присъединят към православието, приемаме като езичници: в първия ден ги приемаме като християни, във втория - оглашени, после в третия ги заклинаме с трикратно духване в лицето и ушите, и по такъв начин ги оглашаваме и ги караме да останат в църквата и да слушат светото Писание; и след това вече ги кръщаваме.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ ТРЕТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР (Ефеския)

Исторически сведения за Третия вселенски събор

От времето на Втория вселенски събор на цариградската катедра приемник на Нектарий бил свети Иоан Златоуст, на Златоуст - Арсакий (брат на Нектарий), на Арсакий - Атик, на Атик - Сисиний. След неговата смърт император Теодосий млади, затрудняван от противоположните желаниа на гражданите в избора на епископ, решил да избере такъв не от цариградската църква, а от антиохийската, именно Несторий, който бил роден в Урманикия¹. Той бил даровит оратор, макар и да му липсвали способности за обществена длъжност. Отличавайки се с простотата на простонародното си облекло, с величествена походка и поглед, с бледно и сухо лице, той правил впечатление на въздържаност, благочестие и живот, съобразен с правилата на древните християни. И затова той бил повикан в Цариград, по общо на всички съгласие, и ръкоположен за епископ. Несторий довел със себе си от Антиохия презвитера Анастасий, който винаги бил при него най-близко и доверено лице и с когото Несторий се отнасял другарски. Този презвитер в едно от поученията си към народа дошъл до такова нечестие, че с най-голямо безсрамие говорил, че уж пресветата Мария не трябва да бъде наричана Богородица (Θεοτόκου), понеже Бог не е могъл да се роди от човек. Нечестивите му думи произвели в народа безпокойство и смут. А Несторий от своя страна, като повикал в църква народа, красноречиво оправдал своя презвитер, въпреки че виновникът на това вълнение заслужавал най-тежка присъда на отлъчване от църквата и най-строга наказание. Поддържайки богохулството с богохулство, той посочвал две лица в ипостаса или лицето на Христа Господа, и твърдял, че в него са както две естества, така и два сина, и два Христа: единият е Бог от Бога, другият - човек от майка; за това и светата Дева наричал не Богородица, а Христородица.

На вратата изменил по користни съображения и един от епископите - Доротей. Когато Несторий извършвал богослужение в църква, той застанал върху катедрата и против очакването на присъстващите, произнесъл проклетие срещу всички, които употребяват думата Богородица. Несторий одобрил постъпката му и удостоил нечестивеца да извършва светите тайни, но раздразненият народ повдигнал непрекъснат вик и шум против епископа така, че ропотът заглушавал думите на проповедника; в голяма тревога народът почнал да бяга из града; с нечестивеца прекратили всяко общение и простият народ, и сенаторите, и духовните лица, и най-после по селата се разнесла скръбна мълва, че в града има владика, но няма епископ. При тия обстоятелства Несторий, тревожен и от страх и от гняв, клеветял когото можел пред съдебните власти, изгонвал из храмовете и от домовете им ония духовни лица, които мислели право, мъчел ги с глад, окови и телесни побои. Между това речите на Несторий писмено се разпространявали по целия Изток и разливали смрад и отрова. Против това с негодувание подигнали гласа си простодушни православни хора и предстоятели на църкви, и измежду тях особено просиял Александрийският епископ Кирил, мъж, известен със своята мъдрост и примерна святост, когото през тежките дни на изпитания, които преживявала църквата, Бог поставил като защитник на апостолската вяра и най-силен изобличител на несториевото мнение. Отначало той с послание съобщил на египетските монаси за Несторий и разкрил нечестивото му и безумно учение; после, когато несториевата ерес все повече и повече се разпространявала, той с най-ясни доводи я опровергал в три свои послания до Теодосий и до цариците Пулхерия и Евдокия. Но императорът, като си представял тази работа по-другояче, по внушение на Несторий изпратил на Кирил писмо, в което го обвинявал с най-голяма строгост. Кирил написал още няколко послания по същия въпрос и до други лица; когато тия писма били дадени на Несторий от някои благочестиви хора, той, твърде много ядосан, започнал да унижава достойнството на светия мъж, отправяйки по негов адрес най-жестоки обвинения и хули. Срещу това Кирил реагирал по чисто християнски начин, като в многобройни свои писма до Несторий се стараел да го вразуми, посочвайки му колко далеч е отстъпил от апостолското предание. Несторий упорствал и укорявайки увещателя си, в писмата

¹Град в Сирия.

си го препоръчвал за човек дързък и неучен. Той успял да прехвърли лъжливото си учение и зад пределите на цариградската империя, като успял да размъти и умовете на римляните. С един от сановниците си, Антиох, той изпратил на Римския епископ Целестин проповедите си, които изнасял в Цариград. От своя страна и Кирил с дякона си Посидон също изпратил до Целестин своите писма, които писал на Несторий, и писаните от последния до него. Целестин свикал незабавно в Рим събор от много епископи, грижливо разгледал смисъла на несториевото учение и с решение на целия свещен събор осъдил гибелната ерес. След това съобщил на Несторий, че ще бъде анатемосан и лишен от епископска чест, ако в продължение на десет дни не се отрече тържествено от проповядваната от него ерес, като едновременно възстановил в предишното им достойнство всички ония, които Несторий отстранил от общение с църквата или от свещеноедействие. В същото време Целестин с писма до първенстващите епископи на Изтока с най-силни изрази ги подбуждал да защитават православната вяра против несторианския бяс, а главно подканвал Кирил, когото натоварил да предаде на съд Несторий (ако той в определено време не се разкае в провинението си), и да го изгони из обществото на вярващите като човек, който носи в себе си душегубителна зараза. Относно това Целестин писал и на жителите на Цариград. В изпълнение на дълга си и Кирил написал послания, в които излагал истинското учение за вярата и заблудата на Несторий и, наедно с посланието на Целестин, ги изпратил до Иоан Антиохийски, Ювеналий Иерусалимски и Акакий Берийски. Действайки с надлежно благоразумие, той свикал в Александрия събор и изпратил четирима епископи до Несторий, за да го вразумят, като лично влязат в беседа с него и му предадат особено послание от страна на събора, съдържащ дванадесет глави, наречени анатемии, понеже съдържащи проклетия срещу еретиците. Към всичко това обаче Несторий се отнесъл с презрение, без дори да допусне при себе си епископите - пратеници, въпреки всичките им убеждавания; на проклетията отговарял с проклетия; ония монаси, като с по-голяма твърдост от други се съпротивлявали на начина на неговото мислене, затворил под стража и ги предал на мъчения; и с всички други постъпвал с извънредна жестокост.

Кирил Александрийски, като се убедил, че нищо не помага за вразумяването на Несторий, решил да свика вселенски събор и в посланията си, както е казано, до източните църкви и до предстоятелите им, настоятелно изисквал, като влязат в съвещание помежду си, да разгледат учението на Несторий и, или да го върнат в православие, или, според хода на делото, да го откъснат от църквата. Това Кирил внушавал на всички епископи, до които писал.

Но понеже всичко онова, което се изисквало, за да се открие съборът и да му съдейства, за да постигне предложената цел, могло да се извърши само с властта на императора, затова при такива обстоятелства било прието да се иска неговото съдействие. Кирил съветвал Иерусалимския епископ Ювенилий усърдно да моли императора да даде помощта си и употреби сила за прекратяване на несторианските вълнения, които бушували тогава в църквата. Писал също и до гражданите на Цариград, единомишленици с него, че ако Несторий не приеме приятелски вразумления, работата ще отиде до съборен съд. Цялото монашество в Цариград, подбуждано от думите на Кирил и всекидневно оскърбявано от Несторий, усърдно молело Теодосий да свика епископите на събор за възстановяване на нарушения от Несторий съюз и мир в църквата. Император Теодосий, приемайки тези молби, в тринадесетата година от царуването си, в тринадесетия ден преди декемрийските календи (19 ноември), с грамота до Кирил и други главни епископи наредил да се свика вселенски събор, който трябвало да се събере в Ефес на следващата година в деня на Петдесетница.

След празника на Пасхата Несторий побързал да замине за Ефес, съпроводен от много хора. Когато настъпил празникът Петдесетница, там пристигнал и Кирил, който трябвало да председателства събора. В четвъртия ден след Петдесетница дошъл и Иерусалимският епископ Ювеналий заедно с палестинските епископи. Картагенският епископ Капреол изпратил дякона си Весула, който уведомил събора, че африканските епископи били възпрепятствани да дойдат на събора в Ефес от вандалите, които поставили под гнет цяла Африка, че Ипонийският епископ Августин се поминал, преди да получи грамотата, с която императорът го викал на събор, и по тази причина съборът да не очаква никого от предстоятелите на африканските църкви. След това очаквали само Иоан Антиохийски с епископите му: повече от две седмици от деня, в който било определено да стане съборът, той не се явявал, което се дължало не на разстоянието, а на опасението - както Ефеският събор писал до Целестин - да не донесе със себе си смъртта на Несторий. Понеже много закъснял, Иоан, чрез двама свои епископи, Апамейския и Иераполския, съобщил на ефеските отци да го не чакат повече и да не отлагат съборните съвещания.

Това отлагане било твърде тягостно за епископите; в Ефес те били на брой повече от двеста: едни от тях чувствали недостиг в издръжката си, други страдали от тежки болести; някои говорили, че по-нататъшното закъсняване води след себе си оскърбително неуважение спрямо събора от страна на народа. Затова, по общо съгласие било решено да се открие съборът в храма на пресвета Дева Мария в десетия ден преди юлските календи (22 юни). Към това време в Ефес пристигнали и двама сановници, Иринеи и Кандидиан, в мисията на които се изключвало участието им в съждения по въпроси за вярата: Иринеи се явил веднага след Несторий по силата на приятелското си разположение към него, без всяко пълномощие на власт; а Кандидиан имал поръка от Теодосий да се грижи вместо императора за охраната на събора и да му съдейства в успеха на задачите му. На общото събрание епископите, като прочели грамотата на императора, с която ги свикал на събор, преди да започне разглеждането на спорния предмет, повикали Несторий, за да изслуша на събора светотатственото си учение, в което бил обвиняван, и да се отрече от него. Той обаче не приел поканата и изказвайки презрение към събора, искал да се отложи разглеждането на делото до пристигането на епископ Иоан. На втория и третия ден при него били изпратени епископи от името на събора да го убедят да се подчини: те цял ден чакали пред вратите на дома му, но, освен укори, не се добили до нищо; а спътниците на Несторий, които заобиколили дома му, ги приели съвсем дръзко и ги изпъдили.

Като опитали напразно всички средства, за да излекуват болния ум на Несторий, отците пристъпили към съборно разглеждане на делото. За това били прочетени тържествено: никейският символ на вярата, писмото на Кирил до Несторий и писмото на Несторий до Кирил, а също и беседи, писма и по-кратки несториеви съчинения; констатирано било, че всички те не са съгласни с Никейското изповядване на вярата и с учението на светите отци, много съчинения на които тогава били предложени на събора. Накрая били доведени някои ползващи се с уважение мъже, които свидетелствали за хулите на Несторий против Христа и Богородица Дева. Като разгледал всичко това внимателно и грижливо, съборът лишил Несторий от епископство и свещен чин с присъда, подписана от всички епископи. Вестта за това веднага се пръснала из целия град не само устно, а и чрез залепени писмени обявления. Народът, очакващ с нетърпение от ранни зори до вечер съборната присъда, изказал благодарността си на епископите по необикновен начин: със запалени светилници той ги изпращал по домовете им, кадил благовония, когато те минавали; с викове и ръкопляскания тържествено одобрявал осъждането на нечестивия човек. Изпратено било веднага писмено съобщение до императора за станалото, което му било предадено, въпреки че пратеникът му Кандидиан, за да угоди на Несторий, се опитвал да го залови както по сухо, така и по море. Уведомен за това от Божия глас, блаженият Далмат, чуден по светия си живот, излязъл от манастира, в който се укривал цели четиридесет и осем години, откъснат от общение с хората и съпровождан от множество архимандрити и монаси, с пеене на псалми, се явил пред двора на императора, за да разбере от него какво е постановил Светият събор. Със светилници и свещени песни излезли тъй също и пустинниците; броят на народа бил голям. В храма на свети Мокий било прочетено с висок глас писмото на ефеските отци и всички се радвали; народът викал: анатема на Несторий!

Пратениците на Римския папа, които пристигнали в Ефес след като вече било издадено съборното решение, потвърдили съгласието си за осъждането на Несторий със собственоръчен подпис. Но Иоан Антиохийски, който заедно с епископите си пристигнал също след като бил осъден Несторий, ала преди идването на римските пратеници, увлечен от коварните внушения на императорския делегат Кандидиан, обявил направо, че съборът постъпил несправедливо, като осъдил Несторий в негово отсъствие и без да влезе в сношение с него, потвърдил Кириловите анатемосвания. Затова Иоан решил да се отдели от събора и действайки заедно с Несторий, съставил малко събрание на епископи, или по-право казано, сборище от нищожни и без всяко значение лица: едни от тях били изгнаници, скитащи от едно място на друго, други по важни провинения били лишени от епископи и от митрополитите си; някои били изгонени от местата си в Тесалия за еретическо учение; други пък следвали пелагиански заблуди. Опрян на това сборище, Иоан отначало отхвърлил, както свидетелстват съчиненията на Теодорит Кирски, дванадесетте Кирилови анатемии; след това отнел епископската чест и име на Кирил (Александрийски) и Мемнон Ефески, които били дълбоко почитани и за старческата им възраст, и за непорочния им живот, като ги обвинил в това, че се придържат към аполинариевите мнения; останалите епископи, участвали в събора, без всякаква вина лишил от общение с църквата и незабавно писал на императора, че Кирил и Мемнон със съдийска присъда и на законно основание били понижени от епископски сан. Предизвикани от тази недостойна постъпка, отците на Ефеския събор, помолени писмено от Кирил и Мемнон да бъдат защитени, изпратили при Иоан трима епископи да

го увещаят да се яви в събора и да даде отчет, задето несправедливо обвинявал Кирил, Мемнон и другите епископи. Иоан отначало дошъл в недоумение, в разкаяние и бил уплашен, но надявайки се повече на окръжаващата го военна сила, отколкото на правотата на делото си, отказал да се отзове на поканата. При това положение на работата, светият събор осъдил както него, така и клеветите² му на отлъчване от църквата и ги лишил от епископство; обявил, че Кирил, Мемнон и другите епископи били осъдени при нарушение на законите и справедливостта и писмено уведомил за това папа Целестин. Но Теодосий, излъган от писмото на Иоан и други източни епископи, като повярвал, че Кирил и Мемнон били осъдени законно, изпратил до събора свой представител, който, като пристигнал там, заповядал те да му бъдат дадени под стража. Целият свети събор, както и цариградският клир били потопени в скръб от това нещастие на Кирил и Мемнон. И затова изпратил в Цариград осем епископи, за да изложат пред императора цялото положение на работата. Като изслушал доклада им за деянието на събора, той благоговейно ги приел, заповядал да бъдат освободени задържаните Кирил и Мемнон, а Несторий осъдил на изгнание, като на намиращите се тогава в Цариград епископи заповядал да изберат, вместо него, друг йерарх на цариградския престол. След продължително съвещание, каквото изисквала трудността на работата, те поставили за епископ Максимиан, известен на всички с благочестивия си живот. Като получил известие от събора и от Теодосий за избора на Максимиан, императорът чрез пратеници и писмо го одобрил с пълна радост.

Но Иоан в душата си не прекратил злобата си, която изказал в Ефес срещу Кирил. От друга страна, антиохийската и александрийската църква, както и предстоятелите им, за голямо огорчение на благочестивите и за удоволствие на несторианите, се намирали помежду си в голямо несъгласие. Това продължавало почти три години след свършването на събора и потокът от това зло дълго още не би изсъхнал, ако сам императорът не би му сложил преграда, показвайки особена бдителност и живо усърдие за опазване на правоверието. Той, чрез трибуна и нотариа Аристолай, с чувство на дълбоко благочестие съветвал и със строгостта на императорската си власт заповядал на Иоан да остави враждата настрана, да се примири с Кирил и със своя подпис, както и с подписите на епископите от патриархата, да потвърди постановленията на Ефеския събор. За това Иоан изпратил Емеския епископ Павел в Александрия, който при свиждането си с Кирил грижливо прегледал спорното дело за Несторий, и когато видял, че то било правилно произведено и според установения ред, от името на Иоан и на антиохийската църква осъдил ереста на Несторий и одобрил низвергването му, потвърдил избора на Максимиан и възстановил общението и мира между двете църкви и знаменитите им първопредстоятели. Благочестивият император не се ограничил само с това, а за да възбуди по-голямо отвращение от тази богохулна ерес, той осъдил самото име на Несторий и с указ заповядал последователите му да се наричат не несториани, а симониани. Под страх от конфискуване на имотите, той забранил да се четат, да се държат или преписват Несториевите съчинения. За място на заточение му определил Оаз, който наричат също Ивис, град в ливийските пустини. След като този град бил опустошен от нападналите го скитнишки народи, Несторий, освободен от варварите, преминал в Тиваида, в гр. Пан, а оттам му било заповядано да се пресели в Елефантина, зад пределите на Тивската област. Преселван от едно място в друго, Несторий и сред страданията си в изгнание не станал по-добър: навсякъде, където отивал, той не преставал да изригва хули срещу Господа Христа и пресвета Богородица Дева. Но като очевиден знак на Божието наказание на тоя нечестив човек, червеи пълнели устата му и ядели богохулния му език до последния ден на живота му, който той прекарал в люти страдания. Според думите на едни той умрял като се убил при падане, а според други - бил погълнат от земята; има предание също, че умрял при полудяване.

Ефеският събор безпрекословно и справедливо е причислен към вселенските събори, понеже и бил открит, и след това утвърден по законен начин: той се състоял от епископи, събрани от всички места на православната вселенска църква, изследвал и утвърдил един от най-важните догмати на вселенската вяра. Следващите вселенски събори в актовете си с ясно изказано благоговение утвърдили Ефеския събор.

² Клевети - предан привърженик, който не се спира пред нищо, за да угоди на своя покровител.

Правила 1-8

Правило 1

Понеже и ония, които не са присъствали на Светия събор и са останали на мястото си или в града си, по някаква причина, било църковна или телесна, не трябва да остават в незнание за всичко онова, каквото той е постановил, съобщаваме на светиня ви и на любовта ви, че ако някой областен митрополит, като се отстрани от светия вселенски събор, се присъедини или занаяпред ще се присъедини към събрание на отстъпили, или приеме, или ще приеме Целестиевото учение, такъв по никой начин не може нищо да предприема против епископа на своята област, защото съборът отсега го е отстранил от всяко църковно общение и го е лишил от всяка власт. На същите областни епископи и околни митрополити, които православно мислят, предстои да го низвергнат окончателно от епископски сан.

Правило 2

Ако някои епархийски епископи не са присъствали на светия събор и са взели или ще се опитат да вземат участие в отстъпничеството, или пък, след като са подписали низвергването на Несторий, са се присъединили към събранието на отстъпници - такива, по решение на Светия събор, трябва да се отстранят от свещенство и да се низвергнат от степента им.

Правило 3

Ако някои клирици в градове или села са лишени от свещенство от Несторий или от съмишлениците му, защото православно са учили, на такива ние сме дали право да бъдат върнати в степента си. Изобщо заповядваме, единомишленици с православния и вселенски събор от клира по никой начин да не се подчиняват на отстъпили или отстъпващи от православието епископи.

Правило 4

Ако някои от клира отстъпят и дръзнат частно за себе си или явно да се придържат към Несториевото или Целестиновото учение, Светият събор признава за справедливо и такива да се низвергват от свещен чин.

Правило 5

Ако някои за непристойни работи са осъдени от Светия събор или от епископите си, а Несторий и съмишлениците му, противно на правилата, по негов произвол са се опитали или ще се опитат да им върнат общението с църквата, или степента на свещенството, признахме за правилно това да им бъде без полза и да си останат пак низвергнати от свещен чин.

Правило 6

Също така и ако някои биха пожелали по някакъв начин да разклатят онова, което за всеки от тях е направено от светия събор в Ефес, светият събор определи такива, ако са епископи или принадлежащи към клира, да бъдат низвергнати от степента им, а ако са миряни, да бъдат отлъчени от църковно общение.

Правило 7

След прочитане на това Светият събор постанови никому да не бъде позволено да произнася, пише или съставя друга вяра, освен установената от светите отци, събрани от Духа Свети в града Никея. А които дръзнат да съставят друга вяра, да я предлагат или разпространяват между желаещи да се обърнат към

познаване на истината било от езичество, било от юдейство, или от друга някоя ерес - такива, ако са епископи или клирици, да бъдат отстранени, - епископите от епископство, клириците - от клира; ако са миряни, да бъдат предадени на анатема. Също така, ако епископи, клирици или миряни изповядват или учат по въпроса за възплътването на Единородния син Божий така, както е в представеното от презвитер Харисий изложение, или както е в срамните и покварени Несториеви догми, тук приложени - такива да подлежат на наредбите на този свети и вселенски събор, т.е. епископ да бъде отстранен от епископство и да бъде низвергнат; клирик също да бъде низвергнат; мирянин пък, както се каза, да бъде предаден на анатема.

Правило 8

Боголюбезният епископ Ригин и намиращите се с него епископи от Кипърската област Зенон и Евагрий съобщиха за нещо, което се нововъвежда и посяга върху свободата на всички, въпреки постановленията на църквата и правилата на светите апостоли. Понеже обществените болести изискват по-силни церове, като носещи по-голяма вреда, и най-вече, ако е нямало и древен обичай, Антиохийският епископ да ръкополага в Кипър, като за това писмено и устно ни уведомиха благоговейните мъже, дошли на тоя събор, за това началстващите на светите кипърски църкви нека имат пълно и неоспорвано право, според правилата на светите отци и по стария обичай, сами да си поставят благоговейни епископи. Същото това да се спазва и в други области и във всички епархии, та никой от боголюбезните епископи да не простира властта си над друга епархия, която по-преди и от самото начало не е била в негови или на предшествениците му ръце; ако ли някой я простре и насилствено си подчини някоя епархия, нека я върне, за да не се нарушават правилата на светите отци: под булото на свещенослужене да не се промъква надменността на гражданската власт и незабелязано да не изгубим оная свобода, която ни е дал със Своята свещена кръв нашият Господ Иисус Христос, Освободителя на човешкия род. Ето защо Светият и вселенски събор постанови: всяка епархия да запази чисти и неувредени принадлежащите ѝ от самото начало права, според установения от древни времена обичай. Всеки митрополит за свое обезпечение може свободно да вземе препис от настоящото постановление. Ако ли някой предложи постановление противно на това, което сега е издадено, светият събор определя то да бъде недействително.

Послание на светия Трети вселенски събор до свещения Памфилийски събор относно Евстатий, бивш Памфилийски митрополит

“Обмислено върши всичко” (Притч. 31:4), казва боговдъхновеното писание, а най-вече посветените на свещенослужение трябва с най-голяма точност да обмислят всичко онова, което трябва да вършат; понеже с желязните така да прекарват живота си ще се случва всичко да идва според волята им и те, като подпомагани от благоприятен вятър се носят по пътя на своите желания. Случва се обаче тежка и непоносима скръб като налегне ума, силно да го размътва, да го отбива от стремежа му към дължното и го предразполага да гледа на неблагоприятното по същност като на нещо полезно. Нещо подобно разбрахме да се е случило с благоговения и благочестив епископ Евстатий. Той е ръкоположен, както е засвидетелствано, според (както изискват) църковните правила. Обаче, смутен, както сам казва, от някои и поставен при неочаквани обстоятелства, при това при голямото му неразположение към деятелност (от друга страна), уморен от грижите, които службата му създава, и не бидейки в състояние да се противопостави на укорите на противниците си, не знаем как е представил писмено отричане от епархията си. Веднъж приел върху си свещеноначалствени грижи, той трябваше докрай да ги понесе с духовна твърдост, да се въоръжи за труд и драговошно да издържа потта му, която обещава награда. Но понеже той веднъж се е показал немарлив, при все, че това е станало повече от недеятелност, отколкото от нехайство или ленивост, - за това ваше благочестие по необходимост сте ръкоположили благоговейния и благочестив наш брат и съепископ Теодор, за да управлява църквата, защото тя не трябваше да стои овдовяла и да остане без пастир Спасителевото стадо. Но тъй като той със сълзи на очи ни моли не за да оспори град или църква на поменатия благочестив епископ Теодор, а само за да запази честта и името си на епископ, за това всички ние съжалихме тоя старец и смятайки сълзите му за общи на всички ни, побързахме да разберем да не би да е бил подложен на

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ ТРЕТИ
ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР (Ефеския)

незаконно низвергване или пък само е бил обвинен от някои люде в неуместни постъпки, които са опетнили доброто му име. И ние разбрахме, че той не е сторил нищо такова и че най-голямото обвинение срещу него е, че се е отрекъл от епархията си. Затова не укоряваме и ваше благочестие, задето сте поставили, както и трябваше, на негово място поменатия благоговееен епископ Теодор. Но понеже не прилича строго да се порицава недеятелността на този човек, а напротив, трябва (да се прояви) повече милосърдие към стареца, който в продължение на дълги години се е намирал далеч от родния си град и бащиното си огнище, намерихме за справедливо и определихме без всякакво възражение той да се ползва с името и честта на епископ с общение, при условие обаче да не ръкополага, да не завзема църква и самостоятелно да не свещенодейства, освен когато го покани със себе си или ако се случи да му позволи братът и съепископът от благоразположение и от любов към Христа. Ако ли направите нещо по-полезно за него сега или по-после и това ще приеме Светият събор.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ ЧЕТВЪРТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР (Халкидонския)

Исторически сведения за Четвъртия вселенски събор

След като бил низвергнат Несторий, Цариградската църква била управлявана от Максимилиан, след това от Прокъл, а след смъртта му - от Флавиан. Флавиан през царуването на Теодосий II Млади, при консулите Флавии - Зенон и Постумиан, т.е. след като изминали осемдесет години от Ефеския събор, свикал събор в Цариград от 30 епископи, за да бъде разгледано делото, изникнало между Флоренций, главен епископ (митрополит) на Лидия Сардийска и двама подчинени нему епископи - Иоан и Косиний. На този събор, освен други представители, заседавал Евсевий, епископ на фригийския град Дорилея, мъж, твърде знаменит и по ученост, и по нравствени качества, а така също по твърдост в опровержението на еретиците. Той докладвал на Светия събор, че Евтихий, презвитер и архимандрит на най-знаменития манастир в този град, отдавна вече почнал да се заблуждава и да мисли за Изкупителя и за тайнството на изкуплението съвсем различно от това, което е предадено от апостолите и от никейските отци. Той учил, че Христос не се състои от две естества и че Той не приел от светата Дева човешко тяло единосъщно на нашите тела. Но като прекомерно искал да избегне несторианските крайности, т.е. двете личности в Христа, стремглаво паднал в противоположна на нея бездна, като приписал на Христа Господа не само една ипостас, а и едно естество. После, като превърнал Словото Божие в плът и размесил двете естества и ги слял в едно, казвал, че едното божество не е истинско, а само под вид на плът претърпяло глад, жажда, умора, бодрост, кръст, смърт, и след три дена възкръснало от гроба. Като се научил епископът за всички тия блънвания, които Евтихий заел из дупките и бърлогите на Манихея, Валентина и Аполинария и разпръскал по манастирите чрез издадена от него книга, Флавиан и намиращите се с него епископи били твърде много развълнувани. Съборът преди всичко решил Евсевий, който по-рано дружил с Евтихий, да го убеди да се върне към дълга си и благочестието. Евсевий не приел това предложение, за да не става нужда пак да слуша човека, който с нечестиви думи проваля тайнството на Божественото домо-строителство, толкова повече, че той неведнъж го е изпитвал, когато многократно го убеждавал по-рано, като другар, без обаче съветите и молбите му да окажат някакво действие върху душата на безумеца. Затова били изпратени презвитер и защитник Иоан и дякон Андрей, за да доведат Евтихий пред събора. Евтихий отказал да отиде, като казвал, че счита за неприлично да прекрачи зад стените на манастира, където, избягвайки всякакъв шум, се бил затворил повече като мъртъв, отколкото като жив. Освен това, много се оплаквал от Евсевий, задето той уведомил събора повече от чувство на неприязън към него, отколкото поради благочестие. Отците отново викали отклоняващия се еретик със съборни послания, изпратени чрез двама презвитери Мама и Теофил. Монасите, страхувайки се за своя архимандрит, за да излъжат пратениците, казали, че Евтихий е тежко болен; обаче, като разбрали от презвитерите, че няма нищо такова, от което да се боят толкова много, веднага ги пуснали при него. А когато Евтихий започнал да им посочва отегчената от годините старост и нерушимия си отшелнически монашески обет на уединение, а така също понеже влязъл в разсъждение за ереста, към която тайно се придържал, пратениците, като не успели в мисията си, се върнали обратно. Повикан бил и трети път чрез пазителя на свещените съсъди Мемнон и двама дякони - Епифаний и Герман. Когато тези пратеници били на път за манастира, пред събора се явил друг архимандрит, Авраам, с намерения да защити Евтихий и от негово име да отговаря на въпроса за вярата. Безсрамието на Евтихий било съвсем явно, понеже епископите намерили съвсем несправедливо някой, наместо себе си, да изпрати другого, или пък под предлог на благочестие да не напуска мястото си, в което сам се е затворил, и да се яви пред събора. Между това Евтихий, поради настоятелното искане на Мемнон, от една страна, и понеже не могъл да представи по-други причини от тия, които посочил по-рано, обещал да дойде на събора, но поискал да му се даде срок от седем дни, за да поправи разстроеното си здраве. В това време той прибегнал към хитрости и коварни извъртания, в които бил твърде силен, понеже достатъчно бил изострил ума и навика си в това, а именно отнесъл се с молба до евнуха Хрисарий, най-приближения човек до Теодосий Август и негов, на Евтихий, добър приятел, понеже той го възприел от

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ЧЕТВЪРТИ ВСЕЛЕНСКИ
СЪБОР (Халкидонския)

свещения купен и бил надъхан със заблужденията на своя възприемник; на него именно смутеният Евтихий поверил себе си и своя начин на мислене. Освен това този евнух бил много враждебно настроен спрямо Флавиан, понеже, когато поискал от него някакъв дар за избора му, Флавиан, в знак на благодарност, му изпратил чисти хлябове, а не златен подарък, какъвто той искал, а при това Флавиан му бил казал още, че няма в изобилие такива неща, а пък за тази цел не ще вземе свещени съсъди, които, както добре било известно, били посветени на Бога и на бедните. Затова евнухът, по мотиви колкото на приятелство, толкова и на вражда, съветвал императора да даде власт на патриция Флоренций и да му заповяда да присъства на събора, за да не би църквата да претърпи някоя вреда. Заповедта на господаря по този въпрос представил на събора великият секретар, заедно с когото дошъл и Евтихий, не като на събрание на епископи, а като на война, обкръжен не само от множество монаси, а и от въоръжени телохранители и преториански войници. Отците приели Флоренций с приветствие и се отнесли с голяма похвала за Теодосий, задето той защитил събора чрез председателството на такъв знаменит мъж, чиято вяра и благочестие били известни на всички.

Тук била предложена за обсъждане вярата на Евтихий и му било заповядано да каже открито как вярва той относно Христа? Евтихий отначало казал, че сега ще говори онова, което по-рано не говорил, и че е готов да изпълни заповедта на събора. Но след като му било казано да говори по-пространно и изчерпателно, той се изказал, че правата вяра се основава не толкова на задължението на висше повеление, колкото на вътрешното убеждение на душата, и веднага избълвал криещата се в него отрова, твърдейки, че има две естества, преди Словото да се съедини с плътта, но че станалото едно естество след като божеството и образът на роба се съединили в една ипостас. Отците един след друг почнали да го увещават да провери мислите си с Никейския символ, съветвали го благочестиво да осъди онова, което неизменно е утвърдила мъдростта на предците. Най-после този човек, който презрял така спасителното увещание, бил отлъчен от свещеноедействие, лишен от управлението на манастира и бил отстранен от общуване с православни; и това запечатали със собственоръчните си подписи тридесет епископи и 23 манастирски настоятели.

Мъчно е да се повярва каква злоба и какъв бяс обхванали Евтихий. Той решил да употреби всички сили и хитрувания, за да отхвърли от себе си осъждането. За тази цел той поставил на кръстопътищата обявления, в които известявал, че решението на събора спрямо него било несправедливо. Писал за това и на римския епископ свети Лъв Велики, че в Цариград се съживила несторианската ерес, че той бил нападат с лъжливи обвинения, че е угнетен, обиден, че дори не бил изслушан, когато се обръщал към апостолския престол. Тази вест смутила Римския епископ, който впрочем наскоро се успокоил, когато получил писмо от Флавиан и актовете на събора. След това Евтихий, по свойствената му необикновена дързост, се отнесъл с жалба до претория Август, молейки императора да заповяда актовете на събора, които, според както той твърдял, били повредени от Флавиан, да бъдат отново проверени от същите епископи в присъствието на патриция Флоренций и под председателството на Таласий, епископ на Кесария Кападокийска. Теодосий, извънредно снизходителен и отстъпчив към ходатайствата на царедворците, дал съгласието си. По такъв начин съборът в началото на април повторно почнал да заседава в църковната кръщелна, при консулите Протоген и Астерий, и в присъствието на трибуна Македоний. Тук, въпреки църковния обичай и забраната на епископите, били доведени трима монаси: Констанций, Елевсий и Константин, които трябвало да защитават Евтихий. Препрочетени били предишните съборни постановления, обсъдени били доказателствата и всяко от тях било грижливо изследвано. Цялото по-раншно подозрение паднало и сега върху главния виновник в тази работа, понеже колкото по-щателно било разглеждано всичко, толкова по-ясна ставала безпогрешната вяра на Флавиан и ниската лъжа и измама на Евтихий. Този човек, като нямал успех пред законните съдии, не се страхувал да повика на помощ за каузата си клеветата и да всее разномислие у епископите. Той се оградил с покровителството на Александрийския епископ Диоскор, лют недоброжелател на Флавиан поради завистта си към цариградската катедра. Малко труд е трябвало да употреби този клеветник, за да привлече на страната си Диоскор срещу Флавиан, понеже към уязвената душа лесно се присажда всяко измислено обвинение; като допускал едно естество в Христа, Евтихий искал да се покаже защитник на онова съединение (на естествата в Христа), което в Ефес защитавал свети Кирил против несторианското разделяне. Затова Диоскор, който по-рано бил архидякон на Кирил, а после станал негов приемник, като епископ, лесно бил прелъстен с името на Кирил и от някакво празно сходство на ученията. Право казва апостолът, че ония, които са отхвърлили добрата си съвест, отпадат от вярата (1 Тим. 1:19). Тази именно съвест захвърлил гибелният Диоскор, човек с най-дръзки свойства, злословен, оригенист, който се обезчестил с прелюбодеяние, човекоубийство и други злодеяния, но който, преди да бъде избран, умело

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ЧЕТВЪРТИ ВСЕЛЕНСКИ
СЪБОР (Халкидонския)

прикривал всичко това под булото на лично благочестие и святост. Същият дози Диоскор дал надежда и протегнал помощната си ръка на сразения и лежащ Евтихий, и заедно с императора писмено настоявал, че такива дела изисквали вселенски събор, та голямата вражда и несъгласието на църквите да бъдели унищожени с висшия авторитет на църквата. Напротив, Флавиан отричал това, Лъв не го одобрявал и у всички благочестиви произвело смущение. Но благосклонността надделяла над благочестието.

И така Теодосий, предан в душата си на Диоскоровата партия, свикал втори Ефески събор при консулите Астерий и Протоген (в 449 г.), след като били изтекли деветнадесет години от първия. Там се събрали: Диоскор Александрийски със своя Евтихий, Домн Антиохийски, приемникът Иоан, Ювеналий Иерусалимски, Флавиан Цариградски със 130 и повече епископи. Също и Лъв, покорявайки се на волята на императора, присъединил авторитета на апостолската катедра и пратил свои легати: Петдолския епископ Юлиан, презвитера Ренат, дякона Иларий и нотариуса Дулцитий, снабдени с писма до Флавиан и до събора, в които ясно изказвал правата вяра срещу лъжеумуването на Евтихий. От своя страна и императорът в същото време изпратил архимандрита Варсум, за да действа от името на всички монаси против всички източни епископи, които осъдили Евтихий, и после Елпидий, член на консисторията, в качеството на страж на събора, като при това лишил от право на съдене ония епископи, които по-рано съдили Евтихий.

При тези толкова неблагоприятни и унижителни обстоятелства, се съставил на 4 август в Ефес съборът в храма на света Мария. Елпидий преди всичко заповядал да бъдат разгледани актовете на цариградския събор. На това се противопоставили римските легати, които настоявали по-напред да бъдат прочетени писмата на Лъв. Евтихий се възмутил срещу легатите и се отнесъл с подозрение и ненавист, понеже те обяждали у Флавиан и до голяма степен оказвали съчувствие спрямо него. Легатите напуснали събора както за това, че писмата на техния епископ не били приети от еретиците и дори коварно скрити, така и затуй, че не им било дадено първенство на събора поради предимството на римската църква; впрочем те после се върнали. Но Диоскор и Варсум, които имали обичай да действат не според правилата на справедливостта, а чрез сила и войска, недоверявайки се на законното обсъждане и съвещание, събрали войници и образували силна партия от монаси на брой 300 души, нахлули въоръжени в мястото, където заседавал събора, отсекли пръстите на писарите, които записвали съборните разисквания, и разбили таблиците; след това осъдили и лишили от епископски сан Теодорит Кирски и Ива Едески, които отсъствали тогава, а също Домн Антиохийски, който в този ден бил болен; Флавиан принудили да мълчи, а съчленовите му оковали в железни вериги; с необикновени заплашвания и угрозявания изтръгнали от останалите епископи гласа им срещу Флавиан, принудили ги да сложат подписите си върху бял пергамент, на който не знаели какво ще бъде написано. Римските легати въстанали против това, но нямайки възможност да направят нищо, излезли под прикритието на въоръжени телохранители и се скрили като от разбойническо сражение¹. След това започнали да четат представената от Евтихий книга със символа, в който били унищожени думите: "въплътилият се от Духа Свети и от Дева Мария". Диоскор с вик одобрил тази книга и обявил, че тя съдържа Никейската вяра. Тогава Евтихий бил възстановен в предишното си положение, а Евселий Дорилейски и Флавиан, под името еретици, били оковани. Флавиан апелирал към апостолската катедра, но щом направил това, Диоскор от епископ се превърнал на палач и така го измъчил с побой и с удари и тъпчене с крака, че той след три дена починал в затвора при най-тежки страдания. На мястото на починалия поканили дякон Анатолий, който бил апокрисиарх у Диоскор и, както им се струвало, не бил чужд на Евтихий. Тържествуващият Диоскор скачал от радост, като че ли не е направил нищо лошо, макар и да преобърнал наопаки всичко онова, което изисква божественото и човешкото право. Като се върнал в Александрия, той показал нов пример на злодейство, като анатемосал и Римския епископ Лъв.

Като получил чрез дякона Иларий скръбното известие за това бедствие, мъчно е да се изкаже, с какво сломено сърце и дух Лъв оплакал убийството на Флавиан, страха и бягството на епископите, разорението на църквите, разрушението на вярата и тържеството на ереста. Той употребил цялото си старание и усилие, за да облекчи плача и тъгата си. Затова побързал, колкото се може по-скоро, да свика събор в Рим, на който да осъди и отхвърли всичко онова, което било направено в Ефес; после с частни писма започнал да подканва Теодосий и Пулхерия, щото те по единомудно съгласие да свикат друг събор в пределите на самата Италия, който да унищожи безславието и петното, което било допуснато в Ефес. За по-голям успех в това си намерение той излязъл начело с много епископи да посрещне Валентиниан Август, който с цариците,

¹Този събор е известен под името разбойнически.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ЧЕТВЪРТИ ВСЕЛЕНСКИ
СЪБОР (Халкидонския)

т.е. с майка си Галла Плакида и съпругата си Евдоксия, отпътувал за Рим и към католишки източник на местопребиваването на апостолите. Когато Лъв с тъжен плач и хълцане им разказал за злодеянието на Ефеския събор, предизвикал сълзи и у царицата; след това молил Валентиниан, те всички да напишат на Теодосий и да го подканят, друг събор да прегледа това, което несправедливо се извършило в Ефес. Август писал на Теодосий, писали и императриците. Но душата на Теодосий, оплетена от лъжите и интригите на Евтихий не могла да бъде склонена от никакви писма, от никакви молби, от никакво приятелство. Той с публичен закон дори осъдил Флавиан и заповядал Ефеският събор да се признае за равен на Никейския, без да го постигне за това нито някакво тежко, нито леко покаяние. Впрочем, като се изминало известно време, веднъж, като яздел на кон, той паднал, ударил се лошо и умрял, без да остави след себе си никакъв наследник!

Сестра му Пулхерия, по съгласие на сената, встъпила в брак със знаменития сенатор Маркиан, който чрез това получил властта си и Източната империя. Отличителната честност на Маркиан и известното на всички негово благочестие подбудили Лъв да потърси онова, в което не можел да успее чрез писма до Теодосий. Маркиан и Пулхерия се съгласили на това и като изпратили писма до Лъв, каквито получили и от него, свикали в Никея 630 епископи на събор (в 451 г.). Но римските легати, които изпратил Лъв, именно Пасхазин Лилибетански, Луценций Аскулански, Юлиан Цензенски и презвитер Бонифаций, като считали от голяма важност, за да се съгласуват работите и се прекратят вълненията на евтихианската партия, на събора да присъства и сам Маркиан, усилено го молили да пренесе събора на такова място, където да може сам да го посещава. Затова съборът бил пренесен в Халкидон Витински, на седем стадия от Цариград, и бил открит на 8 октомври при консулите Маркиан и Аделфия, в присъствието на римските легати и под председателството на Анатолий Цариградски, в храма на пресветата Дева и на мъченица Евфимия. Там присъствали почтения сенат и няколко други висши сановници в качеството на съдии на събора, които обаче били назначени от императора не толкова да разискват на събора по верски и от характер на благочестие въпроси, колкото да въздържат с авторитета си шума и вълненията. Във второто заседание самите съдии признали открито, че те трябва да се учат от епископите, а в третото заседание, когато Диоскор не одобрил присъствието на съдии на събора, епископите отговорили: ако разискванията се водеха законно, не щеше да има нужда от никакви граждански съдии; и в същото това заседание същите епископи се изказали, че само на епископи е поверена от Бога власт да съдят епископи.

Преди всичко римските легати повдигнали въпрос, че е неприлично на Диоскор, като виновен и подлежащ на съд от други, да заседава заедно с епископите и да съди за други. Когато съдиите и легатите обсъдили този въпрос, Евсевий Дорилейски представил на съдиите против Диоскор записка, пълна с престъпления и зверства, които вършил на ефеското събрание. Когато тя била прочетена, бившият секретар на консисторията Константин, по заповед на съдиите, публично обявил като основание за обвинение на Евтихий и Диоскор още и всички техни действия на съборите, както цариградския, тъй и втория ефески. Понеже от всичко това се разкрили нечестивите им ереси и нечестиви примери на жестокост, отците възнегодували срещу Диоскор, не можели да търпят присъствието на отцеубиеца и изгонили този човек с израза на лицата си, с погледите си и с възкликанията си.

След няколко дни започнало ново заседание, на което публично бил прочетен никейския и цариградския символ; после били четени посланията на Кирил до Несторий и Иоан Антиохийски, по-нататък посланието на Лъв до Флавиан, при което епископите извикали: "Така е казал чрез Лъв Петър; така са учили апостолите"! А Диоскор, поразен от съзнанието на злодеянията си, не присъствал нито на второто, нито на третото заседание; но понеже бил извикан, за да бъде съден и по повод записката на Евсевий Дорилейски, по заповед на отците бил повикан в събора чрез епископите Константин, Акакий и Аттика. Но това той отговорил, че ликторът му забранявал дори да излиза от дома си. Когато началникът на ликторите веднага му позволил да излезе, той направо отказал да се яви пред събора, на който, както му станало известно, в това време нямало нито сената, нито съдиите. След това при него отишли още трима други епископи - Пергамий, Кекропий и Руфин. Той и тук безсрамно отказал под предлог на болест. Между това Атанасий, Теодор, Исхирон и Софроний Александрийски, които били допуснати на събора, представили записки, посочвайки най-важните престъпления, които извършил Диоскор, именно, че опустошил полета, изгорил чифлици, отвлякъл чужди жени, обезчестил девизи, осквернил съпружества и извършил други злодеяния от тоя род. Възмутени от всичко това, отците трети път повикали тоя човек чрез епископите Франклон, Лукиан и Иоан. Но и този път

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ЧЕТВЪРТИ ВСЕЛЕНСКИ
СЪБОР (Халкидонския)

нямали успех, както и по-рано. Тогава римските легати, като изчислили по съвкупност всичките му злодеяния, които бил извършил въз основа на свидетелството на александрийските изобличители и на актовете на ефеското събрание, от името на Лъв обявили, че той, Диоскор, се лишава от епископски сан и от всички права на свещенодействие. Тази присъда била потвърдена с най-силни изрази и от цариградския епископ Анатолий и от всички останали отци, и била представена на Август и на Августата, като при това била обнародвана с публични едикти и съобщена на Александрийската църква.

След осъждането на Диоскор, отците прочели пак посланието на Лъв и се заели с утвърждаването на правилния начин на вярването. Много от епископите заявили, че притеснени от Диоскор в Ефес, били принудени да мислят, говорят и пишат противно на убеждението им, и чистосърдечно молили събора да им опрости това погрешаване. Вследствие на това им било заповядано всеки от тях да напише особено изложение на изповядването и вярата. Те написали и признавайки посланието на Лъв като непогрешима норма на православното учение, лесно получили прошка, освен египетските епископи и някои архимандрити, които впрочем искали да им се позволи да дочакат новия александрийски епископ, та с негово съгласие да напишат онова, което се изисквало от тях. Съборът не им отказал, обаче ги задължил с клетва и поръчителство, че не ще се отлъчат от Халкидон, докато това не им се заповяда от Светия събор.

След това разсъждавали за съставянето на образец на вярата, за да бъдат събрани заедно всички църкви. Затова било определено да се изберат от всяка област някои епископи, които заедно с римските легати и Анатолий Цариградски да приведат в изпълнение това, като всеки се занимава отделно в уединено място в църквата. Всички взели посланието на Лъв като образец и утвърждение на вярата, когато се стараели да изкажат свои мисли, и определили така: Христос Господ е съвършен Бог и съвършен човек, състоящ от две естества неслитно, неизменно, неразделно и неразлично (ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδρῆτως, ἀχωρίστως), и за това Той по божество е едносъщен на Отца, и по човечество и във всичко е подобен нам, освен греха; при това осъдили всички мисли, които в някое отношение биха се оказали несъгласни с това учение. Така било определено от избраните отци и после представени на Маркиан Август, който пристигнал незабавно (на 8 ноември) в Халкидон с много знаменити мъже не за да покаже властта си, а да увещае всички отци към единството на правата вяра, по който случай държал реч отначало на латински, а после на гръцки език. И душите на всички били обзети от такъв пламък, че после, при най-благожелателни възклицания в чест на императора Август, всички приели онова изповядване, което съставили римските легати заедно с Анатолий и останалите избрани членове, и го подписали при пълно съгласие. - Като изложили вярата, почнали да разглеждат някои несъгласия между епископи; Ива и Теодорит били възстановени в църквите си.

От своя страна император Маркиан, полагайки всичкото си усилие за защита и разпространение на вярата и църквата, издал най-строги закони никой да не подхвърля на съмнение определенията на халкидонските отци. Той отменил и узаконението на Теодосий против Флавиан, чиито мощи били пренесени в Цариград с оказани му от народа почести, като на най-славен мъж. Същевременно постановил евтихианите да бъдат изгонени на заточение и да се подлагат и на други наказания, като забранил да се допускат до епископски и презвитерски сан, или в което и да е било общество на монаси; а ония, които разпространяват тази ерес, заповядал да се подхвърлят на най-жестоко наказание. Диоскор пък, на мястото на когото Халкидонският събор избрал Протерий, изгонил в пафлагонския град Гангрена, където той умрял по най-жалък начин. Заповядал също така да изгонят и Евтихий; но понеже той не преставал да разпространява отровата си между ония, с които живеел, за това, по съвета на Лъв и с императорски указ, бил заточен в по-отдалечено и уединено място.

Правила 1-30

Правило 1

Признахме за справедливо да си останат в сила правилата, изложени от светите отци на всички досегашни събори.

Правило 2

Ако някой епископ за пари извърши ръкоположение и благодатта, която е непроданаема, обърне в предмет на продажба и за пари постави епископ, хорепископ, презвитер, дякон или друг някой броящ се в клира, или, воден от желание за гнусно обогатяване, за пари произведе иконом, едик, парамонар или въобще на някоя църковна длъжност - такъв, ако се докаже, че е вършил това, нека бъде низвергнат и поставения от него по никой начин да не се ползва от купеното ръкоположение или производство, а да бъде чужд на достойнството или длъжността, която е добил за пари. Ако се окаже, че някой е посредничил в тази гнусна и незаконна търговия, такъв, ако е от клира, нека бъде низвергнат, а ако е мирянин или монах, да бъде предаден на анатема.

Правило 3

Дошло е до знанието на Светия събор, че някои клирици, от желание да се обогатят, вземали под наем чужди имоти, грижели се (повече) за частните си работи, занемарявайки служенето Богу, и, водени от сребролюбие, обхождали къщите на миряни и приемали да управляват имотите им. За това Светият и велик събор постанови: занапред от страх пред Бога никой, нито епископ, нито клирик, нито монашестваш, да не взема под наем имоти и да не се нагърбва с управление на мирски работи, освен ако, според закона, неизбежно бъде повикан за настойник на малолетни или епископът на града го натовари да се грижи за църковни работи, за сираци, за безпомощни вдовици и за лица, които имат особена нужда от помощта на църквата. Ако някой занапред дръзне да наруши това определение, нека бъде подложен на църковно наказание.

Правило 4

Ония, които истински и искрено прекарват монашески живот, нека бъдат удостоявани с чест. Но понеже някои, като носят за външност само монашеско облекло, разстройват църковни и граждански общества, самопроизволно обхождайки градове и осмелявайки се дори да съграждат манастири за себе си - затова постановяваме: никой никъде да не основава манастир или молитвен дом без знанието и позволенieto на епископа на града; монашествашите във всеки град и село да са подчинени на епископа, да пазят безмълвие, да се отдават на пост и молитва, като безотлъчно остават в ония места, в които са се отрекли от света, да не се бъркат и да не взимат участие нито в църковни, нито в граждански работи, като занемаряват работите на манастира си, освен само тогава, когато епископът на града по необходима нужда им позволи това. Също така да не се приема в манастир роб да встъпва в монашество без волята на господаря му. Който нарушава това наше определение, постановяваме да бъде отлъчен от църковно общение, за да се не хули името Божие. Епископът на града трябва да упражнява надзор върху манастирите.

Правило 5

Относно епископи или клирици, които преминават от един град в друг, постановяваме да останат в сила издадените относно тях от светите отци правила.

Правило 6

Никой решително да не се ръкополага нито за презвитер, нито за дякон, нито в каквато и да е църковна степен никак, освен с поименно назначение на ръкополагания при градска или селска църква, при мъченически храм или при манастир. Относно ръкополагани пък без изрично назначение, светият събор определя постановяването им да се счита недействително и никъде да не се допускат до служене за срам на оновова, който ги е поставил.

Правило 7

Определяме причислените веднъж към клира и посветили себе си на монашество да не постъпват нито на военна, нито на гражданска служба; а ония, които са се решили на това и не се връщат с разкаяние към оня начин на живот, който са избрали заради Бога, да се предават на анатема.

Правило 8

Клирици при сиропиталища, манастири и при мъченически храмове, според преданието на светите отци, нека са под властта на епископите от градовете и да не дръзват да отбягват да бъдат управлявани от своя епископ. А ония, които си позволяват да нарушават това постановление по какъвто и да било начин и не се подчиняват на епископа си, ако са клирици, нека бъдат наказани според правилата; ако са монаси или миряни, да бъдат отлъчени от църковно общение.

Правило 9

Ако някой клирик има съдебно дело с друг клирик, нека не подминава епископа си и не прибягва до граждански съдилища, а отначало нека се съди пред епископа си или, с позволение на същия, пред оня съд, който и двете страни си изберат. Който обаче постъпи въпреки това, да бъде наказан според правилата. Ако ли клирик има съдебно дело със своя или с друг епископ, нека се съди пред областния събор. Ако пък епископ или клирик е недоволен от областния митрополит, нека се отнася или до екзарха на диоцеза, или до престола на царстващия Цариград и пред него да се съди.

Правило 10

Не бива клирик в едно и също време да се брои при църкви на два града, т.е. при оня, за която първоначално е ръкоположен, и при тая, в която е минал, защото е по-голяма, от желание за суетна слава. Които вършат това, да бъдат връщани в църквите си, за които най-напред са били ръкоположени, и само там да служат. Ако някой е преместен от една църква в друга, такъв да няма никакво участие в принадлежащото на предишната църква, както и на зависещите от нея храмове, сиропиталища или странноприемни домове. Ония, които дръзнат след това определение на великия и вселенски събор да вършат нещо от сега забраненото, светият събор определи да се низвергват от степента им.

Правило 11

Определяме: ония, които са бедни и искат помощ, след като се установи бедността им, да ходят само с мирни църковни писма, а не с препоръчителни; понеже препоръчителни писма трябва да се дават само на лица, които са под съмнение.

Правило 12

Дошло е до знанието ни, че някои, въпреки църковните постановления, прибягвайки до властта, чрез царски укази, разделяли една област на две, за да бъдат два митрополита в една епархия. Затова, светият събор определи: никой епископ занапред да не дръзне да върши нищо подобно. Който се опита да стори това, ще бъде низвергнат от степента си; градът, който с царска грамота е удостоен с наименованието на митрополия, нека се ползва само с честта на такъв, също както и управляващият църквата му епископ - със запазване на собствените права на истинската митрополия.

Правило 13

Чужди и непознати в друг град клирици по никой начин никъде да не служат, ако нямат препоръчително писмо от своя епископ.

Правило 14

Понеже в някои епархии е позволено на четци и певци да встъпват в брак, светият събор определи: на никой от тях да не е позволено да взима жена друговерка; ония, които са добили вече деца от такъв брак и са успели да ги кръстят при еретици, нека ги довеждат в общение с вселенската църква; а онези, които не са ги кръстили, да не ги кръщават при еретиците, нито да ги съединяват в брак с еретик, иудеин или езичник, освен само в такъв случай, когато лицето, което встъпва в брак с православен, обещае да премине в православната вяра. Който наруши това постановление на светия събор, нека бъде наказан според правилата.

Правило 15

За дякониса да не се ръкополага жена, ненавършила четиридесетгодишна възраст, и то след грижливо изпитване. Ако след като се ръкоположи и след като известно време престои на служба, встъпи в брак, такава, понеже е оскърбила Божията благодат, нека бъде предадена на анатема заедно с този, който се е съединил с нея.

Правило 16

На девица, която е посветила себе си на Бога, а така също и на монашестваци е забранено да встъпват в брак. Ако се намерят такива, които вършат това, нека бъдат отлъчени от църковно общение. При това определяме местният епископ да има власт да проявява човеколюбие в такива случаи.

Правило 17

Във всяка епархия селските или колибарските енории да си останат неизменно под властта на ония епископи, които са ги имали, а най-вече ако в продължение на тридесет години те безспорно са ги имали под ведомството си и са ги управлявали. Ако преди изтичането на тридесет години е бил или бъде предявен спор за тях, тогава да се позволи на тези, които се смятат онеправдани, да се отнесат по тоя повод до областния събор, а ако някой е онеправдан от митрополита си, нека се съди пред екзарха на диоцеза или пред цариградския престол, както е казано вече. Ако пък по силата на царска власт се е основал или ще се основе някой град, редът на църковните енории да следва държавното и гражданско разпределение.

Правило 18

Ако образуването на съзаклятие или наговаряне, като престъпление, е напълно забранено и от гражданските закони, колко повече то трябва да бъде забранено да става в църквата Божия. Затова, ако се окаже, че някой от клира или монашестваци са се обвързали помежду си с клетва за съзаклятие или да коват интриги срещу епископи или срещу клирици, нека бъдат низвергнати.

Правило 19

Стана ни известно, че в областите не стават установените от правилата епископски събори, поради което много църковни работи, които имат нужда от уреждане, остават занемарени. Затова Светият събор определи: съгласно правилата на светите отци, във всяка област епископите два пъти в годината да се събират наедно, където определи епископът на митрополията, и да уреждат всичко, което се окаже нужно. А епископи, които не дойдат на събора, макар и да се намират в градовете си и да се радват на добро здраве и да са свободни от необходима и неотложна работа, нека бъдат братски смърени.

Правило 20

На клирици, определени към известна църква, е забранено, както вече постановихме, да преминават към църква в друг град; те трябва да се задоволяват с тази (църква), в която първоначално са удостоени със

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ЧЕТВЪРТИ ВСЕЛЕНСКИ
СЪБОР (Халкидонския)

служение; изключение се прави само за ония, които са изгубили отечеството си и по необходимост са преминали в друга църква. Ако някой епископ след това определение приеме клирик, който е подвластен на друг епископ, определяме да бъде въвн от църковно общение и този, който е приет, и оня, който го е приел, дотогава, докато преминалият в друга църква клирик не се върне в своята.

Правило 21

Клирици или миряни, които се оплакват срещу епископи или клирици, да не се допускат да се тъжат направо и без изследване, а предварително да се изучи общественото мнение за тях.

Правило 22

Забранява се на клирици след смъртта на епископа им да разхищават принадлежащите му неща, както това предписват и древните правила². Ония, които вършат това, се излагат на опасността да бъдат низвергнати от степената си.

Правило 23

Светият събор се научава, че някои клирици и монашестваци, без да са натоварвани от епископа си, а някои, дори и отлъчени от него, идват в царствения град Цариград и дълго живеят в него, като произвеждат смущения и нарушават църковния ред, и дори разстройват домовете на някои. За това Светият събор определи: на такива, преди всичко да се напомни чрез едикта на светата Цариградска църква да се отстранят от царствения град. Ако безсрамно продължават същите неща, да се отстраняват оттам и въпреки волята им чрез същия едикт да се връщат по местата им.

Правило 24

Веднъж осветени със съгласието на епископа манастири, да си останат завинаги манастири; принадлежащите там имущества да се пазят и занаяд никога да не се обръщат в светски жилища; тези, които допуснат да стане това, да се наказват според правилата.

Правило 25

Понеже някои митрополити, както ни стана известно, не се грижат за поверените им паства и отлагат поставянето на епископи, за това светият събор определи: поставянето на епископи да става в срок от три месеца, освен ако извънредна нужда не изисква да се продължи времето на отлагането. Който не изпълнява това, подлежи на църковна епитимия. При това доходите на овдовяла църква да се пазят непокътнати от икономата ѝ.

Правило 26

Понеже, както ни стана известно, в някои църкви епископи управляват църковните имоти без иконом, затова определяме: всяка църква, която има епископ, да има от средата на клира и иконом, който да управлява църковното имущество със съгласието на епископа, за да бъде явно управлението на църквата, та да се не пилее нейното имущество и да няма упреци срещу свещенството. Който не извърши това, да е отговорен пред църковните правила.

Правило 27

Ония, които отвличат жени, за да ги вземат за съпруги, или които помагат, или които са съгласни с отвличащи, светият събор определи: ако са клирици, да се низвергват, а ако са миряни, да се предават на анатема.

²Апостол. прав. 40.

Правило 28

Следвайки напълно определенията на светите отци и признавайки четеното днес правило на сто и петдесетте боголюбезни епископи, събрани на събор в дните на Теодосий Велики, блажена му памет, в царстващия град Цариград, нови Рим, и ние така също определяме и постановяваме относно предимствата на светата църква в същия град Цариград, нови Рим, понеже на престола на древния Рим отците правилно дадоха предимство като на царстващ град. Затова, водени от същите съображения, сто и петдесетте боголюбезни епископи признали равни права на светия престол на новия Рим, разсъждавайки правилно, че градът, който е удостоен с честта да бъде град на царя и правителството и който се ползва с предимства, равни на древния царствен Рим, и в църковните работи трябва да бъде въздигнат като него и да бъде втори след него. На тези именно основания митрополитите на областите Понтийска, Азийска и Тракийска, а също и епископите у другоплеменни от поменатите диоцези, да се поставят от гореспоменатия свети престол на светата цариградска църква, т.е. всеки митрополит на поменатите области, заедно с епископите от областта, трябва да поставят епархийски епископи, както предписват божествените правила; а самите митрополити на посочените области, както се каза, трябва да бъдат поставяни от Цариградския архиепископ, след като се произведе, според обичая, и му бъде представен изборът.

Правило 29

Светотатствено е епископ да се понижава в свещеническа степен. Ако някоя основателна причина го отстранява от епископско действие, той не трябва да заема и презвитерско място. Ако без всякаква вина е отнето достойнството му, нека бъде възстановен в епископското си достойнство.

Правило 30

Понеже боговейните египетски епископи, без да се противят на вселенската вяра, сега отложиха да подпишат посланието на светия епископ Лъв, като обясняват, че имали в египетския диоцез обичай нищо такова да не вършат без съгласието и разрешението на архиепископа си и молят да им се даде срок, докато бъде поставен нов епископ на главния град Александрия, намерихме за справедливо и човеколюбиво те да останат в същия сан в царствения град и да им се даде срок, докато бъде поставен архиепископ във великия град Александрия. Затова, оставайки в сана си, те или да представят поръчители, ако им е възможно, или чрез клетвено обещание да отстранят всяко съмнение.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ ПЕТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР

Исторически сведения за Петия вселенски събор

Малко време след като Халкидонският събор с най-благоразумните си решения затвърдил, като на котва, в невъзмутим мир бунената от различни страни православна вяра, ето че появилата се отново буря насочила срещу нея не само същите вълни - евтихиански и несториански, а и остарелите заблуди на Ориген. От пропастта на тези три ереси произлезли наново големи движения и обхванали цялата църква. Нека кажем по нещо за всяка една от тях. Преди всичко евтихианското безумие, задушено по-скоро от страх, отколкото доброволно, се таяло в душите на мнозина и щом му се представила възможност, се изкопчило из засадите си и с всички сили раздрусало основите на три източни патриархата - Александрийски, Антиохийски и Цариградски. Като научили за смъртта на император Маркиан, който през живота си и със закони, и с оръжие мъжествено защитавал Халкидонската вяра, и освободени от този страх, всички бивши привърженици на Диоскор светотатствено надигнали глава; предвождали ги Тимотей Елур и Петър Монг¹. Окръжени отначало от тълпи на еретици, те нападнали Протерий, тогавашен Александрийски епископ, избран от Халкидонския събор, убили го в кръщелната, където се бил скрил, разкъсали го на парчета, които хвърлили в огъня и прахът разхвърлили по вятъра. Император Лъв, който наследил Маркиан, научил това с най-голямо огорчение, и когато узнал, че александрийци беснеят така с омраза към халкидонския събор, той с грамота запитал за тоя събор отделно всекиго от епископите, участвали в него. По този начин те дали за събора най-похвални отзиви; запазени са и посланията им до император Лъв. Малко време преди убийството на Протерий епископството заробил Елур. Макар срещу него да имало най-строга присъда както от събора на епископите, така и от страна на благочестивия император, те не могли да направят така, че александрийската катедра в продължение на много години да не е в ръцете на двама епископи - единия православен, а другия евтихиански, понеже дори Петър Монг и други подобни на него се добрали до тази чест с жестоки притеснения и огорчения на православните.

Така бушували евтихианите в Александрия, а не по-малко и в Антиохия под предводителството на Север, който² бил роден в Созопол Писидийски, занимавал се някога в Берит със съдебни дела и изведнъж станал монах, а от монах евтихианец, и поради това бил изгонен из манастира от игумена Нефалий; от там дошъл в Цариград, където, като сполучил да добие благосклонността на император Анастасий и на сенаторите, окръжен от тълпи на компрометирани хора, събрани от кол и въже, както се казва, той сваля от александрийската катедра православния и благочестив епископ Флавиан³ и се настанява на негово място. Щом завладял тази катедра, въпреки клетвата си, анатемосал халкидонския събор⁴, разтурял църкви, всял страх сред благочестивите хора, изпратил ги на заточение и ги подхвърлил на бичуване; най-голямо злодейство извършил спрямо триста монаси⁵, чието постоянство той не могъл да разколебае нито със заплашване, нито с ласкаене, и затова ги обезглавил и заповядал телата им да бъдат оставени непогребани, за да бъдат изядени от нощни псета; най-после не оставил място, неосквернено от стенания, кръв и трупове. Просто за учудване е как така тоя човек е могъл да извърши толкова престъпления и убийства и да вмести в себе си толкова ереси.

Ето на какви жестокости са били подхвърлени антиохийци от евтихианите. Не на по-малко плачевни жестокости били подложени и жителите на Цариград, отначало при Акакий, горещ защитник на Петър Монг

¹На полето: всичко това е от Либерата гл. 15.

²Евагр. кн. 3, гл. 33 и Никифор. кн. 16, гл. 29.

³Либерат. Гл. 19 Никиф. Кн. 16, гл. 29.

⁴Царигр. събор. Под предс. на Мина, деян. 1.

⁵Послан. на монасите до папа Ормизд.

⁶, на когото помагал да запази александрийското епископство, и станал коварен предател на халкидонската вяра, стараейки се с хитрости и интриги за дълго време да притъпи бодростта на римските първосвещеници, сетне при Антим ⁷, който, като се отказал от Трапезундското епископство, чрез най-голямо злодеяние узурпирал цариградската катедра и я осквернил с нечестиви еретически обичаи и пороци. Понеже това действало твърде тежко върху Римския първосвещеник Агапит ⁸, който пристигнал тогава в Цариград по делото на Теодат, цар на готите, той не само че се въздържал от всяко съвещание и общение с Антим, а го и свалил от патриаршеската катедра, въпреки съпротивата на августата Теодора, и на негово място възкачил Мина, мъж с изпитана святост, когото сам посветил в църквата "Света Мария" при пълно одобрение на народа и на сената. Всичко това след късо време било признато както от поместения събор, свикан от Мина при легати на апостолската катедра, така и от волята и определението на император Юстиниан. Задушената от тези две събития сила на някои еретици затихнала до известна степен. - Това за евтихианите.

Но Изтокът бил не по-малко раздрусан и от несторианската ерес, на която много помагали издадени от трима автори съчинения, един от които бил Мопсуетският епископ Теодор, който преди Ефеския събор писал срещу Евномий и Аполинарий ⁹, понеже допусkali едно естество в Христа и явно отхвърляли и учението, че Христос е едно лице и че Бог се е облякъл с плът и че Мария била майка на Бога ¹⁰. И така, когато се оказало, че той сее семето на несториански плевели, се потвърдило, че не току-тъй без причини и основания порано заради него произлязъл спор между Прокъл Цариградски, Кирил Александрийски и Иоан Антиохийски. Несторианите пък знаейки, че след осъждането на Несторий книгите му били забранени за православни ¹¹ и страхувайки се да не би да пресъхне изворът, от който да може народът да чете несторианска отрова, издали съчинението на Теодор Мопсуетски не само на гръцки, но и на сирийски, арменски и персийски език. Другият бил Кирският епископ Теодорит. На дванадесетте глави на Ефеското изповядване на вярата, написани от Кирил, той противопоставил също толкова анатемосвания. Третият бил Едеският епископ Ива. Като написал послание до Перса Мара, той изобличил в неговото лице предшественика си Равул, че уж незаконно предал на анатема Теодор Мопсуетски, за когото се отзовал още, че много послужил на църквата и че в много схватки с еретици се показал храбър учител. Това послание послужило като съблазън за мнозина и притегляло простите хора на страната на Мопсуетски и на Несторий, чието учение съдържало в себе си. Когато това било съобщено на Цариградския епископ Прокъл, той, от страх да не би да понесе някакво унижение от него, с послание молил най-настоятелно Иоан Антиохийски да обуздае Ива, който дишал злодеяния. Иоан не обърнал внимание на това, нито пък приемникът му Домн. И тъй работата останала непокътната ¹² до император Теодосий Млади и Флавиан Цариградски, по заповед на които епископите Фотий и Евстатий, като свикали в Берит във Финикия събор, изследвали работата на Ива. Мъчно може да се повярва колко и какви безчестия бил нанесъл едеският клир на епископа си. Като разгледал грижливо от всички страни делото, съборът определил, той (Ива), като анатемоса Несторий, да запази епископството. Но несравнено безчовечно постъпил с него Диоскор и привържениците му; те жестоко го преследвали, задето проповядвал за двете естества на Христа против Евтихий, чието учение било несъгласно с ефеския събор и с Кирил. След това задочно и без да го изслушат, го обвинявали и затваряли в разни тъмници. Подир това след много спорове по този предмет, станали при не малки сътресения в църквата, Ива се обърнал към Халкидонския събор. Като прочел беритските актове, този събор решил, Ива, който анатемосал Несторий, да бъде върнат в общение и възстановен като епископ в църквата си. Обаче за посланието му до Перса Мара съборът издал определено, ясно, общо и единодушно постановление. Така щото от него, като неосъден още от църквата, мнозина се ползвали за гибел, както и за гибелта на други. Това за клиентите и покровителите на Евтихий и Несторий.

Към тия ереси се присъединило и третото бедствие, причинено от двама монаси на Новата лавра (това бил манастир на св. Сава в Палестина) Нонна и Леонтий византийски ¹³. При все че били твърде невежествени, те, като избрали от Ориген всички най-важни негови грешки, ги разпръснали по целия изток; най-важната

⁶ Либерт. гл. 16 и 17.

⁷ Царигр. събор. Под предс. на Мина, деян. 1.

⁸ Либерат. гл. 21.

⁹ Либерта. гл. 20.

¹⁰ Пет. Царигр. събор. събр. 4 "Юстиниан в едикта за изповед. на вярата".

¹¹ Либерат. гл. 10. Пет. Цар. съб. 1, към посланието на Юстиниан до събора.

¹² Халкидон, сб. деян. 10, из беритск. съб.

¹³ Кирил монах - в живота на Сава. Импер. Юстиниан в послан: до Мина против Ориген. Никиф. кн. 17, гл. 27.

от тях е следната: че душата съществува преди тялото си и че тя може би още на небесата е извършила прегрешения. При това небето, слънцето, луната, звездите и водите, които са над небесата, са някакви одушевени и разумни сили. Освен това (казват те) при възкресението телата на хората ще получат кръгла форма, мъченията на всички нечестиви люде и на самите демони ще имат своя край, и нечестивите, и демоните ще бъдат върнати в предишното си битие и състояние; в заключение на всичко това (казват те) Христос бил прикован към кръста и заради демоните и че Той ще трябва да претърпява страдания през бъдните векове от зли духове, които са на небето. За да не се разпространява все повече и повече и за да се пресече заразителното влияние на това тяхно безумие, император Юстиниан, по настоятелна молба на някои Иерусалимски монаси¹⁴ - на дякон Пелагий, апокрисиария на папа Вигилий и Цариградския патриарх Мина, обуздавал със свои закони не само евтихианите, а и оригенистите с най-строг едикт, който след това бил одобрен с гласа на всички патриарси и на папа Вигилий, в който, между другото, се казва, че от Оригеновите съчинения изскочили Манес и Арий с всички други еретици като свирепи зверове от бърлогите си.

Вестта за това осъждане не без скръб приел Теодор, епископ на Кесария Кападокийска¹⁵, човек, твърде много предан на Ориген, акефал по ересеучение и извънредно неприязнен на дякона Пелагий. За да помогне, доколкото е възможно на Ориген и на акефалите, той преди всичко съветвал император Юстиниан, у когото успял да добие милост и благоволение, да не се ангажира толкова много и да не се грижи за преследването на акефалите и за защита на халкидонския събор, защото работата можела лесно да се отстрани, като се предаде на публично осъждане книгата на Мопсусетски, посланието на Ива и анатемосванията на Теодорит. Понеже, казал, всички действащи заедно с Евтихий, ако и да принадлежат на различни секти, отхвърлят халкидонските актове не по някаква друга причина, а за това, първо, че този събор върнал прежните места на Теодорит и на Ива, лишени от катедрите за ерес - и второ, че одобрил посланието на Ива, което съдържало одобрение на Теодорит, та като се поправели тези грешки, Светият събор щял да бъде приет от всички. Така говорел Теодор на Юстиниан, макар и лъжливо, но затова пък твърде запалено. Понеже Халкидонският събор както върнал епископското достойнство на Ива и на Теодорит не иначе, но според плодовете на покаянието им, така не оказал никаква чест на Мопсуетски. А защото в частност, пък и особено за него, тогава никой не повдигал никакъв въпрос, затова и не било взето никакво решение; но ако за него повърхностно се споменава в посланието на Ива, това е станало по обичая, както обикновено на съборите се четат много послания на частни лица и на епископи. Защото не е малка разликата между решение на събор и споменаване; и ако трябваше да се обсъжда всичко, за което се споменава, работата щеше да се затегне до безкрайност. Затова кесарийският епископ Теодор, чрез недобросъвестното разположение на Юстиниан, се домогвал не да върне мира в църквата, а да подрони доверието в Халкидонския събор, относно който настоявал, че имало нужда от пречистване.

Това се домогвал да постигне Теодор заедно с привържениците си. Но несторианите му пречили с това, че нямайки възможност да поднесат на народа отровата си чрез книгите на Несторий, искали да постигнат целта си чрез останалите съчинения на Мопсуетски, Теодорит и Ива. Много препирни и спорове са предизвикали в онова време тия три глави¹⁶: първата за книгите на Теодор Мопсуетски, втората за анатемосванията на Теодорит против Кирил и третата за посланието на Ива. Императорът Юстиниан питал за тях отсъстващите, които дали твърде неизгодни отзиви. Но понеже след този отзив мнозина не могли да бъдат убедени да се откажат от защитата на въпросните три глави, за това отначало по съгласие на папа Вигилий¹⁷, който взимал главно участие в тази работа, после по увещание на император Юстиниан тези три глави били представени за разглеждане на вселенския събор, както и делото на акефалите и оригенистите. За да не позволят на последните никъде да не стават епископи, трябвало те да бъдат осъдени от многочислен събор на самите епископи. И затова през 27 година от царуването на Юстиниан в 12-а след консулството на Василий (т.е. в 553 г. след Р.Хр.) бил свикан Петият събор, Цариградският. На него присъствали Цариградският епископ Евтихий, който заел катедрата след смъртта на Мина, Аполинарий Александрийски, Домнин Антиохийски и трима, заемащи местата на иерусалимския патриарх Евстохий, именно: Стефан, Георги, Дамян, а всичко били сто шестдесет и пет епископи¹⁸. Папа Вигилий бил тогава в Цариград. Канили го няколко пъти да

¹⁴Либерат. гл. 23.

¹⁵Пак там. Гл. 23 и 24.

¹⁶Пет. Царигр. събор. 1, в послан. на импер. Юстиниан.

¹⁷Пак там, в посланията на папа Вигилий и на Евтихий до Вигилий.

¹⁸Зонара, в Юстин. Фотий, за съборите.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ПЕТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР

присъства на събора - първия път трима патриарси и седемнадесет епископи, които с унижение го молили за това от името на събора ¹⁹, след това трима патриции, пратени от императора заедно с епископите. Но никакви молби не могли да го склонят да отстъпи от обичая на предшествениците си, които се отклонявали от вселенските събори ²⁰, особено за това, че му се виждало несъвместимо с достойнството на апостолската катедра да заседава между почти чужди епископи, а пък от Италия взел със себе си малко епископи, понеже отивал не на събор, а при императора. Той обаче обещал да даде съгласието си по всички ония пунктове, които законно бъдат решени от свещения събор.

Щом като събранието се научило за това, отците открили събора в 24-ия ден на майските нони и почнали от Теодор Мопсуетски ²¹: като разгледали, от една страна, книгите му, а от друга - възраженията против него на Кирил, Прокъл и Вавил, те произнесли анатема срещу Теодор Мопсуетски и книгите му и определили (което било предмет на спор между мнозина), че църквата може да присъжда анатема против еретици дори и подир смъртта им. След това минали на посланието на Ива ²² и, съпоставяйки го с халкидонските актове, решили то да се предаде на анатема и да се унищожи като несъгласно с истинската вяра. Същото решение било взето ²³ и по анатемосването на Теодорит; и освен това нищо друго, понеже той бил приет в общение от Лъв и от халкидонските отци след като явно прокледл Несторий. След извършването на това били издадени 14 правила, с които била изяснена православната вяра против Несторий, акефалите и други еретици, произхождащи от Евтихий и Север. Това са актовете на Петия събор, които са дошли до нас.

На тоя събор бил повдигнат въпросът и за заблужденията на Ориген, Дидим и Евгарий ²⁴; и когато били прочетени съчиненията на монасите Евлогий, Конон, Кириак и Панкратий, които те представили на събора за опровергаване на лъжливото учение на Ориген, а тъй също разгледани били и съчиненията, издадени против Ориген от Юстиниан, одобрени и от папа Вигилий, тогава всички отци едногласно осъдили Оригеновите заблуди и с обща присъда обявили учението му за лъжливо.

По-нататък този Петия събор с най-силни изрази бил потвърден от римските първосвещеници - отначало от Вигилий (с чието съгласие и бил свикан ²⁵) и последователно от Пелагий ²⁶, който в негова защита написал знаменито послание, от свети Григорий Велики ²⁷, Николай I ²⁸. И др., а така също и от съборите - вселенски шести и седми и др. (поместни). При все че този събор е утвърден и бил под защитата на император Юстиниан, мнозина не се страхували да го укоряват, че не бил съгласен с Халкидонския събор ²⁹, който незаконно уж осъдил няколко невинни починали вече епископи и че унищожил посочените три глави, които дълго време били в употреба. И това зло така широко се разпространило, че този събор отхвърляли някои отделни епископи, а дори и един поместен събор ³⁰ на епископи от Истрия, Лигурия, Венеция и др. градове на Италия, и преди всичко, Павлин Аквилейски ³¹ и Онорат Медиолански дръзнали публично да го отхвърлят и не само без съгласието на римския първосвещеник, а дори и при явното от негова страна противодействие. Затова Пелагий заедно с Нарсес патриция и управителя на цяла Италия ³² били принудени да се погрижат да обуздаят тъй безсрамното човешко упорство с помощта на царската власт, а Павлин и Онорат, виновници на тоя гнусен разкол, да изпатят под военна стража в Цариград. Това обстоятелство още повече раздухало пожара, докато ереста не била обуздана със свещени увещания и с декрети от блажените първосвещеници Григорий и Сергий ³³ до такава степен, че почнали да уважават петия събор дори и ония епископи, които го отричали.

¹⁹Пет. Царигр. съб. 2 и 3.

²⁰Лъв в посл. 13 и 45.

²¹Събран. 4 и 5.

²²Събран. 6.

²³Прав. 13.

²⁴Никиф. книга 17, гл. 27.

²⁵Шест. съб. Деян. 18. Евагр. кн. 4, гл. 20. Никиф. кн. 17, гл. 27.

²⁶В послан. до Нарсеса.

²⁷Кн. 1 посл. 24; кн. 2 посл. 10 и 36; кн. 3, посл. 37.

²⁸Посл. до импер. Михаил.

²⁹Григор. кн. 3 послан. 2, 3, 4 и 37; кн. 12. посл. 7.

³⁰Пелаг. посл. до Нарсес. Павл. дяк. кн. 3, гл. 12.

³¹Беда, кн. шестте възрасти.

³²Пелаг. Посл. до Нарсес.

³³Павл. Дяк. Кн. 4, гл. 4.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ ШЕСТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР (Цариградския, Тулски)

Исторически сведения за Шестия вселенски събор

След осъждане на ересите - евтихианска и на акефа-лите, които отхвърляли Халкидонския събор, от евтихианското нечестие се родили разни заблуждения на монотелитите. Нямайки смелостта открито да отричат двете естества в Христа, те започнали да отричат в Него две воли и две действия, та поне тайно да въвлекат душите на хората в предишните евтихиански заблуди, което не могли да правят явно. Техен водач и защитник бил Фаранският епископ Теодор¹ ... От Теодор това зло преминало у цариградския епископ Сергей, който бил родом сириец и се възпитавал в обществото и под ръководството на яковитите; то достигнало дори Кир, Фасидски епископ², и до други, а особено до яковитския патриарх Атанасий, също родом сириец, човек хитър и който се отнасял извънредно враждебно към постановленията на халкидонския събор. Той се срещнал в Ерапол с Ираклий, който в това време тържествувал по повод на победата си над персийците и получената от това плячка. Императорът се опитал да извлече Атанасий от тинята на заблудата му, обаче сам затынал в нея. Той почнал да увещава Атанасий да приеме халкидонското изповядване на вярата³, обещавайки му, в случай на обръщане, Антиохийския патриархат. Атанасий се престорил, че изповядва вярата точно така, както император Ираклий желае, и като изповядал две естества в Христа, от своя страна поискал мнението на императора, една ли воля и едно ли действие са в Христа, или две воли и две действия? Ираклий тогава не намерил за възможно да се изкаже по този въпрос никак по-определено и се отнесъл до Цариградския епископ Сергей, който не бил тук, и после към Кир, който тогава бил председател на Фасида. Те убедили Ираклий, че в Христа е една воля и едно действие, и той обнародвал това мнение с официален едикт, който нарекли изложение⁴. След това Кир като награда за нечестие си бил преведен на Александрийския престол на мястото на починалия председател Георгий и като се посъветвал с Теодор Фарански⁵, обнародвал девет глави с анатемосвания. В седмата от тия глави с всички сили защитава споменатата ерес и заплашва с най-строга анатема ония, които не я приемат. Със същата енергия действал и Сергей в Цариград. Той свикал събор на епископите от своята област⁶, в който с разни хитрувания влял същата отрова и пред очите на цял народ приковал на вратите на катедралния храм изложението, утвърдено с императорския авторитет и подписано от епископите. Вследствие на всичко това тази ерес се разпространила надалеч по целия Египет и в Цариградската област.

Светотатствените смущения и замисли на тия хора значително отслабил Софроний⁷, монах с високо благочестие. Отначало той направил това с послания до Кир и Сергей; а впоследствие, когато се възкачил на Иерусалимския престол, свикал събор на епископите от своята област, на който разкрил новите замисли и хитрувания на монотелитите, с които застрашавали православния народ, и след това ги предал на осъждане. Ядосан от това, Сергей го наклеветил пред Римския папа Онорий⁸ и го обвинил, че бил развълнувал целия Изток с нови изрази за двете воли и двете действия и че бил нанесъл тежко оскърбление на акефалите, които в това време почнали да показват по-добри намерения, отколкото по-рано и че били станали по-

¹Lateranens. sinod. 1, 2.

²Erist. VI Cyri Syno act. 13. Later. secr. 3 etepist. Sergii eodsecret.

³Auctor hist. miscell. lib. 18. Cedren. et Zonar. in Heracl.

⁴Ευθεσις. Later. synod. secr. 3.

⁵Auct. hist. miscell. Cedr. loc. eit. Later. secr. 3. Sext synod act. 18.

⁶Later. secr. 3.

⁷Hist. miscell. Cedran. et. Zonar. loc. cit. Suggest. Stephan. Dor. Later. secr. 2.

⁸Epist. Serg. ad Honor. ad. Sext. synod. epist. 12.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ШЕСТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР
(Цариградския, Тулски)

здравомислещи. Онорий написал на Сергей, Кир и Софроний в тон, който показвал, че единствената му цел е да прекрати тия нови въпроси, които пораждат несъгласие и раздор. Като изтълкували този отговор на папата в смисъл, че одобрява тяхната заблуда, монотелитите почнали да злоупотребяват с неговото име за покровителство на своите привърженици⁹.

Но когато вместо Онорий на престола се възкачил¹⁰ Северин и след това вместо Северин - Иоан четвърти, последният, като получил от Ираклий сведения за монотелитите, унищожил определенията на техния римски събор и се стараел да отклони императора от дейно общуване с тях. Под влияние на това, както твърди св. Максим¹¹, Ираклий се освободил от всяко църковно осъждане с едикт, в който, между другото, написал следното: "Изложението не принадлежи на мене, аз не го диктувах и не съм заповядал да бъде съставено; състави го патриарх Сергей преди 5 години, когато се връщах от изток. Той ме моли, след като се завърнах в тоя щастлив град, да обнародвам това изложение от мое име и с мой подпис. Направих това по негово настояване; а сега, като узнах, че някои се въоръжават против изложението, обявявам на всички, че то не принадлежи на мене".

След това Ираклий бил наследен¹² от сина си Константин, а Цариградският епископ Сергей наследил Пир, знаменит по своето участие в оная язва и онова безумие, за които става дума. Задето отровил Константин, заради мащехата му Мартина, той бил изпратен в Африка, където се запознал с вселенското учение под ръководството на свещеноинока Максим¹³. След това бил пратен в Рим до папа Теодор, който застъпил мястото на Иоан четвърти. Тук, след като представил на Теодор едно съчинение, в което се изказало отвращение от всяка ерес, той бил приет от тоя папа в общение¹⁴. Но току-що се отдалечил от града, Пир в Равена пак приел отровата, от която се бил освободил в Рим. Вследствие на това Теодор, при участието на целия клир, тържествено го предал на осъждане пред гроба на върховния Апостол и го лишил от свещен сан¹⁵. При това поръчал на Стефан Дорски да обходи Изтока и с апостолската власт да обуздае дързостта на монотелитите.

В това време Констант, син на Константин и внук на Ираклий, който заедно с престола наследил и нечестието им¹⁶, възкачил на цариградския престол монотелита Павел. Надявайки се на покровителството на императора, Павел, подобно на звяр, опустошил Божието лозе, като разпространил до самата Африка пожара на нечестието, който впрочем незабавно бил отслабен и почти съвършено загасен благодарение на непрестанните старания на пастирите на Нумидия, Мавритания и Бизенца¹⁷. Те с всички сили се стараели да свикват в различни места събори, да затвърдяват в народа отеческите предания и да изстребват монотелитските заблуди. Освен това с многочислени и най-силни послания те ту убеждавали императора Констант и епископа Павел да се обърнат към изпълнение на дълга си, ту усърдно молели римския папа Теодор с най-строги решения и с изобличения да задуши дързостта на еретиците. Теодор подхвърлил Павел, чието безумие и упоритост против увещанията на православните предстоятели пораствало все повече и повече, на строга анатема и го лишил от цариградския престол¹⁸. След това Павел почнал да беснува и вилнее още повече. Той изтезавал с бой и заточил дори римските легати, въпреки неприкосновеността им по международното право, и унищожил до основи олтара, който бил определен за извършване на богослужение в Цариград по римски обред.

Възмутен от тия жестоки беззакония, Мартин първи, благочестив приемник на Теодор, свикал в Латеран събор¹⁹, както за да разгледа жалбата на Дорския епископ Стефан от името на починалия вече Иерусалимски епископ Софроний, така и въобще да изследва въпроса за монотелитите. В присъствието на явилите се на събора сто и петдесет епископи били прочетени гласно много жалби, които били подадени

⁹Epist. Honor. ad. Serg. Sext. synod. act. 12.

¹⁰Auct. hist. miscell. et Cedr. ubi supra.

¹¹Ex gestis s. Maximi, que extant in codic. Vatican.

¹²Auct. hist. miscell. lib. 18. Cedr. et. Zonar. in Constant.

¹³Auct. hist. miscell. ubi supra.

¹⁴Later. synod. secr. 1 Hist. miscell. ubi supra. Anast. in Theodoro.

¹⁵In. suggest. Steph. Dorens. Lateranens secr. 2.

¹⁶Zonar. in Constant. Hist. miscell. ubi supra.

¹⁷Epist. epist. Afric. secr. 1.

¹⁸Later. secr. 1 Anastas in Theodorit. Auctor vitae Martini papae, apud surium. I. VI.

¹⁹Later. sdecr. 1 et seqq.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ШЕСТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР
(Цариградския, Тулски)

срещу еретиците; четени били беседи, послания, речи и дребни монотелитски произведения; също така били четени мнения и на свети отци, които много красноречиво говорели против новото светотатствено учение. След грижливо разглеждане на всичко това в пет заседания или съвещания, по съгласие на огромно болшинство, били признати в Христа Господа две воли и две действия²⁰, и това признание било изложено в двадесет правила. Теодор Фарански, Кир Александрийски, Сергей, Пир и Павел, цариградски епископи, били обявени за еретици. Осъдени били при това - изложението на Ираклий и образаца (τυπος), който в качество на правило за вярата висял на църковните врати и автор на който бил Павел²¹.

Това високо мъжество и необикновено усърдие на римския папа за възстановяване на вярата никак не се харесало на нечестивия император Костант²². Той не само че подложил на жестоко наказание монаха Максим, най-дейния сътрудник и помощник на Мартин, и двамата му ученици, носещи едно име - Атанасий, а заповядал отначало на ексарха Олимпий, а по-късно на Теодор Калиоп, да хванат самия папа Мартин и да му го представят в Цариград. Оттук той бил заточен в Херсонес, където след различни страдания и бедствия се прославил и свършил първосвещеничеството си по един особен, бавен начин на мъченичество, като при това се прославил с многобройни чудеса. Но и Костант, който бил ненавиждан от всички, не избегнал Божието наказание: когато след известно време заминал за Сицилия, там някой си Андрей, син на Троил, с една кофа му разбил главата в банята²³. С такъв нещастен край на живота си Костант сложил начало на своите вечни мъки в ада.

Костант бил наследен от сина си Константин, наречен Погонат, който бил най-ревностен привърженик на православната вяра. Желаете да унищожи наследственото петно, така да се каже, сложено върху дома му от неговите предци, той влязъл в сношение отначало с римския папа Домна²⁴, а по-късно с приемника му Агатон, относно свикването в Цариград на вселенски събор под председателството на папски легати. Агатон се съгласил²⁵ и упражнил властта си, за да се постигне това. Като свикал в Рим събор от 120 епископи, той изпратил в Цариград четирима легати, за да председателстват събора от негово име, именно: презвитерите Теодор и Георги, дякона Иоан и иподякона Констанций, като ги снабдил с превъзходни и с учено съдържание послания до императора и до събора. В тия послания той изложил православната вяра въз основа на най-ясни места на Свещеното Писание, както и въз основа на светоотечески свидетелства и предания²⁶. На тоя Цариградски събор от името на Римския събор, станал под председателството на Агатон, заминали епископите Абунданций Патернски и Иоан Регийски, а също и презвитер Теодор, в качеството си на наместник на Равекския епископ Теодор. На събора присъствали трима източни патриарси: Георги Цариградски, Макарий Антиохийски, Петър Александрийски, а Йерусалимският патриарх се представлявал от презвитера Георги. Те се придружавали от множество епископи, относно броя на които писателите не са напълно съгласни помежду си, понеже едни от тях имат предвид, както изглежда, само присъстващите на събора епископи, именно около двеста седемдесет и девет, като в това число включват може би ония, които са подписали посланието на римския събор и които се считали като присъстващи на вселенския събор в лицето на легати.

По такъв начин в двадесет и седмата година от царуването на императора Флавий Константин Август, в 13-ата година на неговото консулство, в седмия ден на ноемврийските дни (678 г.), в палата на двореца, наричан Труло, в присъствието на императора и придворни чиновници, всички събрани епископи започнали заседанията на събора, насочвайки своите усилия за утвърждаване на непоколебимо правило на вярата²⁷. Преди всичко²⁸ говорили много монотелити за защита на своето учение. Те си послужили с неправилни тълкувания, изопачавания, дори и с измислици, и изказали много абсурди, украсени със смесици на много нечисти неща. След като била констатирана цялата несъстоятелност на монотелитското учение и били отхвърлени всички техни хитрувания и извъртания, папските легати предложили на събора посланията - отначало на Агатон и

²⁰Lateran. secr. 5.

²¹Martini epist. ad Amandum. Synod. Later. secr. 1, 4, 5.

²²Hist. miscell. lib. 19. Martini papae epist 14 et seqq. vitae s. Martini. Anast. in s. Martin. Cedr. et Zonar. in Constante.

²³Cedr. Zonar. et auct. hist. miscell. loc. cit.

²⁴Constantini epist. ad Domnum papam.

²⁵Anast. in Agathone et VI syn. act. 4.

²⁶VI Synod. act. 1 et seqq. Hist. miscell. lib. 19. Anast. Cedr. et Zonar. loc. Cit.

²⁷Деян 1.

²⁸Деян. 2 и след.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ШЕСТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР
(Цариградския, Тулски)

после на римския събор²⁹. И понеже те били проникнати от дух на евангелско благочестие, целият събор ги приел напълно съчувствено и ги одобрил³⁰. Тук епископът на града Мелитин на име Теодор, по-скоро поради невежество, отколкото от дързост, подал молба да не се взима решение за двете воли. Отците един след друг почнали да настояват да каже кои са наставниците му, от които научил това богохулство, и той действително изказал признание, от което се виждало, че е жертва на измама на някои лица. Тук веднага изпъкнала ереста на антиохийския предстоятел Макарий. Императорът го помолил (в това време погледът на всички бил обърнат към Макарий) да изкаже мнението си по разглеждания предмет. Напоен от превратно учение, той почнал да твърди, че волята на Христа и действието Му били богомъжни (θεανδρική), т.е. богочовешки. Легатите и отците на събора се мъчили да го отклонят от заблудата и неразумните му мисли, сочейки му многочислените свидетелства на светите отци, но като не успели в това, понеже Макарий противопоставял на истинските доказателства свои лъжливи, на чистите - извратени, затова те го предали на анатема и го низвергнали от антиохийския престол, като избрали на негово място Теофан Сицилиеца, мъж с изпитана честност и вяра³¹.

След всичко това била произнесена единодушна и строга анатема³² против всички монотелити и вождовете им, в числото на които бил и нечестивият Полихроний³³, който, за затвърдяване и усилване на монотелитската секта, се опитвал да възкреси мъртвец чрез магически и вредоносни заклинания. След това отците съставили формула на православната вяра³⁴, в която изповядали две воли в Христа и две действия - човешко и божествено, а също, че човешката воля не само не се противи ни най-малко на божествената, но я следва и напълно ѝ се подчинява. Това определение те скрепили с подписите си и съставената формула била отново прочетена пред императора³⁵. След това императорът благодарил на отците, които от своя страна му поднесли своята благодарност при обща молитва за благосъстоянието и успеха във всички предприятия на така благочестивия и благоверен господар. Най-накрая те изпратили Макарий и другите низвергнати в Рим, за да бъде изследвана виновността им от Агатон³⁶, като го молили и той да потвърди събора и издадените от него канонически постановления³⁷. Към всичко това се присъединил превъзходният едикт на императора³⁸, с който той с най-силни изрази заповядвал на всички да признават благочестиво и в чистота светия Шести събор под страх на наказание за ония, които постъпят противно. Впрочем, преди посланието на императора и съборните отци да пристигнат в Рим, папа Агатон вече бил починал. Приемникът му Лъв Втори потвърдил всички актове и определения на събора³⁹. Този събор бил потвърден и от Седмия вселенски събор⁴⁰ са преведени от същото издание на Лабе, от което се превеждат всички актове на вселенските събори. Авторът на тия сведения очевидно благоприятства Римската църква, когато например иска да представи в друг вид оня известен от историята факт, че папа Онорий бил монотелит, за което е бил осъден от VI събор наедно с други еретици - монотелити, или когато говори, че съборните актове били изпратени само до римски папа тогава, когато посланието с изложението на съборните решения били разпратени до църквите римска, цариградска, александрийска, антиохийска и иерусалимска.

Правила 1-102

Правило 1

При започване на всеки разговор и работа най-добрият ред е с Бога да се почва и с Бога да се свършва, казва Богословът. За това днес, когато и благочестието открито проповядваме, и църквата, която е основана

²⁹ Деян. 4.

³⁰ Деян. 8 и съборното послание до Агатон.

³¹ Epist. Contan. imper. ad Leonem papam secundum.

³² Zonar. et Cedr. in Constante.

³³ VI съб., Деян. 16.

³⁴ Деян. 25.

³⁵ Деян. 17.

³⁶ Деян. 18.

³⁷ Посл. на Констант. до Лъв.

³⁸ Послан. на събор. до Агатон.

³⁹ Деян. 18.

⁴⁰ Тези исторически сведения за VI вселен. събор Historia sextae synodi.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ШЕСТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР
(Цариградския, Тулски)

върху Христа, непрекъснато расте и напредва, така че се въздига по-високо и от кедрите ливански - днес, когато поставяме начало на божествените думи, с помощта на Божията благодат определяме: да се пази чиста от нововъведения и изменения вярата, предадена ни от самовидците и служителите на Словото - богоизбраните апостоли, а така също и от триста осемнадесетте свети и блажени отци, които се събрали в Никея при бившия наш император Константин срещу нечестивия Арий и измисленото от него езическо другобожие или, по-добре казано, многобожие, и които чрез единомислие във вярата са ни открили и разяснили единосъщието в трите начала на богоначалното естество, не допускайки то да остане покрито с незнание, но да бъде ясно, като са научили верните да се покланят еднакво на Отца и Сина и Светия Дух, опровергали са и са отхвърлили лъжеучението за неравните степени на Божеството, като сринали и разпръснали детинските пясъчни градежи на еретиците срещу православието. Също така потвърждаваме вярата, проповядвана от сто и петдесет свети отци, които се събрали в този царствен град при бившия наш император Теодосий Велики, като приемаме богословските изречения относно светия Дух и отхвърляме заедно с предишните врагове на истината невежия Македоний, който неразумно дръзна да счита Господа за роб, и който разбойнически поиска да раздели неделимата Единица, за да не бъде пълно тайнството на нашата надежда. Заедно с тоя гнусен и бесноват против истината (Македоний) осъждаме и Аполинарий, тайноводителя на злобата, който нечестиво е изригнал, че Господ е приел тяло без душа и ум, като по този начин е прокарвал мисълта, че спасението е несъвършено. Също така запечатваме като непоклатима твърдиня на благочестието учението, изложено на двестата богоносни отци, които се събрали за пръв път в Ефес при бившия наш император Теодосий, син на Аркадий, проповядвайки, че единият Христос е Син Божий и че се е възплътил, признавайки безсъмнено родилата Го непорочно Приснодева истинска Богородица и отблъсквайки безумното разделение на Несторий като отхвърлено от Божия жребий - Несторий, който учил, че единият Христос е отделно човек и отделно Бог, и (с това) подновявал юдейското нечестие. Потвърждаваме още и вярата, православно написана от шестстотин и тридесетте богоизбрани отци в областния град Халкидон при бившия наш цар Маркиан, която гръмогласно възвестила по всички краища на земята, че единият Христос, Син Божий, се състои от две естества и че в тези две естества трябва да бъде славен, и която е изхвърлила из свещените огради на църквата, като нещо чудовищно и като язва, празномъдруващия Евтихий, който учел, че великото тайнство на нашето спасение станало привидно, и наедно с него - и Несторий, и Диоскор, от които единият бил защитник и лют привърженик на разделението, а другият - на смешението, и които от противоположни крайности на нечестието са се сгромолясали в една и съща бездна на гибелта и безбожието. Признаваме така също и приемниците си учим да признават като произнесени от Светия Дух изреченията на сто и шестдесетте богоносни отци, които се събрали в царстващия град на бившия наш цар Юстиниан, благочестива му памет, които съборно са предали на проклятие и са отхвърлили Теодор Мопсуетски, учителя на Несторий, Ориген, Дидим и Евагрий, които са възобновили езическите басни и отново са ни повтаряли в блънуване и блуждаене на ума и в сънни видения преминаванията на някои тела и души, и които нечестиво са въставали срещу възкръсването на мъртвите, а също - и съчиненията на Теодорит против правата вяра и против дванадесетте глави на блажения Кирил и така нареченото послание на Ива. Обещаваме още да пазим непокътната вярата на светия Шести събор, свикан неотдавна в този царстващ град при нашия цар Константин, която доби още по-голяма сила от това, че благочестивият император с печата си укрепил постановленията на този събор за утвърждаването им през всички времена и която боголюбно ни е разяснила да изповядваме две естествени воли и две естествени сили във възплътилия се за нашето спасение единия Господ наш Иисус Христос, истинния Бог, като е осъдила с гласа на благочестието ония, които са извращавали правия догмат на истината, проповядвайки на народа една воля и едно действие в единия Господ наш Иисус Христос, като: Теодор (епископ) Фарански, Кир Александрийски, Онорий Римски, Сергей, Пир, Павел, Петър, бивши предстоятели в този богоспасяем град, Макарий, бивш Антиохийски епископ, ученика му Стефан и безумния Полихроний, като по такъв начин е запазила непокътното общото тяло на Христа нашия Бог. Накратко казано, постановяваме да се пази твърда и до свършека на вековете непоколебима вярата на всички мъже, които са се прославили в църквата Божия и които са били светили на вселената, държейки словото на живота, а също така и техните богопредадени съчинения и догмати. Отхвърляме и анатемосваме всички ония, които те са отхвърляли и анатемосвали като врагове на истината и които напразно са скърцали със зъби против Бога и са се силили да въздигнат неправдата срещу Всевишния. Ако някой не се придържа и не приема гореозначените догми на благочестието и не мисли и не проповядва така, а се опитва да върви против тях, такъв нека бъде анатема по силата на по-рано изложеното определение на споменатите по-горе свети и блажени отци, и нека бъде

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ШЕСТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР
(Цариградския, Тулски)

изключен и заличен от християнския именник, като чужденец, понеже ние окончателно постановихме по никакъв начин нито да се прибавя, нито да се изхвърля нещо от определеното.

Правило 2

Тоя свети събор призна за прекрасно и най-желателно и това, от сега занапред за душевна полза и лекуване на страстите да останат твърди и непокътнати осемдесет и петте правила, приети и утвърдени от светите и блажени отци, които са били преди нас и които са ни ги дали от името на светите и славни апостоли. Но понеже в тези правила ни се заповядва да приемаме постановленията на същите апостоли, предадени чрез Климент, в които другомислещи във вреда на църквата отдавна са вмъкнали нещо лъжливо и чуждо на благочестието, което е затъмнило за нас боголепната красота на божественото учение, за това ние, за поука и за запазване на християнското паство, намерихме за нужно да отхвърлим въпросните постановления, като по никой начин не допускаме да се пораждат еретически лъжи и да се смесват с чистото и свършено апостолско учение. Приемаме и всички други свещени правила, изложени от светите и блажени наши отци, именно: правилата на треста осемнадесетте богоносни отци, които са се събирали в Никея, също и на отците, които се събрали в Анкира, в Неокесария и в Гангри, освен това - и в Антиохия Сирийска и в Лаодикия Фригийска; - още и на сто и петдесетте отци, които се събрали в този богоспасяем и царстващ град, и още на двестата отци, събрани първи път в областния град Ефес, и на шестстотин тридесетте свети и блажени отци, събрали се в Халкидон, също и на събраните в Сердика и в Картаген, и още на събраните втори път в този богоспасяем и царстващ град през времето на Несторий, председател на този царствен град, и през времето на Антиохийския архиепископ Теофил, също правилата на Дионисий, бивш архиепископ в главния град Александрия, на Петър архиепископ Александрийски и мъченик, на Григорий, бивш неокесарийски епископ и чудотворец, на Атанасий архиепископ Александрийски, на Василий, епископ на Кесария Кападокийска, на Григорий, епископ Нисски, на Григорий Богослов, на Амфилохий Иконийски, на Тимотей, бивш Александрийски архиепископ, на Теофил, пръв архиепископ на същия главен град Александрия, на Кирил, също Александрийски архиепископ, и на Генадий, бивш патриарх в този богоспасяем и царстващ град, още и правилото на Киприан, бивш африкански архиепископ и мъченик, и на бившия при него събор, което имало сила на предаден обичай в местата на поменатите в тоя събор председатели, и само у тях. И на никого да не бъде позволено да отменя и изменя гореозначените правила или да приема други, освен отбелязаните правила с лъжливи надписи, съставени от някои люде, които са се осмелили да търгуват с истината. Ако ли някой бъде изобличен в опитване да измени или изврати някое от изброените по-горе правила, такъв да понесе епитимия, определена от правилото, което е нарушил, и чрез това ще се цери от онова, от което се е препънал.

Правило 3

Понеже благочестивият и христорлюбив наш цар предложи на тоя свети и вселенски събор да има грижата да направи ония, които се числят в клира и които и на други преподават божествените дарове, да са чисти и непорочни служители и достойни за мислената жертва на Великия Бог, Който е жертва и Архиерей, и да се очистят от онова черно петно, което са сложили върху им незаконните бракове, от една страна, а, от друга - тъй като по този въпрос се яви разногласие, а именно принадлежащите към светата Римска църква предлагаха да се спазва всичката строгост за правилата, а подвластните на престола на този богохраним и царстващ град - правилото на човеколюбие и снизхождение, за това ние отечески и боголюбно като съединихме и едното, и другото в едно, за да не оставим нито кротостта слаба, нито строгостта жестока, особено когато грехопадението, поради незнание, е обхванало не малък брой хора, по съгласие постановяваме: да се подхвърлят на каноническо низвергване ония, които са се свързали с втори бракове и до петнадесетия ден на изтеклия месец януари от миналия четвърти индикт шест хиляди сто и девета година са останали под ярема на греха, без да искат да се отрезвят от него. Колкото се отнася до ония, които са паднали в такъв грях на второбрачие обаче, преди това наше определение са познали полезното и са отклонили злото от себе си, прекъсвайки тази несвойствена и незаконна връзка, или на които жените от втори брак са вече умрели, или пък които сами са обърнали поглед към обръщане и се поучават на целомъдрие и в късо време са забравили предишните си беззакония - такива, били те презвитери или дякони, определяме, след като прекарат под епитимия определено време, да престанат от свещенослужение или

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ШЕСТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР
(Цариградския, Тулски)

действие, но да се ползват с честта на седалище и стоене, задоволявайки се с първенството и плачейки пред Бога да им прости греха на незнанието, защото несъобразно е да благославя другиг оня, който трябва да цери собствените си язви. А ония, които са имали една жена, но вдовица, също така и ония, които след като са се ръкоположили са встъпили в един незаконен брак, т.е., презвитери и дякони - такива, след като се отстранят от свещенослужение за известно време и след като изтърпят епитимия, нека се върнат в иерархическите си степени, но без да се произвеждат в друга, по-висока степен, разбира се, след като се разтрогне незаконното им съжителство. Но всичко това ние постановихме за ония духовни лица, които, както казахме до петнадесетия ден на месец януари от четвъртия индикт са изобличени в горните престъпления; а от сега занапред определяме и възстановяваме правилото, което гласи: който след свето кръщение е бил свързан с два брака или е имал наложница, не може да бъде нито епископ, нито презвитер, нито въобще в свещения чин⁴¹; така също - и другото правило: който вземе за съпруга вдовица или разведена, блудница, робиня или опорочена, не може да бъде нито епископ, нито презвитер, нито дякон, нито пък въобще в свещения чин⁴².

Правило 4

Епископ, презвитер, дякон или иподякон, четец, певец или вратар, който се съвкупи с жена, посветила се на Бога, да бъде низвергнат от чин като такъв, който е осквернил Христовата невеста; а ако е мирянин, да бъде отлъчен от църковно общение.

Правило 5

Никой от свещения чин, който няма при себе си подозрителни лица, означени в правилото⁴³, нека не взима жена или прислужница, за да се предпази чрез това от натяквания. Ако някой наруши определеното от нас, да бъде низвергнат. Същото нека спазват и скопци, за да се предпазят от укор; а ония, които нарушат това, ако са от клира, да бъдат низвергнати, а ако са миряни, да бъдат отлъчени.

Правило 6

Понеже в апостолските правила е казано, че от произвеждани в клира безбрачни само четци и певци могат да встъпват в брак⁴⁴, затова ние на същото основание определяме: от сега занапред никой, ни иподякон, нито дякон, нито презвитер по никакъв начин не може да встъпва в брачно съжителство след като е бил ръкоположен; а ако дръзне да направи това, да бъде низвергнат. Ако някой от встъпващи в клира пожелае да влезе в законен брак, нека стори това, преди да бъде ръкоположен за иподякон, дякон или презвитер.

Правило 7

Понеже ни стана известно, че в някои църкви дякони завземат църковни длъжности и поради това някои от тях, проникнати от дързост и своеволие, сядат по-горе от презвитери, затова определяме: дякон, ако и да има достойнство, т.е. някоя църковна длъжност, да не заема място по-високо от презвитер, освен в случая, когато представлява патриарха или митрополита си в друг град по някаква работа, понеже тогава той ще бъде почетен като застъпващ мястото му. Ако ли някой с насилие или с нахалство дръзне да върши противното, такъв, като бъде лишен от степента си, нека бъде последен между всички в чин, в който се брои при църквата си, тъй като нашият Господ в учението Си, изложено от свети евангелист Лука от името на самия Господ наш и Бог, заповядва да не търсим предни места, като е казал на званите следната притча: “кога те покани някой на сватба, не сядай на предно място, да не би някой между поканените от него да бъде по-почетен от тебе, и да не би тоя, който е поканил тебе и него, дойде и ти каже: отстъпи на тогава мястото; и тогава ще отидеш засрамен да заемеш последното място. Но кога бъдеш поканен, иди и седни на последното място, та тоя, който те е поканил, като дойде, да ти каже: друже, премести се по-горе; тогава ще ти бъде чест пред

⁴¹Апостол. пр. 17.

⁴²Апостол. пр. 18.

⁴³І вселен. съб. Пр. 3.

⁴⁴Апостол. пр. 26.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ШЕСТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР
(Цариградския, Тулски)

насядалите с тебе; защото всеки, който превъзнася себе си, ще бъде унижен, а който се смирява, ще бъде въздигнат (Лук. 14:7-11). Същото да се спазва и в другите свещени степени, защото знаем, че духовните достойнства или длъжности са много по-възвишени от светските ⁴⁵.

Правило 8

В желанието си във всичко да спазваме онова, което са установили светите наши отци, и ние възобновяваме правилото ⁴⁶, което заповядва всяка година да стават събори на епископите във всяка провинция там, където намери за добре епископът на митрополията. А понеже по причина на варварски нашествия и по други случайни пречки предстоятелите на църкви нямат възможност да свикват събори два пъти в годината, за това постановяваме: веднъж в годината, поне между светия празник на Пасхата и в края на месец октомври всяка година, да става събор на поменатите епископи в място, което, както по-горе е казано, избере епископът на митрополията. А на епископи, които не отиват на събор, макар и да се намират в градовете си, а при това се радват на добро здраве и са свободни от належаща и неотложна работа, братолюбно да се обявява мъмрене.

Правило 9

На никой клирик не е позволено да държи кръчма; понеже, щом като на такъв е забранено да влиза в кръчма, колкото повече не му е позволено да прислужва в нея на други и да се занимава с неща, които не му приличат. Ако някой извърши нещо такова, нека престане, или да бъде низвергнат.

Правило 10

Епископ, презвитер или дякон, който взима лихва, или така наречени стотни, или да престане или да бъде низвергнат.

Правило 12

Научаваме се, че в Африка, Ливия и в други места някои от тамошните боголюбезни предстоятели (на църкви) и след като са приели ръкоположение продължават да живеят заедно с жените си, с което стават причина за неприятности и съблазън за други. Като имаме голяма грижа всичко да устрояваме в полза на поверените ни паства, намерихме за добре, от сега занаяпред по никой начин нищо такова да не става. И това изказваме не за да се изоставя или извращава законоположение, а като имаме грижа за спасението и преуспяването на народа в по-добро, а, от друга страна, за да не допуснем някакъв укор срещу свещеното звание, понеже Божественият апостол казва: "всичко за слава Божия вършете. Не ставайте съблазън ни за иудеи, ни за елини, нито за църквата Божия, както и аз угаждам във всичко на всички и не търся своята полза, а *ползата* на многото, за да се спасят. Бъдете мои подражатели, както съм и аз - на Христа" (1 Кор. 10:31-33; 11:1). Ако някой бъде забелязан, че върши това, да бъде низвергнат.

Правило 13

Понеже научихме, че в Римската църква било предадено във вид на правило да се задължават ония, които предстоят да бъдат ръкополагани за дякони или презвитери, да не се събират вече с жените си, за това ние, като следваме древното правило на апостолското благоустройство и ред, определяме: съжителството на свещенослужителите, щом то е законно, и занаяпред да остане ненарушавано, като по никой начин не се разтрогва съюза с жените им и не се лишават от взаимно в подобаващо време общение. Така щото, ако се яви някой достоен за ръкоположение за иподякон, дякон и презвитер, на такъв в никой случай съжителството му със законна жена да не бъде пречка за поставянето му в съответна степен и да не се иска от него при ръкополагане да дава обещание, че ще се въздържа от законно общение с жена си, за да не би по този начин да станем причина да се порицае от Бога установения и от Неговото присъствие благословен брак,

⁴⁵ Т.е. длъжността на презвитера е по-важна от длъжността на великия иконом или на едикта.

⁴⁶ IV всел. съб. Пр. 19.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ШЕСТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР
(Цариградския, Тулски)

защото гласът на Евангелието казва: “което Бог е съчетал, човек да не разлъчва (Мат. 19:6); и апостолът учи: “браќът е нещо честно у всички и браќното легло - чисто” (Евр. 13:4), и още: “свързан ли си с жена, не търси развод”(1 Кор. 7:27). Знаем още, че и събраните в Картаген, в старанието си да запазят чистотата на живота на свещенослужителите, са казали, че иподякони, дякони и презвитери, които се докосват до свещените тайнства, в определеното време да се въздържат от съжителките си. По такъв начин и ние ще запазваме от апостолите предаденото и от древността съблюдаваното, като знаем времето на всяко нещо, и най-вече на поста и молитвата; защото служещите на олтара, когато пристъпват към светинята, във всичко трябва да бъдат въздържани, за да могат да получат от Бога онова, което в простота измолват. А ако някой, въпреки апостолските правила, дръзне да лиши някого от свещени, т.е. презвитер или дякон, или иподякон, от съюз и общение със законната му жена, да бъде, низвергнат. Също и ако презвитер, дякон или иподякон под вид на благочестие изпъди жена си, да бъде отлъчен от свещенослужение, а ако упорства, да бъде низвергнат.

Правило 14

Правилото на светите наши богоносни отци да се спазва и в това, щото презвитер да не се ръкополага по-рано от тридесетгодишна възраст, ако и да е много достоен човек, а да се отлага, докато навърши речените години. Защото Господ наш Иисус Христос в тридесетата си година се е кръстил и е почнал да учи. Също така и дякон да не се ръкополага по-рано от двадесет и пет годишна възраст или дякониса по-рано от четиридесетата си година.

Правило 15

Иподякон да се ръкополага не по-рано от двадесетгодишна възраст. Ако някой бъде ръкоположен в коя и да е свещена степен преди определената възраст, да бъде низвергнат.

Правило 16

Понеже в книгата “Деяния на светите апостоли” е казано, че седем дякони са били поставени от апостолите и отците на неокесарийския събор в издадените, от тях правила, изрично са казали, че трябва да са седем дякони, според правилото, макар градът и да е много голям, позовавайки се на книгата “Деяния на светите апостоли” - затова ние, като сравнихме мисълта на отците с апостолския израз, намираме, че у тях не е било дума за мъже, служещи на тайнствата, а за служение на нуждите около трапезите. Защото в книгата “Деяния” е писано така: “В тия дни, когато учениците се умножаваха, произлезе между елинистите ропот против евреите, заедно вдовиците им не били пригледвани при разпределяне всекидневните дажби. Тогава дванайсетте *апостоли*, като свикаха цялото множество ученици, казаха: не е добре ние да оставим словото Божие и да се грижим за трапезите. Затова, братя, погрижете се *да изберете* измежду вас седем души с добро име, изпълнени с Дух Светий и с мъдрост, които ще поставим на тази служба; а ние постоянно ще пребъдваме в молитва и в служба на словото. Това предложение се понрави на цялото множество и избраха: Стефана, мъж изпълнен с вяра Дух Светий, Филипа, и Прохора, и Никанора, и Тимона, Пармена и Николая, прозелит от Антиохия, които поставиха пред апостолите” (Деян. 6:1-6). Като изяснява това, учителят на църквата, Иоан Златоуст, казва така: “за удивление, как не се е разделил народът при избирането на мъжете, как той не е изненадал апостолите! Обаче трябва да се знае какво достойнство са имали тия мъже и какво ръкоположение са приели. Степен на дякони ли? Но такива е нямало при църквите! Длъжност на презвитери ли? Но нямало е още никакъв епископ, а са били само апостолите. За това аз мисля, че нито името на дякони, нито името на презвитери е било известно и употребявано”. На това основание и ние проповядваме, че горепоменатите седем дякони, съгласно изложеното учение, не трябва да се приемат за служители на тайнствата, а са лица, на които е била поверена уредбата на общи потребности на събраните тогава; за нас в тоя случай те са образец на човеколюбие и грижа за нуждаещи се.

Правило 17

Понеже клирици от разни църкви, напускайки църквите си, за които са били ръкоположени, преминали към други църкви и без волята на своя епископ били настанени при чужди църкви, чрез което проявяват

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ШЕСТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР
(Цариградския, Тулски)

непокорство, за това постановяваме: от месец януари миналия четвърти индикт никой клирик, от каквато степен и да е, да няма право без уволнително писмо от епископа си да бъде назначаван в друга църква. Който от сега занапред не спазва това и посрамява този, който е извършил над него ръкоположение, да бъде низвергнат и сам той и оня, който го е приел.

Правило 18

Определяме, щото клирици, които, поради варварски нашествия или по някаква друга причина, са напуснали местата си, щом като се премахнат причините или варварските нашествия, поради които са се отстранили, да се върнат отново в църквите си и без причина да не ги напускат за дълго време. А ако някой отсъства, въпреки настоящото правило, да бъде отлъчен, докато не се върне в църквата си. На същото да подлежи и епископ, който задържа такъв клирик.

Правило 19

Предстоятелите на църкви са длъжни във всички дни, а най-вече в неделни, да учат целия клир и народа в началата на благочестието, като избират от Божественото писание мисли и разсъждения за истината и в това се държат в рамките на установените вече граници и предания на богоносните отци; и ако правят тълкувания върху съдържанието на писанието, да го изясняват не иначе, освен както са го изложили светилата и църковните учители в своите творения, задоволявайки се в случая повече с тези творения, отколкото да съставят собствени слова, за да не би, при недостиг на учение в това, да се отклонят от смисъла и съдържанието. Понеже чрез учението на поменатите отци, получавайки познания, кое е добро и какво трябва да избере, а така също, кое не е полезно и от какво трябва да се отвращава, народът насочва живота си към по-добро и не изпада в незнание, а, възприемайки учението, се старее да отбягва злото и подготвя спасението си под заплашващия го страх от наказание.

Правило 20

Да се не позволява на епископ да учи всенародно в друг, непринадлежащ нему град. А ако се докаже, че някой върши това, да престане от епископство и да върши работата на презвитер.

Правило 21

Ако ония, които се окажат виновни в престъпления, противни на правилата, и са подхвърлени за това на окончателно и всякогашно низвергване от чин и поставени в реда на миряни, обръщайки се доброволно в покаяние, се въздържат от греха, поради който са лишени от благодатта и напълно странят от това падение, нека се стрижат по обичая на клириците. А ако не искат да сторят това доброволно, нека оставят косите си по обичая на смирените, понеже са предпочели връщането в света пред небесния живот.

Правило 22

Ония, които за пари са поставяни за епископи или в коя и да е степен в клира, а не заради примерния си живот, след като са били избрани и изпитани, заповядваме да бъдат низвергнати както те, така и ония, които са ги ръкоположили.

Правило 23

Никой епископ, презвитер или дякон, при даване на свето причастие да не иска за това от причестяван пари или каквото и да е друго, понеже благодатта е непродаваема и ние не за пари раздаваме освещението на Духа, което трябва да се дава без всякаква облага на достойни за дара. А ако се установи, че някой от клира иска някакво възнаграждение от такъв, комуто дава причастие, нека бъде низвергнат като ревнител на Симоновата заблуда и коварство.

Правило 24

Не се позволява на никого от свещения чин, а също и на монах, да отива на конски препускания или да присъства на сценични игри. А ако някой клирик бъде повикан на сватба, в такъв случай, щом почнат игрите, които имат за цел да примамват, нека веднага стане и си отиде, понеже така ни заповядва учението на нашите отци. Ако ли някой бъде изобличен в това, нека или да престане, или да бъде низвергнат.

Правило 25

Възобновяваме заедно с всички други и онова правило⁴⁷, което заповядва селски или колибарски енории във всяка църква неотменно да остават под властта на ония епископи, които ги управляват, още повече, ако в продължение на тридесет години безспорно са ги имали под свое ведомство и управа. А ако в течение на тридесетте години по повод на тях е бил или бъде повдигнат спор, позволено е на ония, които се считат обидени, да заведат по това дело пред областния събор.

Правило 26

Презвитер, който, без да знае, е встъпил в нередовен брак, нека се ползва с презвитерско седалище, според както е узаконено от светото правило⁴⁸, като му се забрани всяко друго презвитерско действие, понеже на такъв е достатъчно опрощаването му. Не е позволено да благославя друго оня, който трябва да цери собствените си язви, понеже благословието е преподаване на освещение, а как ще го даде другиму тоя, който го няма по причина на греха на незнанието? За това той да не благославя нито всенародно, нито насаме, нито да раздава тялото Господне на други, нито пък да извършва някакво друго служение, а задоволявайки се със свещенослужителско седалище, със сълзи да моли Бога да му прости греха, който по незнание е сторил. Прочее само по себе си е ясно, че такъв нередовен брак ще бъде унищожен и мъжът по никакъв начин вече не може да съжителства с оная, поради която се е лишил от (право на) свещенодействие.

Правило 27

Никой клирик да не облича неприлична дреха, нито когато се намира в града, когато е на път, а всеки да носи определеното вече за клирици облекло. Който извърши това, нека бъде отстранен от свещенослужение за една година.

Правило 28

Понеже ни стана известно, че в различни църкви във време, когато се донася грозде на жертвеника, по някакъв вкоренен обичай свещенослужителите, съединявайки го с безкръвната жертва, раздават по такъв начин и едното, и другото заедно на народа, определяме: занапред никой от свещения чин да не върши това, а да раздава на народа само приноса за оживотворяване и за опрощаване на греховете; гроздето пък свещениците да приемат като пръв плод и като го благославят отделно, да го раздават на ония, които го искат, в знак на благодарност към Подателя на плодовете, с които, по Божествено определение, телата ни се хранят и растат. Който от клира постъпи противно на това нареждане, да бъде низвергнат.

Правило 29

Правилото на отците от Картагенския събор заповядва, онова, което се отнася до светия жертвеник⁴⁹, да се извършва само от хора, които не са яли, с изключение само на един ден в годината, в който се извършва Господнята вечеря⁵⁰. Възможно е въпросните свети отци да са издали такава наредба по някои местни причини, полезни за църквата. Но понеже нищо не ни кара да напускаме благоговейната строгост,

⁴⁷IV вселен., съб., пр. 17.

⁴⁸Неокесар. Съб. Пр. 9.

⁴⁹Разбира се Божествена литургия.

⁵⁰Картаген. Съб., пр. 48.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ШЕСТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР
(Цариградския, Тулски)

затова, следвайки апостолските и отеческите предания, ние определяме: да не се нарушава поста през Четиридесетницата в четвъртък от последната седмица, за да не се безчести с това цялата Четиридесетница.

Правило 30

Като желаем да устрояваме всичко за съзидане на църквата, ние разсъдихме и относно това, да благоустроим свещениците, които се намират в църкви между другоплеменни. Заради това, ако те мислят, че трябва да се отива по-далеч от апостолското правило⁵¹, което им забранява да изгонват жените си под предлог на благоговение и да вършат повече от установеното, като, по съгласие с жените си, се въздържат от взаимно съобщение, постановяваме, те да не съжителстват вече с тях и по такъв начин да ни дадат пълно доказателство за своето обещание. И това определяме за тях не за друго, а само поради малодушните им помисли, а така също и поради странностите и неустойчивостта на нравите им.

Правило 31

Постановяваме: свещенослужители, които свещенодействат или кръщават в домашни богомолни, да вършат това само с позволението на местния епископ. Затова, ако някой клирик не изпълнява горната наредба по този начин, нека бъде низвергнат.

Правило 32

Научаваме, че в арменската страна ония, които извършват безкръвна жертва, донасят на светата трапеза само чисто вино, неразмесвано с вода, и за свое оправдание се позовават на учителя на църквата Иоан Златоуст, който, в тълкуванието си на евангелието от Матея, казва така: “защо подир покръстването си Господ не пил вода, а вино? За да изтръгне из корен друга нечестива ерес. Понеже има някои, които употребяват в тайнството само вода, за това Той посочва, че употребил вино, и тогава, когато е преподавал тайнството, а също и тогава, когато, след възкръсването Си, не предлагал тайнствена, а проста трапеза, и казва: “от лозов плод” (Мат. 26:29), - а гроздовата лоза произвежда вино, а не вода”. Та от това арменците заключават, че учителят отхвърля употребяването на вода в свещеното жертвоприношение. По тази причина, за да разсеем заблудението им, ние разкриваме мислите на учителя в православен дух. Понеже съществува лоша стара ерес на иропарастатите, т.е. водоприносители, които при жертвоприношението употребяват само вода вместо вино, за това тоя богоносен мъж, като отхвърля беззаконното учение на тази ерес, употребил горните думи, за да покаже, че те са противни на апостолското предание. Между това в църквата, над която му било поверено пастирско управление, той предал да се присъединява към виното вода, когато има да се извършва безкръвна жертва, посочвайки на съединението на кръвта и водата, което изтекло от пречистото ребро на нашия Изкупител и Спасител Христос Бог за оживотворяване и изкупуване от греховете на целия свят. Пък и във всички църкви, където сияели духовни светили, се пази този благодатен чин. Така и Иаков, брат по плът на нашия Бог Христа, на когото най-първо бил поверен престолът на Иерусалимската църква, и Василий, архиепископ на Кесарийската църква, чиято слава се разнесла по цялата вселена, са ни предали писмено тайнственото свещенодействие, като са установили на божествената литургия светата чаша да се съставя от вино и вода. И преподобните отци, които са се събирали в Картаген, са споменали буквално така: да не се принася в светото тайнство нищо повече, освен тялото и кръвта Господни, както и сам Господ е предал, т.е. хляб и вино, размесено с вода. Прочее, ако някой епископ или презвитер върши не според предадения от апостолите ред и принася пречистата жертва, без да съединява вино с вода, нека бъде низвергнат като такъв, който я извършва несвършено и чрез нововъведения поврежда предаденото ни тайнство.

Правило 33

Понеже ни стана известно, че в арменската страна в клира се приемат само ония, които произхождат от свещенически род, с което постъпващите така следват юдейските обичаи, а пък някои от тях се поставят

⁵¹Апостол. пр. 5.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ШЕСТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР
(Цариградския, Тулски)

за свещенопевци и четци в божествения храм, без да получат църковно служителско постригване, за това постановяваме: от сега занапред да не се позволява да става въвеждане в клира с оглед на рода на произвеждания, а като се изпита, достоен ли е за приемане в клира, според изискването на изложените в светите правила определения, нека се произвеждат за свещенослужители на църквата независимо от това произхождат или не произхождат от посветени прародители.

Правило 34

Свещеното правило 18⁵² ясно гласи, че щом като гражданските закони забраняват престъплението съзаклятие или наговаряне, толкова повече то трябва да бъде забранено в църквата Божия. Затова и ние се грижим, щото, ако се окаже, че някои клирици или монаси влизат в съзаклятие или готвят интриги срещу епископи или съклирици, да бъдат съвършено низвергвани от степента си.

Правило 35

Никой митрополит след смъртта на подвластен на престола му епископ не трябва да взима или да си присвоява принадлежащото му или на църквата му имущество, а то, до произвеждането на друг епископ, нека се пази от клира на църквата, чийто предстоятел е бил починалият, освен в случая, ако не остане никой клирик в тази църква. Тогава митрополитът да пази това имущество непокътнато и да го предаде цяло на епископа, който бъде поставен.

Правило 36

Като възобновяваме законоустановеното от сто и петдесетте свети отци, събрани в този Богоспасяем и царстващ град⁵³, и от шестстотин тридесет събрани в Халкидон⁵⁴, постановяваме: престолът на Цариград да се ползва с еднакви предимства с престола на древния Рим и в църковните работи да бъде въздигнат наред с тоя като втори след него; след него да се счита престолът на великия град Александрия, после Антиохийския престол и след него престолът на град Иерусалим.

Правило 37

Понеже в различни времена са ставали варварски нашествия и поради това твърде много градове са били поробвани от беззаконниците, така че на предстоятел на такъв град не е било възможно след ръкоположението да приеме престола си и да се затвърди на свещеноначалническо положение, та по този начин да извършва ръкоположения според приетия обичай, както и всичко онова, което е свойствено на епископ, за това ние, като спазваме присъщите на свещенството чест и уважение и като не желаем варварското притеснение в нещо да уврежда църковните права, постановяваме: да не подлежат на осъждане ония, които така са ръкоположени и не са се възкачили на престолите си по горната причина, тъй че те нека извършват и канонически ръкоположения в различните степени и нека се ползват с властта на предстоятели в кръга на правата си, както и всяко тяхно разпореждане нека бъде твърдо и законно, понеже от явяващото се поради необходимостта на времето ограничение да се спазва точността, не трябва да търпи изменения самото правило.

Правило 38

И ние съблюдаваме правилото, което са постановили нашите отци и което гласи: “ако по силата на царска власт се е основал или ще се основе някой град, редът на църковните работи да следва държавното и гражданското разпределение⁵⁵ .

⁵²IV всел. съб. Пр. 18.

⁵³II вселен. съб. Пр. 3.

⁵⁴IV всел. съб. Пр. 28.

⁵⁵IV вселен. съб. пр. 17.

Правило 39

Понеже нашият брат и съслужител Иоан, предстоятел на остров Кипър, по причина на варварски нахлувания, за да се освободи от езическо робство и вярно да се подчини на скиптѐра на най-християнската държава, по промисъла на човеколюбивия Бог и с грижите на благочестивия наш цар, се изселил заедно с народа си от споменатия остров в Хелеспонтската област, затова постановяваме да се запазят неизменни предимствата, дадени на престола на споменатия мъж от богоносните отци, събрани някога в Ефес, а именно новият Юстинианопол да има правата на Цариград и боголюбезният епископ, който се поставя в него, да има първенство пред всички епископи в Хелеспонтската област и да се поставя, по древния обичай, от своите епископи. Понеже и богоносните наши отци са постановили да се пазят обичаите във всяка църква, като епископът на града Кизик се подчинява на престола на поменатия Юстинианопол по примера на всички други епископи, подвластни на споменатия боголюбезен предстоятел Иоан, този последният и ще ръкополага, кога има нужда, епископ на същия град Кизик.

Правило 40

Понеже е твърде спасително приближаването до Бога чрез отдалечаване от човешкия шум, затова ние сме длъжни да приемаме не безвременно и без изпитание ония, които избират монашески живот, като и по отношение на тях изпълняваме предаденото ни от отците правило; поради това, обетът за живот по Бога трябва да се приема тогава, когато той е твърд, съзнателен и разсъдителен, след пълно развитие на разума. Така че оня, който възнамерява да приеме върху си ярема на монашеството, да не бъде по-млад от десет години, но и тук зависи от предстоятеля, дали той не ще намери за по-полезно да продължи времето му за встъпване и укрепване в монашеския живот; понеже, макар в своите правила Василий Велики и да узаконява, че оная, която доброволно се е посветила на Бога и избира девството, трябва да се приеме в реда на девиците, след като навърши седемнадесет години, обаче ние, следвайки примера на правилата за вдовиците и дяконисите, съответно с тях определихме тази възраст за избралите монашески живот на това основание, че ако божественият апостол и да предписва вдовица да се избира в църквата на шестдесетгодишна възраст (Тим. 5:9), но свещените правила са предали дякониса да се поставя на четиридесет години, понеже се видяло, че църквата, с божествената благодат, е станала по-яка и преуспявала, а верните - твърди и благонадеждни в изпълнение на божествените заповеди. Ето защо и ние, разбирайки това напълно съобразно с него, определихме: който има намерение да се подвизава в Бога, без отлагане да бъде удостоен с благословието на благодатта, тъй запечатана, че да му спомогне да не се бави дълго, нито да се колебае, а напротив, още повече да бъде ободрен в избора на доброто и утвърждаването му в него.

Правило 41

Ония, които желаят да се отстранят в затворничество в градове или села и да се съсредоточат в себе си, трябва по-напред да постъпят в манастир, за да свикнат с отшелническия живот на живеене и в течение на три години да се подчиняват на началника на манастира в страх Божий, и да изпълняват послушание във всичко, както подобава, и като изявят готовността си за такъв живот, да се изпитват от местния епископ, от все сърце и доброволно ли избират този живот, след това да прекарат търпеливо още една година във затворничество, за да се потвърди още повече склонността им; понеже само тогава те ще дадат пълно доказателство, че се стремят към безмълвие не заради суетна слава, а заради самото това благо. Ако след като измине това време останат твърди в решението си, тогава нека влязат в затворничество, обаче не им се позволява вече по своя воля да напускат уединението, освен само за обществено служене или полза, или по друга необходимост - вследствие на застрашаваща ги смърт, и то само с благословието на местния епископ; ония, които се осмелят да излязат от обиталището си без споменатите причини, трябва най-първо и против волята им да бъдат заключени в затворничество, а после трябва да се изправят с пост и други строгости, знаейки, както казва писанието, че: "никой, който е сложил ръката си върху ралото и погледва назад, не е годен за царството Божие" (Лук. 9:62).

Правило 42

Относно така наречените пустинници, които, облечени в черни дрехи и с разпуснати дълги коси обхождат градовете, като се движат между светски мъже и жени и срамят обета си, определяме: такива, ако след като острижат косите си, поискат да приемат образа на другите монашестваци, нека се изпрачат в манастир и да се причисляват към братята. А ако не пожелаят това, тогава съвършено да се изгонят от градовете и нека живеят в пустините, от които са получили и името си.

Правило 43

Позволено е на всеки християнин да си избира подвижнически начин на живеене и като напусне многометежната буря на живота, да постъпи в манастир и приеме монашеско пострижение, макар и да е извършил някакъв грях, понеже нашият Спасител е казал: “който дохожда при Мене, няма да го изпъдя вън” (Иоан. 6:37). А тъй като монашеският живот ни изобразява живота в покаянието, за това ние одобряваме оня, който искрено го избира и никакъв начин на живеенето му не ще му попречи да изпълни намерението си.

Правило 44

Монах, който е изобличен в блудство или взима жени за брачно общение и съжителство, нека подлежи на наказанието, определено от правилата за блудници.

Правило 45

Понеже ни стана известно, че в някои женски манастири ония, които предстои да бъдат удостоени с тоя монашески образ, биват довеждани облечени в разни копринени разноцветни дрехи и накити, изпъстрени със злато и скъпоценни камъни, и като пристъпят в такъв вид при олтара, снемат от тях богатото облекло и веднага се извършва над тях благословието в монашеския образ, като им надяват (скромно) черно облекло, за това определяме, това да не става занапред по никакъв начин. Защото неприлично е за оная, която по собствен избор е отхвърлила всяка житейска приятност, възлюбила е живота по Бога и непреклонно се е спряла на него, като е дошла в манастир, отново да си напомня чрез тая тленна и изчезваща украса за онова, което е предала вече на забравата, и чрез това да се разколебава и да се смущава душата ѝ подобно на вълни, които наводняват, и я тласкат натам и насам до такава степен, че нарядко поне да пророни сълза, и с това външно да покаже сърдечното си сломяване, а ако и да падне, както трябва, някоя малка сълзица, това да става не толкова от разположение към монашеския подвиг, колкото поради това, че напуска света и всичко, което е в света.

Правило 46

Ония, които са избрали подвижнически живот и са настанени в манастир, по никакъв начин вече да не излизат. Ако към това ги кара някаква неизбежна нужда, нека то да става с позволението и благословието на настоятелката, но не да излизат сами, а придружени от някои старици и от първенстващи в манастира по нареждане на игуменката. Но решително им се забранява да нощуват извън манастира. Така също и монаси мъже да излизат, когато нуждата изиска, с благословието на онзи, комуто е поверено началстването. За това ония, които нарушават сега издаденото от нас постановление, били те мъже или жени, да се подложат на заслужена епитимия.

Правило 47

Нито жена да спи в мъжки манастир, нито мъж - в женски. Понеже верните трябва да бъдат свободни от всяко смущение и съблазън и да насочват живота си съобразно с благоприличието “и постоянно *служене* Господу безпрепятствено” (1 Кор. 7:35). А ако някой направи това, бил той клирик или мирянин, да бъде отлъчен.

Правило 48

Жена на произвеждан в епископско достойнство, след като се раздели с мъжа си по взаимно съгласие, щом той бъде ръкоположен за епископ, нека постъпи в манастир, отдалечен от местопребиваването му, и нека се ползва с издръжка от него. А ако се окаже достойна, нека се произведе и в достойнство на дякониса.

Правило 49

Като възобновяваме и това свещено правило⁵⁶, определяме: веднъж осветени с благословието на епископ манастири, завинаги да си останат такива, имуществата им да се запазят за манастира и никога едните да не могат да се обръщат в светски жилища, а другите никой да не посмее да предаде на мирски хора. А ако това досега и да се е случвало с някой от тях, определяме по никой начин то да няма сила. Ония пък, които дръзнат от сега занапред да сторят това, нека се подложат на епитимия съгласно правилата.

Правило 50

Никой клирик и мирянин занапред да не се предават на хазартни игри. Който бъде изобличен, че върши това, ако е клирик, да бъде низвергнат, а ако е мирянин, да бъде отлъчен.

Правило 51

Настоящият свети вселенски събор съвършено забранява да се устрояват така наречените мимически представления и зрелищата им, а така също да стават зрелища с настървяване на зверове и скачания на сцената. Който пренебрегне това правило и се предаде на такива забранени увеселения, ако е клирик, нека бъде низвергнат от клира, а ако е мирянин, да бъде отлъчен от църковно общение.

Правило 52

През всички дни на светата Четиридесетница, освен в събота и неделя и светия ден Благовещение, става света литургия само с преждеосветени дарове.

Правило 53

Понеже родството по дух е по-важно от съюз по плът, а пък известно ни стана, че в някои места някои възприемници на деца от светото и спасително кръщение след това встъпват в съжителство с техните овдовели майки, за това определяме от сега занапред да не става нищо такова. А ако се установи, че някои вършат това след издаването на настоящото правило, такива преди всичко нека напуснат незаконното съпружество, а после нека бъдат подложени на наказание като блудници.

Правило 54

Божественото писание ясно ни учи: “да не пристъпваш до всеки свой ближен по своята плът, за да откриеш голотата му”⁵⁷. А богоносният Василий, в своите правила, изброил някои забранени бракове, пък по-голяма част от тях отминал с мълчание, като и с едното, и с другото ни принесъл полза. Защото, избягвайки многото срамни именування, за да не оскверни с тия названия словото, той означил нечистотиите с общо название, с което ни е показал беззаконните бракове в общ вид. Но понеже поради такова замълчаване и непосочване изрично на незаконните бракове се е смесвало самото естество, затова ние намерихме за необходимо по-открито да изложим това и определяме: който от сега занапред встъпи в брачно общение: с дъщеря на брата си, баща и син с майка и дъщеря, баща и син с две сестри девизи, майка и дъщеря с двама братя,

⁵⁶IV вселен. съб., пр. 24.

⁵⁷Лев. Гл. 18, ст. 6.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ШЕСТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР
(Цариградския, Тулски)

двама братя с две сестри, да се наказват по правилото, което налага седемгодишно покаяние, след като, безсъмнено, бъдат разлъчени от незаконното съжителство.

Правило 55

Понеже ни стана известно, че живеещите в Рим посят в събота през светата Четиридесетница, въпреки предаденото ни църковно установление, светият събор постанови: и в римската църква да се спазва ненарушимо правилото, което казва: ако някой клирик бъде забелязан да пости в деня Господен или в събота, освен в едната (велика събота), да се низвергне, а ако е мирянин, да се отлъчи⁵⁸.

Правило 56

Научаваме се също така, че в арменската страна и в други места някои ядат сирене и яйца в събота и неделя през светата Четиридесетница. Затова постановяваме: църквата Божия във вселената, следвайки един чин, да пости и да се въздържа както от всичко заклано, така също и от яйца и сирене, които са плод и произведение на онова, от което се въздържаме. Ако това не следват - клирици да се низвергват, а миряните да се отлъчват.

Правило 57

В олтара не трябва да се донася мед и мляко.

Правило 58

Никой мирянин сам да не си преподава светите божествени тайни в присъствието на епископ, презвитер или дякон. Който дръзне да стори нещо такова, понеже постъпва против установеното, нека се отлъчи за една седмица от църковно общение, за да се научи по този начин, че не трябва да мисли “за себе си повече”, отколкото му се позволява да мисли (Рим. 12:3).

Правило 59

Кръщение по никакъв начин да не се извършва в домашна молилна. Ония, които искат да се удостоят с пречистата просвета, нека отиват в съборни църкви и там да получат тоя дар. А ако се установи, че някой не изпълнява установеното от нас - клириктът да бъде низвергнат, а мирянинът отлъчен.

Правило 60

Понеже апостолът възвестява, че “който се съединява с Господа, един дух е с Него” (1 Кор. 6:17), ясно е, че който се съобщава с демона, става едно с него чрез общението. Затова постановяваме: ония, които се преструват на бесновати и се правят, че вършат свойственото на бесновати, да се наказват по всеки начин и да се подлагат на същите суровости и трудове, на каквито биха се подхвърлили действително бесновати, за да се освободят от властта на демона.

Правило 61

Ония, които се обръщат към магьосници или към така наречените стоначалници, за да узнаят от тях не ще ли им открие нещо, каквото желаят, по силата на предишните за тях постановления на отците, нека подлежат на правилото, определящо шестгодишно покаяние. На същото наказание трябва да се подхвърлят и ония, които водят мечки или други животни за забава и съблазън на простите хора и които предсказват щастие, съдба, родословие и много други подобни неща - също така и тъй наричаните облакогонци, обайници, поставчици

⁵⁸Апост. пр. 64.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ШЕСТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР
(Цариградския, Тулски)

на предпазни талисмани и гадатели. Ония пък, които упорстват в това и не искат да се отвърнат и отклонят от подобни вредни и езически измислици, постановяваме да се изгонват съвършено от църквата, както и светите правила заповядват, защото: “какво общо има между светлина и тъмнина”, казва апостолът? Или: “какво съгласие може да има между Христа и Велиара? Или: “Каква прилика между Божия храм и идолите!” (2 Кор. 6:14, 15, 16).

Правило 62

Желаем съвършено да изхвърлим от живота на верните така наричаните календи, бота, врумалия и народния празник, извършван в първия ден на месец март. Също така осъждаме и отхвърляме общонародните женски танци, които могат да докарат големи вреди и съблазън; а така също отхвърляме и всички обичаи и игри, които са се вършили от мъже или жени в името на лъжливо наричани у езичниците богове по някакъв древен и чужд на християнството обичай, и постановяваме: никой мъж да не облича женска дреха или жена - мъжка; а така също да не носи маски комични, сатирични или трагични - да не призовава името на гнусния Дионис, когато се тъпче виното в линовете, и да не върши смехории и безумства поради невежество или суетност. Затова постановяваме: ония, които, знаейки това постановление, си позволят занапред да вършат нещо от поменатото по-горе, ако са клирици, да се низвергват от свещен чин, а ако са миряни, да се отлъчват от църковно общение.

Правило 63

Заповядваме да не се четат в църквите различни разкази за мъченици, лъжливо съставени от неприятели на истината с цел да обезславят Христовите мъченици и да възбудят неверие у ония, които ги слушат. Анатемосваме ония, които ги приемат и им дават вяра като на истински.

Правило 64

Не подобава на мирянин да произнася речи или да учи всенародно, присвоявайки си по този начин учителско достойнство, а трябва да се покорява на реда, предаден от Господа, като слуша ония, които са получили благодат да учат и от тях да се поучава на божественото. Понеже в единната църква Бог е създал различни членове, според думите на апостола (1 Кор. 12:27), което Григорий Богослов като тълкува, ясно посочва ред в тях, казвайки: “братя, този ред да почитаме, този ред да пазим: тоя да бъде ухо, а оня - език: този да е ръка, а оня - нещо друго; този да учи, а онзи да се учи”; и малко по-нататък продължава: “който се учи, нека се покорява; който раздава, нека с радост раздава; който служи, нека с усърдие да служи; да не бъдем всички език, макар и да е най-близко това, нито всички апостоли, нито всички пророци, нито всички тълковници”; и малко по-долу дума: “защо се правиш на пастир, когато си поставен в реда на войниците”; и на друго място премъдростта заповядва: “не бързай с езика си (Екл. 5:1) не залягай да трупаш богатства, бягай от такива мисли” (Притч. 23:4). Ако някой дръзне да наруши това правило, нека се отлъчи за четиридесет дни от църковно общение.

Правило 65

Заповядваме: от сега занапред при новолуние да не се палят пред дюкяните и къщите огньовете, които по някакъв стар обичай безумни прескачат. Който стори нещо такова, ако е клирик, нека бъде низвергнат, а ако е мирянин, да бъде отлъчен, понеже в четвъртата книга на Царствата е написано: “съгради Манасий жертвеници за цялото небесно войнство в двата двора на дома Господен; прекара през огън сина си, гадаеше и врачуваше, набави си извиквачи на мъртъвци и магьосници и извърши много негодно пред очите на Господа, за да го разгневи” (Царств. 21:6).

Правило 66

През цялата седмица - от светия ден на Възкресението на Христа нашия Бог, до новата света неделя - верните трябва без пропускане да прекарват свободното си време в светите църкви, веселейки се с псалми и

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ШЕСТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР
(Цариградския, Тулски)

химни и духовни песни, радвайки се и тържествувайки в чест на Христа, слушайки четенето на Божествените писания и наслаждавайки се със светите тайни; понеже по такъв начин ние ще възкръснем и ще се възнесем заедно с Христа. За това, занапред в тия дни по никой начин да не стават конски надбягвания или някакво друго народно зрелище.

Правило 67

Божественото писание ни е заповядало да се въздържаеме “от кръв, от удавнина и от блудство” (Деян. 15:29). На това основание ние подлагаме на епитимия ония, които от чревоугодничество по някакъв изкусен начин приготвяват ястие от кръвта на какво и да е животно и го ядат. И така, в случай че някой от сега занапред си позволи по каквото и да било начин да яде кръв на животни, ако е клирик, нека бъде низвергнат, а ако е мирянин, да бъде отлъчен.

Правило 68

Никому не се позволява да провежда или изрязва, или да дава на книгопродавци, на така наречени мироварци, или на когото и да било друго книгите на Стария и Новия завет, а също и книгите на светиите и на признатите наши проповедници и учители, за да ги унищожават, освен само когато някоя било от молци или от вода, или по друг някакъв начин стане негодна за употреба. Който от сега занапред се провини в подобно нещо, нека бъде отлъчен за една година. Също така да се отлъчи и оня, който купува такива книги, ако ги не държи за собствена полза или не ги даде другиму за полезна употреба и пазене, а дръзне да ги поврежда.

Правило 69

На никой мирянин да не се позволява да влиза в свещения олтар; но по някое твърде древно предание това в никой случай не се забранява на царя, когато той поиска да даде дарове на Твореца.

Правило 70

Не се позволява на жени във време на Божествена литургия да говорят, а според думите на апостола Павел те трябва “да мълчат: тям не е позволено да говорят, а да се подчиняват, както казва и законът. Ако пък искат да научат нещо, нека питат мъжете си вкъщи” (1 Кор. 14:34, 35).

Правило 71

Ония, които изучават гражданските закони, не трябва да употребяват езически обичаи, именно: да не ходят в театри, да не извършват така наречените килистри или да се обличат в необщопотребими дрехи, било то, когато започват или когато привършват учението си, нито пък изобщо докато продължава това им учение. Който занапред дръзне да стори това, нека бъде отлъчен.

Правило 72

Не е позволено на православен мъж да се съединява в брак с еретичка, нито на православна жена - с еретик мъж; а ако се окаже, че някой е извършил подобно нещо, бракът да се счита несъществуващ и незаконното съжителство да се разтрогва, понеже не трябва да се съединява вълк с овца и с Христовия дял - съдбата на грешниците. Който наруши постановеното от нас, нека бъде отлъчен. Но ако някои, докато са били още в неверие и не са били причислени към обществото на православните, са се съединили в законен брак и после единият от тях е избрал доброто и е прибягнал към светлината на истината, а другият остане в оковите на заблудението, не желаейки да погледне на Божествените лъчи, и ако при това невярната жена иска да живее с верен мъж или обратно - неверен мъж с вярна жена, - тогава да не се разлъчват според Божествения

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ШЕСТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР
(Цариградския, Тулски)

апостол: “защото неповярвал мъж бива осветен чрез *вярващата* жена, и неповярвала жена бива осветена от *вярващия* мъж” (1 Кор. 7:14).

Правило 73

Понеже животворният Кръст ни е открил спасението, трябва с всяко старание да се грижим да се отдава подобаваща чест на онова, чрез което сме получили спасение от древното грехопадение. Затова, като му отдаваме и мислено, и с дума, и с чувство нужното поклонение, заповядваме: съвършено да се изличават изображения на кръст, които някои чертаят по земята, за да не се оскърбява с потъпкване от ходещи знакът на нашата победа. Впрочем повеляваме от сега занапред да се отлъчват ония, които чертаят по земята изображение на кръст.

Правило 74

Не трябва да се извършват така наречените трапези на братолюбие в места, посветени на Господа, или в църкви, и да не се яде и постила легло вътре в храма. Ония, които дръзнат да извършат това, или нека да престанат, или да бъдат отлъчени.

Правило 75

Желаем, ония, които влизат да пеят в църква, да не употребяват безчинни викания, да не насилват естеството до крясък и да не въвеждат нищо несъобразно и несвойствено на църквата, а с голямо внимание и умиление да пеят на Бога, Който вижда тайното, понеже “свещеното слово учило синовете на Израиля да бъдат благоговейни”.

Правило 76

Никой не трябва да устройва вътре в свещените огради кръчмарница или да излага ястия, или пък да върши някаква дребна търговия; понеже нашият Спасител и Бог получавайки ни със Своя по плът начин на живеене, е заповядал да не правим дома на Неговия Отец дом на търговия. Той и на менячите разсипал парите и изгонил ония, които направили светия храм светско място. За това, който бъде изобличен в казаното, нека бъде отлъчен.

Правило 77

Не се позволява на свещенослужители, певци или монашестваци, както и на всеки християнин мирянин да се мият в баня заедно с жени, понеже в това е главният укор от страна на езичници. Който се провини в това, ако е клирик, да се низвергне, а ако е мирянин, да се отлъчи.

Правило 78

Ония, които се готвят за кръщение, трябва да изучават вярата и в петия ден от седмицата да дадат отговор на епископа или на презвитерите.

Правило 79

Изповядвайки, че Божественото раждане от Дева, като безсеменно, е станало без болки, и проповядвайки това на цялото паство, ние подхвърляме на изправление онези, които по невежество вършат нещо неподобаващо. А понеже се оказва, че някои след деня на раждането на нашия Бог приготвят хлебни печения и ги раздават помежду си в чест уж на родилни болки на всенепорочната Дева Майка, за това

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ШЕСТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР
(Цариградския, Тулски)

определяме: верни да не вършат нищо такова. Защото не е чест за Дева, която свръх ума и дума е родила по плът невместимото Слово, ако нейното неизказвано раждане се определя и представлява по примера на обикновеното и свойствено на нас раждане. Ако от сега занапред някой бъде забелязан, че върши нещо подобно, ако е клирик, нека бъде низвергнат, а ако е мирянин, да бъде отлъчен.

Правило 80

Епископ, презвитер, дякон или друг някой броящ се в клира, или пък мирянин, ако няма необходимата нужда или пречка, която да го кара за по-дълго време да се отлъчва от църквата си, а живее в града и в три неделни дни в течение на три седмици не дойде на църква - ако е клирик, нека бъде низвергнат, а ако е мирянин, нека бъде отлъчен от църковно общение.

Правило 81

Понеже ни стана известно, че в някои места в трисветата песен след думите: “свети безсмъртни”, като допълнение прибавят: “Който Си се разпнал заради нас, помилвай ни” - нещо, което древните свети отци, като чуждо на благочестието, са отхвърлили от тази песен заедно с беззаконния еретик, който е въвел горните думи, за това и ние, като потвърждаваме онова, което по-преди светите отци благочестиво са установили, анатемосваме ония, които след това определение приемат или по друг някакъв начин прибавят тия думи към трисветата песен. Ако нарушител на това постановление се окаже някой от свещения чин, заповядваме да се лиши от свещеническо достойнство, а ако е мирянин или монах, да се отлъчи от църковно общение.

Правило 82

На някои свещени икони се изобразява посочвано с пръст от Предтеча агне, което било прието като знак на благодат, чрез закон, показвайки на истинското агне - Христа, нашия Бог. Като почитаме древните образи и сенки, предадени на църквата като символи и предназначения на истината, ние предпочитаме благодатта и я приемаме като изпълнение на закона. Затова, за да може и в живописните произведения да се представя на погледа на всички съвършеното, заповядваме: от сега занапред на иконите наместо старото агне да се рисува в човешки образ Агнето, което взело върху си греховете на света - Христос нашия Бог, та съзерцавайки чрез този образ висотата на смирението на Бог-Слово, да се напомня за живота Му в плът, за страданията и спасителната Му смърт, и станалото по такъв начин изкупление на света.

Правило 83

Никой да не дава свето причастие на тела на умрели, понеже е писано: “вземете, яжте” (Мат. 26:26), а телата на мъртви не могат нито да взимат, нито да ядат.

Правило 84

Следвайки каноническите постановления на светите отци, определяме и относно деца: всеки път, когато не се намерят достоверни свидетели, които да установят, че те действително са кръстени, и когато те сами, по малолетство, не могат да дадат нужния отговор, дали е извършено над тях тайнството на светото кръщение, трябва без всяко двоумение да се кръстят, за да не би подобно недоумение да ги лиши от такова очистиране със светинята.

Правило 85

Приели сме от писанието, че “при думите на двама свидетели или при думите на трима свидетели става (всяко) дело” (Втор. 19:15). Затова определяме: роби, които се освобождават от господарите си, да получават

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ШЕСТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР
(Цариградския, Тулски)

това предимство при трима свидетели, които с присъствието си да дадат законност на освобождението и да засвидетелстват достоверността на стореното.

Правило 86

Постановяваме, ония, които събират и държат блудници за съблазън на душите, ако са клирици, да се отлъчват и низвергват, а ако са миряни, да се отлъчват.

Правило 87

Жена, която е напуснала мъжа си, ако отиде при друг, е прелюбодейка, според свещения и божествения Василий, който твърде уместно е привел из пророчеството на Иеремия следното: “ако стане жена на друг мъж, може ли тя да се върне при него? Не ще ли с това да се оскверни оная земя?”; и още: “който държи прелюбодейка, безумен е и нечестив”. Затова, ако се установи, че е напуснала мъжа си без причина, той заслужава снизхождение, а тя - епитимия; снизхождението към мъжа да се състои в това, че той остава в общение с църквата. Ако някой напусне законната си жена и приеме друга, според думите на Господа (Лук. 6:18), подлежи на съд за прелюбодеяние, понеже нашите свети отци канонически са поставили такива да стоят една година в реда на плачещите, две години да слушат четенето на писанието, три години да са в реда на припадащите и седмата година да стоят с верните, и по тоя начин да се удостоят със свето причастие, ако се каят със сълзи.

Правило 88

Никой да не въвежда в светия олтар никакво животно, освен ако някой пътник, застигнат от крайна нужда и лишен от жилище и гостилница, спре в такъв храм. Понеже, ако животното остане без покрив, може да погине и сам той, като го изгуби и вследствие на това се лиши от възможност да продължи пътя си, може да изложи на опасност живота си. Ние знаем, че съботата е за човека; затова спасението и безопасността на човека трябва да се поставят над всичко. А ако някой, както се казва по-горе, без припряна нужда е въвел животно в храма, ако е клирик, да бъде низвергнат, ако е мирянин, да бъде отлъчен.

Правило 89

Верни, които прекарват дните на спасителното страдание в пост и молитва и сърдечно съкрушение, трябва да прекратят поста около среднощ във Великата събота, понеже божествените евангелисти Матей и Лука - първият с думите: “като мина събота, на разсъмване” (Мат. 28:1), а вторият: “много рано” (Лук. 24:1) - ни посочват дълбока нощ.

Правило 90

Богоносните наши отци канонически са ни предали, че не трябва да коленичим в неделни дни в чест на Христовото възкресение. Ето защо, за да не сме в незнание как да изпълняваме това, ние изясняваме на верните, че според приетия обичай, в събота след вечерния вход на свещенослужителите в олтара никой не трябва да коленичи до вечерта на следния неделен ден, когато след вечерния вход, като коленичим пак, по такъв начин възнасяме молитви към Господа. Понеже, като смятаме нощта след съботата като предтеча на нашия Спасител, оттогава духовно почиваме в песни и прекарваме празника от тъмнина в светлина, така че тържествуваме възкресението цяло денонощие.

Правило 91

Подхвърляме на епитимия за убийство ония жени, които дават церове, причиняващи недоизнасяне на плода в утробата, и ония, които приемат отрови, умъртвяващи плода.

Правило 92

Относно ония, които отвличат жени под вид на съпружество или които съдействат, или които помагат на отвличащи, светият събор определи, ако са клирици, да се низвергнат, а ако са миряни, да се предават на анатема.

Правило 93

Жена на отлъчил се и намиращ се в неизвестност мъж, която, преди да се увери за смъртта му, съжителства с друго, прелюбодейства. Същото престъпление вършат и жени на войници, които през време на безизвестността на мъжете им встъпват в брак, както и ония, на които мъжете са в чужбина и влизат в брачно съжителство, без да дочакат завръщането им. Впрочем тук може да има известно снизхождение към такава постъпка, понеже има голяма вероятност за смъртта на мъжа. А оная, която, без да знае, е встъпила в брак с временно напуснат от жена си и после бъде изпъдена, когато се завърне при него първата му жена, е прелюбодействала, но несъзнателно. Затова на нея не се забранява брак, но е по-добре, ако стои така. Ако след известно време се завърне войникът, чиято жена по причина на дълговременното му отсъствие е отишла при друг мъж, той може пак да вземе жена си, ако иска, тъй като ѝ се дава прошка поради незнанието ѝ, а също и на мъжа, който е съжителствал с нея във втори брак.

Правило 94

Ония, които се кълнат с езически клетви, правилото подлага на епитимия; и ние определяме, такива да бъдат отлъчвани.

Правило 95

Ония от еретиците, които се присъединяват към православието и към дела на спасяваните, приемаме по следния ред и чин: ариани, македониани, новатиани, които наричат себе си чисти и най-добри, четиринадесетдневници или тетрадити и аполинариани, щом заявят писмено и прокълнат всяка ерес, която учи другояче, а не както светата Божия вселенска и апостолска църква, приемаме, запечатвайки ги, т.е. като помазваме със свето миро най-напред челото, после очите и ноздрите, устата и ушите, и запечатвайки ги, произнасяме: "печат на дара на Светия Дух". За бившите павлиани, които после са се върнали във вселенската църква, е постановено без друго да бъдат напълно кръщавани. Евномианите пък, които се кръщават с едно потапяне, монтанистите, които тук се наричат фриги, и савелианите, които се придържат към учението за синоотечеството и вършат и други нетърпими неща, и всички други еретици - понеже тук има много такива, особено идващи от Галатската земя - всички от тях, които пожелаят да се присъединят към православието, приемаме като езичници, именно в първия ден ги правим християни, във втория - оглашени, после в третия ден ги заклинаме с трикратно духане в лицето и ушите, и по такъв начин ги оглашаваме и ги караме да отиват в църква и да слушат писанието, и тогава вече ги кръщаваме. Също така постъпваме и с манихеите, валентиняните и маркионтите и други подобни еретици. Несторийаните пък трябва да дават писмено изложение на вярата и да предават на проклятие ереста си и Несторий, Евтихий, Диоскор и Севир и другите началници на такива ереси заедно с едномишлениците им, както и всички гореизброени ереси, и тогава да приемат свето причастие.

Правило 96

Ония, които чрез кръщение са се облекли в Христа, с това са дали обет, че ще подражават на начина на плътския му живот. Затова ония, които гиздят косите на главите си с изкуствено плетене и по тоя начин примамват слабодушните, отечески лекуваме с прилична епитимия, упътвайки ги като деца и поучавайки ги да живеят скромно, та като напуснат гизденето и плътската суетност, постоянно да насочват ума си към непогубващ и блажен живот, да прекарват в чистота и страх, и като очистят живота си, колкото се може да

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ
ШЕСТИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР
(Цариградския, Тулски)

се приближават до Бога, украсявайки повече вътрешния, отколкото външния човек с добродетели и хубави и непорочни нрави, та по такъв начин да се отърсят от всички остатъци на порочността, произхождаща от демона. Който постъпи против това правило, да бъде отлъчен.

Правило 97

Ония, които или живеейки с жените си, или по друг някакъв начин, безразсъдно обръщат свещени места в обикновени, държат ги небрежно и с такова невнимание живеят в тях, заповядваме да бъдат изгонвани и от ония места при честните храмове, които са определени за оглашени. Който не изпълнява това, ако е клирик, да бъде низвергнат, а ако е мирянин, да бъде отлъчен.

Правило 98

Който взема за брачно съжителство сгодена за друг, когато годеникът ѝ е още жив, нека се наказва като прелюбодеец.

Правило 98

Който взема за брачно съжителство сгодена за друг, когато годеникът ѝ е още жив, нека се наказва като прелюбодеец.

Правило 99

Според както се научихме, в арменската област имало обичай, щото някои, като сварявали вътре в светите олтари късове от месо, донасят някои части и ги разделят между свещениците, според юдейския обичай. Затова, за да запазим чистотата на църквата, определяме: не се позволява на никого от свещениците да приема определени части месо от тия, които го донасят, а да се задоволяват с онова, което желае да даде донасящият, но при условие това приношение да става във от църква. Който не върши това така, нека бъде отлъчен.

Правило 100

“Очите ти нека гледат право, и клепките ти да бъдат насочени право пред тебе” (Притч. 4:25) - завещава премъдростта, понеже телесните чувства лесно предават впечатленията си на душата. Затова заповядваме от сега занапред по никой начин да не се позволява да се чертаят на дъски или на друго какво и да било изображения, които прелъстяват погледа, разтлеяват ума и влияят за избухване на желания за нечисти удоволствия. Който дръзне да направи това, да бъде отлъчен.

Правило 101

Великият и божествен апостол (Павел) нарича човека, създаден по Божий образ, тяло Христово и храм. По такъв начин той, бидейки поставен по-високо от всяка чувствена твар, получил чрез спасителното страдание небесното достойнство, и вкусвайки и пиейки Христа, изцяло се приспособява към вечния живот и с душа и тяло се причастява с божествената благодат за собствено осветяване. Затова, ако някой желае във време на литургия да се причасти с пречистото тяло и да бъде едно с него, нека пристъпи със сложени на кръст ръце и така да приема общението на благодатта. Понеже ние по никой начин не одобряваме ония, които, вместо с ръка, приготвят за приемане на божествения дар някакви вместилища от злато или друго вещество, посредством тях да се удостоят с пречистото причастие, защото предпочитат пред Божия образ бездушното и подчиненото на човешките ръце вещество. Ако някой бъде избличен, че дава свето причастие на такива, които донасят подобни съдове, да бъде отлъчен както той, така и оня, който ги донася.

Правило 102

Ония, които са приели от Бога власт да връзват и развързват, трябва да обръщат внимание на качеството на греха и на готовността на съгрешилия да се обърне, и по такъв начин да дават подобаващ на болката лек, за да не би, като не се спазва мярка в едното и другото, да се излъжат в спасяването на болника. Понеже не е еднакъв недъгът на греха, а е различен и многообразен и прави вредоносни разклонения, от които повредата се развива и се простира нашир и дълъг докато не бъде спряна със силата на лекаря, за това оня, който приема духовно лекарско изкуство, трябва, преди всичко, да обърне внимание на съгрешилия и да наблюдава към оздравяване ли върви, или, напротив, с нравите си привлича към себе си болестта, да гледа какво поведение държи и ако не се противи на лекаря и изцери ява душевната рана чрез изпълнение на предписаните му церове, да му отмерва милосърдие по достойнство. Защото у Бога и у оногова, който е приел пастирско ръководене, цялото старание трябва да бъде насочено към това, да се върне заблудената овца и да се изцери ухапаната от отровна змия. Не трябва нито да се гони по скалите на отчаянието, нито да се отслабват юздите към разпуснат и небрежен живот, а трябва всякак и колкото се може или чрез остри горчила или пък чрез по-леки и благи церове да се противостои на страданието и да се полагат грижи да заздравее раната, опитвайки плодовете на покаянието и мъдро напътствайки човека, като го призовава към по-висша просвета. Затова и ние трябва да знаем и едното, и другото - и онова, което допуска обичаят, и по отношение на ония, които не признават съвършенството на покаянието, да следваме приетия ред, както ни учи и свети Василий.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ СЕДМИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР (Никейския)

Кратки сведения за Седмия вселенски събор

Седмият вселенски събор е бил през царуването на Константин и майка му Ирина (а този Константин бил син на Лъв, Копронимов син), когато триста шестдесет и седем свети отци се събрали в Никея Витинска против иконоборците или клеветниците на християнството. Той постановил да се покланяме и благоговейно да целуваме иконните изображения, подобно на изображението на честния кръст, и предал на църквата и вярващите да почитат по този начин изображенията на възприетото от Господа естество и на безсеменно и непорочно родилата го Богородица - и изображенията на всички светии. Освен това той издал и правила, които се отнасят до църковното устройство и в полза на вярващите, които са следните.

Правила 1-22

Правило 1

На всички ония, които са приели свещеническо достойнство, като свидетелства и ръководство им служат предписаните правила и постановления, които ние, с радост приемайки, заедно с богоявения Давид пеем на Господа Бога, казвайки: “В пътя на Твоите откровения се радвам като за всяко богатство” (Пс. 118:14). “Правдата на Твоите откровения е вечна: вразуми ме, и ще живея” (Пс. 118:144). И понеже пророческият глас ни повелява да пазим на вечни времена Божиите заповеди и съобразно с тях да живеем, безсъмнено е, че те са несъкрусими и непоклатни, защото и боговидецът Моисей казва така: “Залягайте да изпълнявате всичко, що ви заповядвам: не прибавяй към него и не отбивай от него” (Втор. 12:32). И божественият апостол Петър, като се хвали с тях, се провиква: “В което желаят да надникнат Ангелите” (1 Петр.1:12); също така и Павел говори: “Но ако дори ние или ангел от небето ви благовестеше *нещо* по-друго от това, що *ние* ви благовестихме, анатема да бъде” (Гал. 1:8). Понеже това е вярно и ни е засвидетелствано, затова, радвайки се така, както оня, който е получил голяма печалба, с наслада приемаме божествените правила, изложени от всехвалните апостоли, свещени тръби на Духа, от шестте вселенски събора и поместно събралите се за издаване на такива заповеди, и от светите наши отци, защото те всички, просветени от един и общ Дух, са узаконили полезното и за това, които те предават на анатема, тях и ние анатемосваме; които предават на низвергване, тях и ние низвергваме; които - на отлъчване, тях и ние отлъчваме, които подхвърлят на епитимия, тях и ние подлагаме на същата, тъй като божественият апостол Павел, който е достигнал до третото небе и е чул неизказаните думи, ясно проглася: “Не бивайте сребролюбци и задоволявайте се с онова, що имате” (Евр. 13:5).

Правило 2

Понеже в псалмопението ние обещаваме на Бога: “Утешавам се с Твоите наредби, не забравям Твоето слово” (Пс. 118:16), затова спасително е и за всички християни да го спазват, а най-вече за ония, които са приели свещеническото достойнство. И за това постановяваме: всеки, който ще бъде въвеждан в епископска степен, без друго трябва да знае псалтира, та да може по този начин да настоява и целият му клир да го изучава. Също така митрополитът грижливо да го изпитва, иска ли усърдно и с изтълкуване, а не повърхностно, да чете църковните правила, светото Евангелие, книгата на божествения апостол и цялото Божествено Писание, да живее съгласно с Божиите заповеди и да учи поверения му народ. Защото, същността на йерархията ни съставят богопредадените думи, т.е. истинското познаване на божествените писания, както е казал великият Дионисий. Ако ли се колебае и не показва усърдие да върши и да учи така, да не се ръкополага, защото Бог е казал чрез пророка: “Понеже ти отхвърли знанието, и аз ще те отхвърля от свещенодействие пред Мене” (Ос. 4:6).

Правило 3

Всеки избор на епископ, презвитер или дякон, вършен от светски власти, да е недействителен според правилото (Ап. 30), което казва: Епископ, който си послужил със светски власти и чрез тях получи епископска власт в църквата, да се низвергне и отлъчи, както и всички ония, които се съобщават с него, понеже оня, който има да бъде произведен за епископ, трябва да бъде избран от всички в областта епископи, според както е определено в правилата на светите отци в Никея¹, което гласи: “Епископ трябва да се поставя изобщо от всички епископи в окръга. Ако това е неудобно, било поради належаща нужда или поради далечен път, тогава трима поне, като се съберат в едно място, трябва да произведат избора, и то така, че отсъстващите да имат участие в него, като изявят писмено съгласието си и тогава да се извършва ръкополагане. Утвърдението на всички тия действия във всеки окръг принадлежи на митрополита”.

Правило 4

Проповедникът на истината, божественият апостол, великият Павел, като прави нареждане във вид на правило до Ефеските презвитери, пък и до цялото свещенство с всичката смелост казва: “От никого не поисках ни сребро, ни злато, ни-то дреха... С всичко ви показах, че *именно* така трябва да се трудите и да поддържате слабите, а още и да помните думите на Господа Исуса, защото Сам Той каза: по-блажено е да се дава, нежели да се взима” (Деян. 20:33, 35). Затова, научавайки се от него, и ние определяме: по никой начин епископ от низка корист да не измисля предлог на мними грехове и да иска злато, сребро или нещо друго от намиращи се под властта му епископи, клирици и монаси, понеже апостолът казва: “неправедници няма да наследят царството Божие” (1 Кор. 6:9), и още: “не децата са длъжни да събират богатство за родителите, а родителите за децата” (2 Кор. 12:14). Затова, ако се окаже, че някой, с цел да изтръгне злато или нещо друго, или поради някоя собствена страст, отстранява от служба или отлъчва някого от подчинените му клирици, или затваря честен храм, за да няма в него свещена Божия служба, такъв, понеже се настървява и на безчувствени предмети, наистина сам е безчувствен и трябва да се подхвърли на същото наказание, на каквото е подлагал другото: “и злодейството му ще падне върху темето му” (Пс. 7:17), като на престъпник на Божията заповед и на апостолските постановления. Защото и върховният апостол Петър заповядва: “Пасете Божието стадо, което имате, като го надзиравате не принудено, а доброволно... и не като господарувате над причта, а като давате пример на стадото; и кога се яви Пастиреначалникът, ще получите неувяхващия венец на славата” (1 Петр. 5:2, 3, 4).

Правило 5

Смъртен грях е, когато някои, като съгрешават, не се поправят. Но по-лошо от това е, когато безсрамно въстават срещу благочестието и истината, като предпочитат мамона пред покоряването на Бога и не изпълняват Неговите устава и правила. У такива няма Господа Бога, ако не се смирят и не изтрезнеят от грехопадението си и те най-вече трябва да пристъпват към Бога и със сломено сърце да измолват опрощаване на тоя си грях, а не да се гордеят с неправедно даване, понеже: “Близо е Господ до сломените по сърце” (Пс. 33:19). Затова, ако някой се хвалят, че са поставени в църковен чин срещу даване на злато, възлагайки надежди на този лош обичай, който отчуждава от всяко свещенство безсрамно, дръзко и с укорни думи, безчестейки по този начин избраните от Духа Свети за добродетелен живот и поставените без всяко даване на злато - такива, които така постъпват, най-първо нека се свалят на последната степен на чина им, а в случай, че продължават да вършат същото, нека бъдат поправяни чрез епитимия. Ако се окаже, че някой е извършил това при ръкоположение, тогава нека се постъпи съгласно апостолското правило, което гласи: “Епископ, презвитер или дякон, който е получил това си достойнство за пари, нека бъде низвергнат и (сам) той и оня, който го е ръкоположил, и нека бъде напълно изключен от общение като Симон влъхв от мене, Петра” (Апостол. пр. 29); така също - и съгласно второто правило на светите наши отци в Халкидон, което постановява: “Ако някой епископ за пари извърши ръкоположение и благодатта, която е непродаета, обърне в предмет на продажба и за пари постави епископ, хорепископ, презвитер, дякон или друг някой броящ се в клира, или, воден от желание за гнусно обогатяване, за пари произведе иконом, едикт, парамонар,

¹ | вселен. съб., пр. 4.

или въобще на някоя църковна длъжност - такъв, ако се докаже, че е вършил това, нека бъде низвергнат и поставения от него по никой начин да не се ползва от купеното ръкоположение или производство, а да бъде чужд на достойнството или длъжността, които за пари е добил. Ако се окаже някой да е посредничил в тази гнусна и незаконна търговия, такъв, ако е от клира, нека бъде низвергнат, а ако е мирянин или монах, да бъде предаден на анатема”².

Правило 6

Понеже има правило, което постановява два пъти в годината да стават във всяка област канонически издирвания чрез събора на епископи, а преподобните отци на Шестия събор, имайки предвид мъчнотиите и материалните затруднения за пътуването на събиращите се, са определили веднъж в годината неотклонно и без всяко извинение да става събор, за да се поправят погрешностите, за това и ние възобновяваме това правило и признаваме за подлежащ на отлъчване оня властник, който би се осмелил да забрани свикването на събор. Ако ли някой от митрополитите пренебрегне да изпълни това не по необходимост и насилие и не по някоя уважителна причина, такъв да подлежи на епитимия, съгласно правилата. А когато стане събор по канонически и евангелски въпроси, тогава събраните епископи трябва да се грижат да се спазват божествените животворни Божии заповеди, понеже: “В тяхното спазване е великата награда” (Пс. 18:12) и “заповедта е светило, и поука - светлина, и назидателните поуки - път към живота” (Притч. 6:23). При това не се позволява на митрополит да иска от епископ нещо от онова, което носи със себе си, или добитък, или друго нещо. Ако бъде изобличен в такава постъпка, четворно да върне взетото.

Правило 7

Божественият апостол Павел е казал: “Греховете на едни човеци са явни и ги предварят в съд, а на някои отсетне се явяват” (1 Тим. 5:24), понеже след допусканияте грехове се явяват и други. След нечестивата ерес на клеветниците на християнството, последвали и други безчестия, защото те не само лишили църквите от украсата с пречисти икони, но са изоставили и други някои обичаи, които трябва да се възобновят, та по такъв начин да има сила и писаното законоположение, и неписаният обичай. Затова, ако някои честни храмове са осветени без мъченически свети мощи, определяме: да се извърши в тях полагаане на свети мощи с обичайната молитва. Ако от сега занаяпред се окаже някой епископ, който освещава храм без свети мощи, да бъде низвергнат като такъв, който е престъпил църковните предания.

Правило 8

Понеже някои от иудейско вероизповедание, заблудени, замислили да похулят Христа нашия Бог, ставайки за християни само лице, а всъщност, тайно отхвърляйки Го, скришом спазвали съботите и извършвали и други юдейски обичаи, за това определяме такива нито да се приемат в общение, нито да става моление с тях, нито в църква да се приемат, а открито да са си иудеи, съгласно тяхното изповедание, и децата им да не се кръщават, нито да им се позволява да купуват или наемат роби. А ако някой от тях с искрена вяра се обърне и се изповядва от все сърце, като отхвърля тържествено иудейските обичаи и дела, та чрез това да изобличи и поправи и други, такъв да се приема и децата му да се кръщават и грижливо да се наблюдават, за да изоставят иудейските обичаи. Ако ли не бъдат такива, тогава по никой начин да не се приемат.

Правило 9

Всички детински басни, бесни глуми и лъжливи съчинения против пречестните икони трябва да се предават на Цариградската епископия, за да се пазят при другите еретически книги. А в случай, че се окаже някой да скрива такива (книги), ако е епископ, презвитер или дякон, да бъде низвергнат от чин, а ако е мирянин, да бъде отлъчен от църковно общение.

²IV всел. съб., пр. 2

Правило 10

Понеже някои клирици, като напускат енориите си, въпреки постановленията на правилата, отиват в други енории, а най-вече в този богоспасяем и царстващ град³, където се настаняват у светски властници, в домашните църкви на които извършват богослужение, определяме по никой начин да не се позволява на такива да бъдат приемани в някоя къща или църква без съгласието на собствения им и на Цариградския епископ. Който стори това и упорства да се завърне, нека бъде низвергнат. А ония, които вършат това със съгласието на гореспоменатите началници, не трябва да приемат върху си мирски и житейски грижи, понеже то е противно на божествените правила. Ако пък се окаже някой да заема светска длъжност у така наречените велможи, нека или да я напусне, или да бъде низвергнат. По-добре е да отиде да учи децата и домашните, като им чете Божественото писание, понеже за това е и получил свещенство.

Правило 11

Понеже сме задължени да съблюдаваме всички божествени правила, ние трябва така също да спазваме напълно неизменно и онова (правило), което заповядва във всяка църква да има иконом. И ако всеки митрополит поставя в църквата си иконом, добре прави, а ако не, тогава се дава право на Цариградския епископ той да назначи иконом при тази църква. Такова право се дава и на митрополит, ако подчинени нему епископи не поискат да поставят икономи в църквите си. Същото това да се спазва и в манастири.

Правило 12

Ако се установи, че някой епископ или игумен е продал на светска власт, или е отстъпил на друго лице нещо от доходните имоти, принадлежащо на епископия или на манастир, такава сделка е недействителна, според правилото на светите апостоли, което гласи: "Епископ да се грижи за всички църковни вещи и да разпорежда с тях така, като че Бог ги надзирава. Но не му се позволява да си присвоява нещо от тях или да подарява на свои сродници принадлежащото на Бога. А ако са сиромаси, нека им даде като на такива, обаче под този предлог да не продава принадлежащото на църквата" (Ап. 38). Ако поставят за мотив това, че земята не донася никаква полза и че причинява загуби, в такъв случай полетата да не се дават на местни властници, а на клирици. В случай пък, че с хитрост или измама властник прекупи земята от клирик или от земеделец, в такъв случай продажбата да бъде недействителна и продаденото да бъде върнато на епископията или на манастира, а епископът или игуменът да бъде изгонен - епископът от епископията, а игуменът от манастира, като такива, които разпиляват онова, което не са събрали.

Правило 13

Поради бедствието, което е постигнало църквите, вследствие на нашите грехове, някои свети храмове, епископии и манастири били разграбени от хора и обънати в обикновени жилища. Предвид на това, ако ония, които са ги завладели, поискат да ги върнат, за да бъдат възстановени в старото си положение, тогава добре е сторено, а ако не искат да ги върнат, заповядваме такива да се низвергнат, ако са от свещения списък, а ако са монаси или миряни, да се отлъчат, като отлъчени от Отца и Сина и Светаго Духа, и да отидат там: "дето червеят им не умира, и огънят не угасва" (Марк. 9:46), защото са се противили на гласа Господен, който казва: "и дома на Отца Ми не правете дом за търговия" (Иоан. 2:16).

Правило 14

Известно е на всички, че редът е неразделен от свещенството. Затова угодно на Бога е, когато се спазва точност в свещените производства. А понеже виждаме, че някои, като са приели в детинството си подстригване за четци, без да получат епископско ръковъзлагане, четат от амвона в църковно събрание, нещо, което е несъгласно със свещените правила, заповядваме от сега занапред да не става това. Същото

³Цариград. (Бел. прев.).

да се спазва и за монаси. На всеки игумен се позволява да подстригва четец в своя манастир, ако, разбира се, сам той е презвитер и е получил от епископ игуменска власт. Така също и хорепископи могат, според древния обичай, да произвеждат четци с позволение на епископа си.

Правило 15

От сега занаят да не се назначава клирик в две църкви, защото това е свойствено на търговията, на долното своекористие и е противно на църковния обичай, тъй както сам Господ казва, че: "Никой не може да слугува на двама господари: защото или единия ще намрази, а другия ще обикне; или към единия ще се привърже, а другия ще презре" (Мат. 6:24). Затова всеки да постъпва според думите на апостола: "Всякой да си остава в званието, в което е призван" (1 Кор. 7:20), и да остава в една църква, понеже всичко онова, което става в църковните работи, заради низка корист, отчуждава от Бога. За задоволяване на потребностите в живота съществуват различни занаяти и който желае, може да си добива чрез тях необходимото за тялото, както и апостолът казва: "За моите нужди и за *нуждите* на ония, които бяха с мене, ми послужиха тия мои ръце" (Деян. 20:34). Това впрочем да става в този богоспасяем град, а по други места, където има недостиг от хора, да се допуска изключение.

Правило 16

Всеки разкош и гиздене на тялото са чужди на свещеническия чин и положение. Затова епископи или клирици, които се гиздят със светло и разкошно облекло, трябва да се поправят, а ако упорстват, да се подхвърлят на наказание. Така също и ония, които употребяват благовонни масла. А понеже, "както горчивият корен, като никне високо, вреди" (Сир. 6:25 - слав.), така и ереста на християнохулниците е сложила нечисто петно върху православната църква, и ония, които са я приели, не само се гнусили от честните икони, а отхвърляли и всяко благоговение, отвращавайки се от хората, които живеят благочестиво, като в тях се изпълнило написаното: "На грешника страхът е омразен", - за това ония, които се заловят, че се надсмиват над просто и скромно облечени, нека се изправяват с епитимия. Защото в древно време всеки свещен мъж се е задоволявал с неразкошно и скромно облекло, тъй като всичко, което се взима не за употреба, а за кичене, подлежи на обвинението в суетност, казва Василий Велики; те не са носили и разноцветни дрехи от коприна и не са слагали по краищата на дрехите си никакви пришивки от друг цвят, защото са чули Божиите думи: "Който носят меки дрехи, са в царските палати" (Мат. 11:8).

Правило 17

Някои монаси от любоначалие и непокорство, като напускат манастирите си, се залавят да строят молитвени домове, без да имат необходимите средства за довършването им. Затова, който дръзне да върши подобно нещо, нека му се забрани от местния епископ. А ако има потребното за довършване, в такъв случай предприетото да се доизкара докрай. Същото да се спазва и за миряни, и за клирици.

Правило 18

"Не ставайте съблазън" (1 Кор. 10:32), казва божественият апостол. А присъствието на жени в епископии и в манастири е причина на всякаква съблазън. Затова, ако се окаже, че някой има за някакво служене робиня или свободна, било в епископия или манастир, подлежи на епитимия, а ако упорства, нека бъде низвергнат. Ако ли се случи да има жени в домове (принадлежащи на епископия или на манастир) извън града, и епископ или игумен поиска да отиде там, в никой случай жена да не прислужва, докато са там епископите или игуменът, а трябва до заминаването им да са отделно, на друго място, за да няма одумки.

Правило 19

Гнусното сребролюбие до такава степен е овладяло водителите на църквите, че някои от наричаните благоговейни мъже и жени, забравяйки Господните заповеди, са изпаднали в заблуда и приемат за злато

ония, които встъпват в свещен чин и в монашество. И по този начин, както се изразява Василий Велики, става “непотребно всичко, на което началото е нечисто”, понеже не може да се служи на Бога и на Мамона. Затова, ако се каже, че някой върши подобно нещо, ако е епископ, игумен или от свещен чин, трябва или да престане, или да бъде низвергнат, съгласно второто правило на светия Халкидонски събор, а ако е игуменка, да се изгони от манастира и да се изпрати в друг манастир на послушание; същото това се отнася и за игумен, който няма презвитерско ръкоположение. А относно онова, което родителите дават на децата си във вид на зестра или наследство, както и собствени вещи, които ония, що ги донесят, ги обявяват, че ги посветяват на Бога, ние сме определили те да останат, според както са обещани, било че донесият ги остане в манастира, било че излезе, освен ако за това бъде виновен игуменът.

Правило 20

Определяме отсега занаяпред да няма двойни манастири, понеже това служи на мнозина за съблазън и укор. Ако някои желаят заедно със свои сродници да се отрекат от света и да се предадат на монашески живот, тогава мъжете да отидат в мъжки, а жените в женски манастир, понеже така се благоугодва на Бога. А всички съществуващи досега двойни манастири да бъдат управлявани съгласно устава и заповедите на светия наш отец Василий, който законоустановява това така: “Монаси и монахини да не живеят в един манастир, тъй като съвместното им живееие дава повод за подозрение в прелюбодеяние. Монах с монахиня или монахиня с монах да не дръзва да беседва насаме, нито да ношува монах в женски манастир, или монахиня да яде с монах насаме. И когато мъж донесе на монахиня необходими за живееие неща, игуменката на женския манастир да ги приема извън вратата заедно с някоя стара монахиня. Ако се случи монах да пожелае да види някоя своя сродница, съвсем малко и накъсо да говори с нея в присъствието на игуменката и да побърза да я напусне”.

Правило 21

Монах или монахиня не трябва да напуска манастира си и да отива в друг. Но ако това се случи, нека му се окаже гостоприемство, обаче не бива да се приема без волята на игумена му.

Правило 22

Велико дело е да се принася на Бога и да не сме роби на желанията си, защото: “ядете ли, пиете ли - казва апостолът, - всичко за слава Божия вършете” (1 Кор. 10:31). И Христос, нашият Бог, в Своето Евангелие е заповядал да се унищожават зачатъците на греховете. Понеже Той наказва не само прелюбодеянието, а е осъдил и всеки помисъл за извършване на прелюбодеяние с думите Си: “който поглежда на жена с пожелание, вече е прелюбодействувал с нея в сърцето си (Мат. 5:28), оттук нека се научим да пречистваме помислите си, понеже: “всичко ми е позволено, но не всичко е полезно” (1 Кор. 10:23), както ни учат апостолските думи. Всеки човек трябва да яде, за да живее, и на ония, които живеят в света и съжителстват с жени и деца, не се забранява на мъже и жени да ядат заедно, стига да възнасят благодарност на Оногова, Който дава храната, и да не се допускат до трапезите им никакви срамни измислици или сатанински песни, нито китари и блуднически извивания, върху които пада пророческият укор, който казва: “На техните пиршества има и китара, и гусла, и тимпан, и свирка, и вино; а към делата на Господа те и не поглеждат, нито помислят за деянията на Неговите ръце” (Ис. 5:12). Ако между християните се окажат такива, нека се поправят, а ако не се поправят, спрямо тях да се прилага каноническото постановление от бившите преди нас. А които имат тих и еднообразен живот, понеже са обещали пред Господа Бога да имат върху си монашески ярем, те да седнат и да мълчат (Плач Иер. 3:28 - слав.). Но и на ония, които са избрали свещенически живот, не е напълно позволено да ядат насаме с жени, освен заедно с богобоязливи и благоговейни мъже и жени, та и това общение на трапеза да води към духовно назидание. Същото трябва да се спазва и между сродници. Ако ли се случи на монах или на мъж от свещен чин при пътуване да няма потребното и по необходимост поиска да отпочине в гостилница или в някоя къща, разрешава му се да стори това, понеже нуждата го изисква.